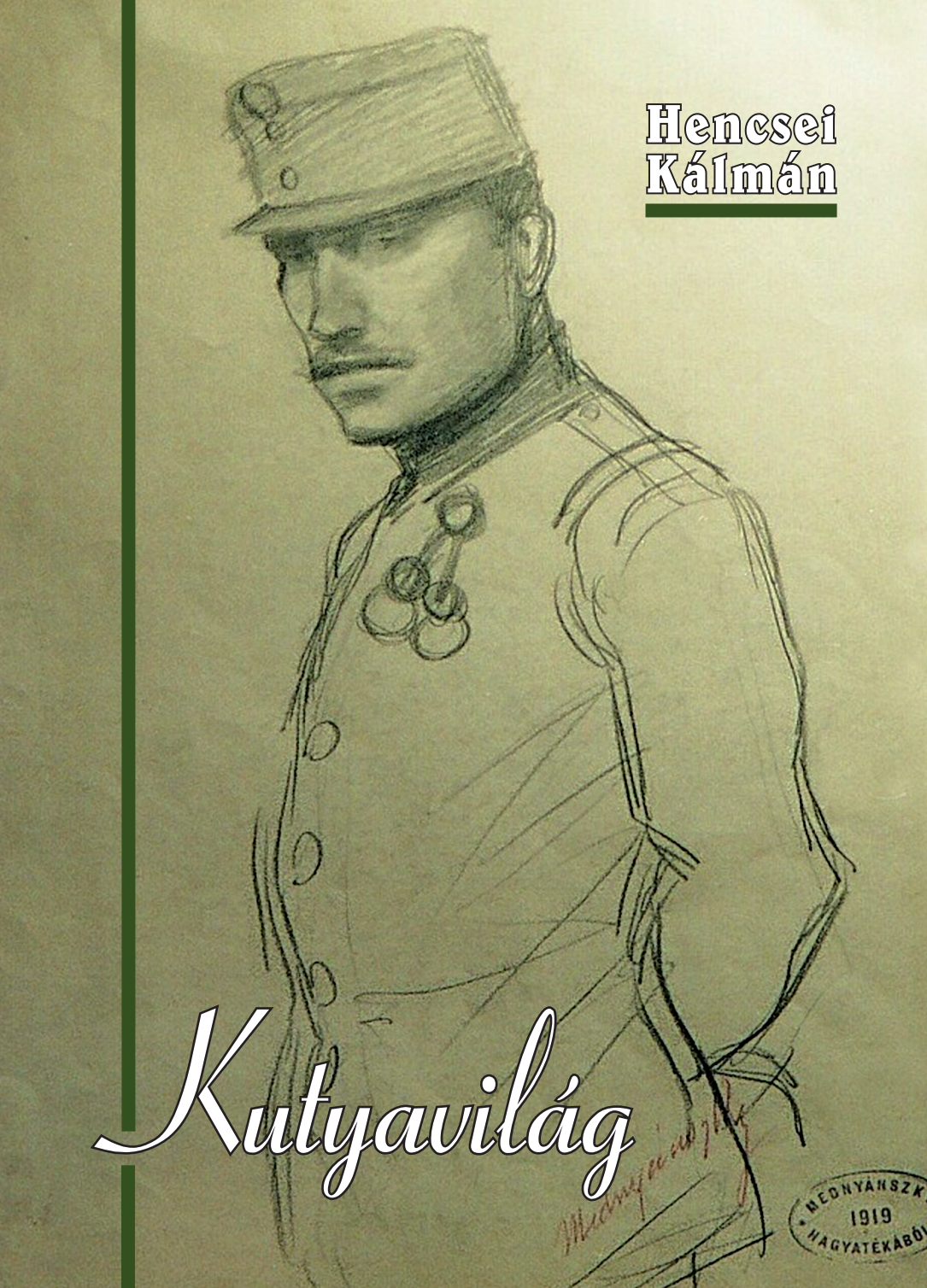

A detailed pencil sketch of a man in a military uniform, shown in profile facing left. He wears a peaked cap with a circular emblem on the front. His uniform jacket has a high collar and several buttons. A cluster of four circular medals or decorations is pinned to his left breast. The drawing is executed with fine lines and shading, giving it a historical or archival feel.

Hencsei
Kálmán

Kutyavilág

Hencsei Kálmán
KUTYAVILÁG

Hencsei Kálmán

Kutyavilág

2015

Köszönet kedves barátomnak, Verasztó Lajosnak

*Apám Hencsei Kálmán emlékének, aki három évet töltött
orosz hadifogságban Szevasztopolban 1945-től 1948-ig*

ISBN 978-963-12-3200-4

Kiadja: Verasztó Lajos

Felelős kiadó: Verasztó Lajos

Tartalom

Előszó.	7
A csillagok közé	9
Magyar baka az Adrián.	29
I. Üdülés, úton a harctérre	31
II. Kutyavilág	41
III. Úton Galíciába	51
IV. Orosz hadifogság, Taskent	55
V. Hazatérés után	56
Kedves Tanár Úr	57
1. szín	59
2. szín	61
3. szín	64
Tábori posta érkezett.	73
Indulás a frontra	81
Operett hangulat	84

Vagánykodás és a kisasszonyok	93
Szenvedély, álmodozás	112
Élet a fedezékben és a lövészárokban	117
Család, honvágý	124
Jótett, jótétemény	131
Borzalmak, a vastagjában	133
Halál, hadifogság	145
Békevágý, szabadság	148
Kórház, sebesülés, lábadozás	153
Háború vége	156
Levelek a fogságból	159
Háború után otthon	164
Rokkantak panaszkodnak.....	164
Egészségesek mesélnek	166
A háborús emlékek	170

Előszó

Bartók, Kodály és sokan mások feldolgozták, átdolgozták és beépítették a gyűjtött népdalokat műveikbe. Ezáltal azok közvetve fennmaradnak a társadalom számára, mint a kultúra kincsei.

Követem példájukat, hozzájuk hasonlóan **a gyűjtött tábori postai lapokban használt szókincset, az ő szavaikat, kifejezéseiket, mondataikat használom. Itt ők szólalnak meg, róluk szól itt minden.**

Cél

Az I. Világháború kitörésének 100-dik évfordulóján szeretnék emléket állítani **a háborúban szolgált magyar katonáknak**, melynek során szeretném megmutatni, hogy milyen szép, ízes magyar nyelvet használtak, hogy mennyire tudtak szeretni, félteni, aggódni, hogy milyen modernnek voltak abban a halált hozó időkben, és hogy mekkora tragédiát éltek meg, mennyi szenvedést zúdítottak rájuk a háború haszonélvezői. Ne csak a „nagyvezérekről” beszéljünk, mert a háború terheit a közkatona és a köznép cipelte.

1. Regény írásához nem volt türelmem, mert az számomra túl nagy, túl alapos részletekbe menő munka. Nem volt kedvem versíráshoz sem, mert ott azonnal kibukik az ügyetlenség.

2. Gondoltam, hogy **drámát, színdarabot fabrikálok**, ott el lehet bújni tehetségtelenként a sok tehetségtelen között. Hiszen ma divat felismerhetetlenségig átírni klasszikus műveket és azokat a klasszikusok neve alatt eladni, bemutatni, mert talán saját név alatt nem menne el.

Én az **eredeti anyagból indulok ki**, jóllehet ez is valamilyen mértékben az apró kis levelek, remekművek átdolgozása, átalakítása, de mindig **megmarad az eredeti szóhasználat, az eredeti kifejezések használata, a hangulat**, mint a népzene gyűjtőknél, amely a karaktereket tisztán, manipulálás nélkül mutatja be, ismerteti meg.

Módszer

A színpadon 2 helyszín van: Katonai barakk/szálláshely valahol a front egy szöglete és a távoli otthon, melyek között közvetlen átjárás, közvetlen kapcsolat van, a szereplők a téren át közvetlenül szólhatnak egymáshoz, hallhatják, láthatják egymást, ami ma a mobiltelefonok világában természetes.

Tehát a színpad két színtérre van osztva:

1. szín: a harctér, a katonák mozgástere
2. szín: a szeretett távoli otthoni élettér

Budapest, 2015. augusztus 10.

Hencsei Kálmán

A csillagok közé

*M*oravek hadapród önkénytelenül a felvett zubbonyzsebbe nyúl és ott egy kis kockás lapocskára felírt címet talál. Levezetésbe kezd a „leányzóval”, közben ismeretlenül mély érzések támadnak benne, de beteljesedésre nincs idő, mert ő „felszáll a csillagok közé”.

Helyszín: katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: visszatért az útról, ideges, nyűgös, panaszkodik

Minden nap izzadt vagyok, koszos vagyok, egész nap a lovon ülök, a Triglav kacskaringós hegyi útjait járom. Meredek, keskeny, durvák, göröngyösek, csakhogy lábát nem töri Ferkó lovam. Mély szakadék peremén cidrizünk, alattunk a szédítő mélység. Lassan hozzászoktunk. Lovam is elfáradt a hosszú lovaglásban. Idegeim már kimerültek, felmondták a szolgálatot a sok feszültség miatt. Ideges vagyok, aludni vágyok, végre kipihenni magamat a hosszú, többnapos kóborlás, barangolás után. Persze ágyban alvásról álmodni se merek. Ez olyan vidék, hogy erre még szalma sincs elég, 2 ember alszik egy zsuppon. Így aludni sem lehet, már fáj az oldalam, no és az az állandó zaj, a morajlás, az ágyúzás, már fáj a fejem tőle. **Nyűgös vagyok, türelmetlen vagyok, elviselhetetlen itt az élet. De mégis van némi örömem,** gyönyörködök a szép tájban, a virágos mezőkben, a kék hegyekben, csodálom a természet rendjét, elnézem a tovaszálló felhőket. Ez néha jókedvre is derít ebben a nyomorúságban, amiben itt élek.

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Katonatársaival beszélget, megtalálja a „lapocskát”

Múlt héten le kellett cserélnem a zubbonyomat, ami jócskán megkopott. Találtam is egy rám való, jó állapotban levő zubbonyt. Felpробáltam és azonnal önkénytelenül a zsebekbe nyúltam. Hát mit találtam benne? – egy kis iskolai füzetből kitépett kockás lapocskát – bizony ott felejtette valaki. Izgatottan vettem kézbe, vajon milyen elveszített titkot rejteget. Egy név és egy cím volt rá felírva. Vajon ki lehet ez a Nagysád? Nagyon szerencsésnek éreztem magamat, megörültem neki, hisz nekem nincs senkim, nem levelezek senkivel, csak a szüleimmel. Elhatároztam, hogy

– talán illetlenség, de – ismeretlenül írok a Nagysádnak. Meg is írtam, postára is adtam egy tábori postai levelező lapot.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Mariska levelet kap Moravek hadapródtól, a feladó ismeretlen, bizalmatlankodva olvasni kezdi

Feladó: Moravek József hadapród, Feldpost 314,

Kelt: 1915. augusztus 27.

Vajon ki ez a Moravek hadapród? – nekem ismeretlen! – vagy ismernem kellene? – akkor most kényelmetlen helyzetben vagyok.

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Moravek hdp olvasni kezdi a lapot, amely a téren áthatolva eljut az ismeretlen drága Nagysádhhoz, akibe később szerelmes lesz

Drága Nagysád! Mi hír Pesten? Küld egy lapot?

Hiába szét kell zúznom illúzióit, bármily nehezemre esik is! Azt hitte ugyebár, hogy egy szegény, szenvedő – mindenben szűkölködő, már heteken át étlen, szomjan vergődő, a galíciai nagy diadalokban résztvevő, lent az Isonzónál hősen kitartó vagy a Krai sziklacsúcsain ténykedő hős fogja megkapni névjegyét. Sajnos nem, nem úgy történt. Nem tudom, milyen véletlen folytán, de most már nem lehet rajt segíteni! Már régóta van egy kopott zubbonyom, amit lecseréltem. Felpróbálom, önkéntelenül a zsebekbe nyúlok és egy kis iskolai füzetből kitépett lapocskát találok bent... Drága Nagysád tudja mi a Train?! Egy kifáradóban levő szekeresz önkéntes kapja meg a zubbonyt, ki itt az olasz határtól messze, egy kis krajnai városkában pengeti a sarkantyúját! Köszönöm.

Moravek hadapród

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Katonatársainak mesél

Bizonytalanságban voltam, vajon jön-e levél tőle. Számoltam, mert lassan teltek a napok, szinte már fájt a hosszú várakozás. De! – boldogságom végtelen volt, mikor a tiszti étkezdében szólítottak, hogy lépjek ki, levél jött a Nagysádtól. Az izgalomtól alig tudtam levegőt venni. Nagyon kíváncsi voltam. Vajon mit ír? – ki lehet az, akivel levelezek? – mit csinál otthon? – hogy néz ki? Biztos csinos. Persze nem levél jött, csak egy kis lap, de legalább válaszolt.

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Hangos levele a téren át érkezik

Kedves Hadapród Úr!

Bizony nekem erről most még nehéz írni így ismeretlenül is.

***Barátomnak adtam azt a kis lapot** nevemmel, címemmel harctérre indulása előtt. Az olasz harctérre ment, ennek egy éve, **Isonzónál elesett két hónapja. Tudja-e, hogy Maga most az ő zubbonyát hordja.** Nem tudom, milyen véletlen folytán, de most már nem lehet rajt segíteni! Ugye emlékszik, ezt írta Maga is nekem. Üdvözlí*

Réti Mariska

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Katonatársainak

Először örültem a lapnak is, mert legalább válaszolt, de aztán, amikor csak ránéztem és máris egy szempillantásra elolvastam, mégis bántott, hogy csak egy rövid lapot írt, keveset tudtam meg a Nagysádról, de az is szomorú volt. Ez az egybeesés, hogy ugyanazt a zubbonyt választom, hogy az a kis lap kerül kezembe... de talán nem úgy végzem Isonzónál én is. Én bízik és reménykedek a békében, és a szerencsés hazatérésben. De, vajon a Nagysád milyennek képzel el engem? – ez engem nagyon izgat. Talán, mint

egy mindenben szűkölködő, kétségbe esett, szánni való zubbonyos bácsit? – vagy a galíciai nagy harcokban győzedelmeskedő délceg magyar katonát? – de inkább lehetnék a krai kacskaringós útjait bejárt, kitartó isonzói hős. De nem, ez így nem igaz. **Hát akkor ki vagyok én?** – ezen soha nem gondolkodtam el. Mert hát hogy is van ez velem? – csak viselem a csukaszürke monturt, teszem a dolgomat, teljesítem a parancsot feltétel nélkül, akár életem árán is? – mert erre neveltek. Élek, lépek vezényszóra, életem szürke, monoton, már lassan egy éve itt kinn az átkozott harctéren. **Ez sem igaz! – ennél több vagyok, más vagyok. A békét várom, a szabadságot óhajtom, egy nőre vágyok!** Keményen küzdök, harcolok, de azt biztosan tudom, hogy nem akarok hős lenni, legalábbis nem itt, ez nekem idegen vidék, ez itt nem az én hazám, innen messze a magyar határ. Mit keresek itt? – és akik már elestek... miért haltak itt hősi halált? Jó magyar ember vagyok, szeretem a helyet, ahol élek, szeretem a családomat, erősen hazavágyok... talán ez nagy kívánság? Nekem a hazám kell, az otthonom kell... ott a helyem, ott akarok harcolni... **Ki vagyok én?** – mit írok magamról? – származásom, képzettségem, munkám? – emberi kapcsolataim? – okos vagy bugyuta jótéteményeim? Hol a határ? Mi és ki a jó? Kényszer hatása alatt cselekedni, ölni, lőni, .. mi a bűn? – bűnös ember vagyok? **Istenem! – ha tudnám, hogy ki vagyok én!... de majd írok valamit.** Bizonytalán a Nagysád is ilyen összevisszaságban van a dolgokkal, az étellel, önmagával. **Ez a kis lap, ez a levelezés nagy változást hozott.** Máris várom következő levelét. Bár csak többet írna, hogy megismerhessem. Örömmel írok, ne is kérje, és izgalommal várom leveleit. Mostantól van célom, jobban elviselhető az élet, sokkal szebb így itt kint is... talán. Azonnal írni fogok a Nagysádnak, csak már jöjjön levél, hogy legyen, mire válaszolhassak. Megírom, hogy lássa, hogy is élünk mi itt kint a fronton, bizonytalán nagyon érdeklő talán sikerül jól fogalmazni.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és posta-barakk előtt, ahol átvette a leveleket

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Moravek a posta-barakk előtt a padon ülve távbeszélgetésbe kezd Mariskával, aki egy képzeletbeli alak a távolban

2 napi lovaglás után végre hozzájutottam a mi újabb postánkhoz, hol is nagyon sok régi, régi lap várt. **Jól esett lapját olvasni, sőt** nagyon jól esne, ha egy-egy levéllel is megörvendeztetne.

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Válaszol

Miért ír nekem így ismeretlenül? Egyedül van? Biztos, unatkozik. Maga csak ismerkedni akar. Szívesen olvasom írását, mert jól fogalmaz, helyesen ír. Csak panaszkodik, hogy nélkülözik. **Talán nincs is a fronton!** Bizonynal Maga is szereti Pestet, mint én. Szívesen veszem válaszát bármikor... **Ugye fog írni.**

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Mesél

Azt mondja, hogy nem is nélkülözök, hogy nem is vagyok a fronton! Miért gondolja? Nem hiszi el, amit írok? Márpedig **igenis a fronton vagyok!** A Train már itt van, benne vagyok, már poros, piszkos vagyok, nem aludtam rendesen 1 hét óta – idegeim az izgalmak következtében felmondják a szolgálatot! Tolmein-Krai kacskaringós utjai már nem ismeretlenek előttem: de büszkeség tölt el, ha látná kedves Nagysád, hogy lovagolok az én „ferkó”-mon. Ha jó kedvem van, akkor az én jó lovam úgy táncol, úgy szeretne menni, a felhevültségtől, a jól érzéstől csupa víg lesz. Nem tudom lecsillapítani, le kell róla szállnom, **előtte szaladok és játszom vele, gyermek vagyok újra!** Most is – amikor a posta előtt,

rögtön válaszolok leveleimre – olyan okosan vár a lovam, kapkod a legyek után. **Magának is írok.** Örül most egy kicsit a Nagysád, hogy igazi lapon írok, ami nem iskolai füzetből van?

Cselekmény: Moravek levélírásba kezd, „igazi szép lapon”

Drága Nagysád!

*... Pesten csak jó élet van! Mit csinál a Duna parti korzó? – a szép Margitsziget? Itt szomorú az élet. A **Train már itt van**, benne vagyok, már poros, piszkos vagyok. **Istenem!** – ki lehet az, kivel én levelezek? Hess! .. **elkergetem buta gondolataimat....** Nincs egy helyesírási hibája se! Szépen írt, ha álmos is volt! A dátumot már nagyon sokszor eltévesztettem – hiába, szórakozott vagyok, meg fáradt. Választ bármikor kap és szívesen tőlem, ha... Isten vele / Számtalan üdvözet*

Moravek hadapród

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a barakk meg „az alpesi hűvös éj”

Cselekmény: Moravek „szentimentalizál”, füttyörészve megy az alpesi hűvös éjbe!!

Míg pihenek és „ferkó”-mat megitatják, látja, **hogyan miként szórakozom – Magának írok.** Pest, Pest!... a Krai felett lemegy a nap...! Holdvilágos szép este lesz, füttyörészve megyek belé majd az alpesi hűvös éjbe!! Távolban vélem látni ismeretlen arcát és vélem érezni valószínűtlen közelségét... fantáziálok, álmodok bele a csillagos éjbe. Nekem ez most így és itt nagyon jó.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten, egy barakk egy csendesebb kis zugban a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Este van, Moravek mesél, majd „bolyong gondolatban”,
Mariska hallgatja,

Mondja kedves Nagysád, megkapta már lapomat? Ma egy csendesebb kis zugba értem, hol a postához is igen közel vagyok. Remélhetőleg tovább is maradok. Vándor és cigányéletem van. **110 kocsi, 230 ló, 150 ember van reám bízva.** Már, mint komoly ember jövök számba. **Parancsolok, büntetek,** de befelé úgy kinevetem magamat, úgy nem szeretek nagyképűsködni! A katonáim tábortüzeket gyújtanak, a lobogó tűz mellett elbeszélgetnek távoli ismerősökről, szeretteikről. Este a magas hegyek olyanok, mint a nagy karácsonyfa, amelyen 100 meg 100 kis gyertya ég a távolban. Hallom távolból vidám, szomorkás, fáradt, monoton, szürke, meg mindenféle dalaikat. Fáradtak, mert a napokban nagy csaták voltak, erős tűz érte őket. A srapnel hullott, mint a jégeső, 3 halott és sok sebesült is volt. Most pihenik ki ezt az iszonyatot. Mi csak szenvedünk. Jó kedvem elveszett. Mulatni csak Nagysáddal tudnék, de a sors keze rejteget még számomra valamit... jót? ..rosszat? Jobb is, ha nem tudom előre! Mi újság otthon a politikában? Mikor lesz már béke? – hát arra még várhatunk 1-2 évet. **Gyönyörködök az alpesi éjben és sajnálom a fiúkat,** mert nem tudják, hogy mi vár rájuk holnap, holnapután... Szeretnék esténként a tábortűzhöz ülni és hallgatni őket, a monoton éneküket, de nem lehet!! **Messze bolyongok gondolatban, egyedül vagyok, nagyon egyedül!!** Úgy szeretném fölfrissíteni kissé magam. Így este melankólia száll meg. **Utálom az éjszakát, mert álmokkal csal meg, bolond álmokkal!** Reszketek egy nőért, egy szaváért!! Összehányok mindent, itt hagyok mindent, **nem bírom ki itt, megyek a szabad levegőre, a csillagok**

közé!!... Szeretek velük lenni így éjen, csodálom őket. Mindig elkezdem újra és újra számlálni őket, de mindig elszámolom őket, a fenébe! Milyen sokan vannak! – mennyire ragyognak! – már csak egy kis idő és köztük leszek én is. De mennyi lehull közülük még ezen éjen!- mint mi itt ezen a vidéken a jövő héten... Az alpesi erdőben sápadt, beteges hangulat van, a fák rángatóznak, ágaik vagdalóznak, a bokrok meggörbült derékka földig hajolnak. Csendes az éj, mint a halál, csak távolból hallik vészes bagoly hujjogás. Az erdő tele lakókkal, akik már árnyékot nem vetnek, akik a test fogságából szabadultak, lelkek, akik céltalanul imbolyognak, susogva szólítgatnak, magukhoz hívogatnak, társaságot óhajtják, de kívárlják, amíg megyek, talán már csak egy hét és ennyi volt az egész.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete, alahol a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Mariska, egy homályos, képzeletbeli alak a távolban, levelet ír Moravek hadapródnak

Kedves Hadapród Úr!

Legalább annyit írjon, hogy még élnek, hogy még egészségben vannak. Maga bizonyly komoly embernek számít ott kint, nem lehet könnyű ennyi emberrel, lóval, kocsival bánni. Mondja, maga szeret parancsolni, vagy talán inkább büntetni? Nagyon kíváncsi lennék, hogy milyen büntetési formák vannak, hogy miért jár büntetés ott magánál? Ehhez én nagyon értek ám! De talán ritkán van rá szükség és Maga nem olyan szigorú ember, ahogy eddig megismertem. Imádkozom, hogy a magáé jobb sors legyen. Várjuk az emberek, a lovak, a kocsik épséges visszatérését, és az örömteljes találkozást hadapród úrral. Szeretném tudni, hogy megkapja-e a lapjaimat, meg talán, hogy nem zavarom-e írásommal.

Üdvözl Mariska

Azonnal küldöm Magának a lapot, már csak a cím hiányzik.
Hol is van az előző lapja? – arról másolom le, még nem jegyeztem meg.

Na, itt van: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,
Kelt:1916.április 7.

Ugye ez így helyes? – vagy javítsa ki, ha hibás, hogy megkapja.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete, valahol a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Moravek hadapród szemrehányást tesz Mariskának az elmaradt, várva várt levélért

Édes Mariska Nagysád!

A megígért, várva várt lapját, tán levelét nem kaptam még eddig kézhez! Én egy csúnya ügybe keveredtem (egyelőre elég ennyi) és áthelyezésemet kértem. Azt tudom, hogy büntetésből a gyalogsághoz kerülök. Ilyen gyerek vagyok ám én! Nem sajnál egy keveset? Nem sajnálom jó módomat, kényelmességemet, csak a lovakat sajnálom otthagyni, és hogy így kell elégtételt szolgáltatnom. Nagyon vártam levelét, de hiába. Mennem kell a száműzésbe! Nem baj, dacolok a világgal, hős leszek!! Isten vele! Címem majd megírom! Forró kézcsókkal

Moravek hadapród

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete valahol a Krainában

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Mariska, egy képzeletbeli alak a távolban, közvetlenül Moravek hadapródhoz szól

Kedves Hadapród úr, lapomat már biztosan megkaptam, de mi az a csúnya ügy? – miért olyan titokzatos? – miért csak ennyit egyelőre?

– hadititok vagy személyét érinti súlyosan? Ügyetlenkedett, hibázott vagy butaságot csinált? **Sajnálom, persze, hogy sajnálom, csak nyugodjon már meg! – még ha azt is tudnám, hogy miért sajnálom Magát, hogy milyen gyerek ám Maga, az valamennyire megnyugtatna. Találgatnám, megfejténém titkát, de... Csak nem fordítva ült fel a lóra, vagy lónak nézte valamelyik emberét, amikor felült rá, és a szekerek most mind ezt nyikorogják?** A barátom is a gyalogsághoz vonult be egy éve. Tőle tudom, hogy **szegény gyalogságot oly sokszor nagy halálos tűz éri, és sokan ott maradnak közülük. Ő sem menekült meg, oda veszett azon a harctéren.**

Helyszín: Barakkban, sátorban a front egy szöglete, valahol a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Katontársaival beszélget, panaszkodik

Én a lovagláshoz szoktam, azt is meg kell ám tanulni, hogyan ülj a lovon, hogy az neked kényelmes legyen, hogy a ló is jól érezze magát alattad. Ki kell tapasztalni és aztán érezni kell, hogy a lóval harmóniában vagy-e lovaglás közben. Engem a gyaloglás kimerít, nehezen bírom, hozzá kell szoknom. Állandóan fáradt vagyok. Nagyon vártam, hogy végre letáborozzunk, sátrat verjünk és kipihenjük magunkat. **Kiss Sanyi hadapród igazi gyalogos, ő bírja, mint a marha a szántást, a hátán a favágást. Segített, bízott, maga után vonszolt, a hosszú gyaloglás során. Összeismerkedtünk, jó barátok lettünk.** Délceg, jó képű, vidéki gyerek a hadapród úr. Soha nem panaszkodik, szó nélkül végzi a dolgát. Holnap írok is Mariska nagysádnak. Sanyi nem levelez senkivel, csak szüleinek ír ritkán. Titkai vannak, úgy érzem, ő nem árulja el nékem, én meg nem kérdezem őt.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Postás érkezik, levelet hoz Moravek hadapródtól, amit azonnal olvasni kezd

Feladó: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,

Kelt:1916.április 7.

Édes Mariska!

Nagyon fáradt vagyok! Egész nap gyalogoltam. Tudom, hogy nagyon, nagyon sajnál. Még biztos címem nincs. Közel vagyunk a fronthoz! Moravek hadapród,

Engel István zászlós, Lányi György

Helyszín: Barakkban, sátorban a front egy szöglete, valahol a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Katontársaival beszélget, panaszkodik

Most megálltunk egy kis szlovén faluban, hogy kipihenjük magunkat. Talán ez az utolsó. Kemény napok jönnek, közel a front, megyünk a rajvonalba. Nem panaszkodhatunk. **Kosztunk elég jó**, van rendszeresen reggeli, ebéd, vacsora, kapunk szalonnát, **bort bőségesen**, cigaretta, gyufa, dohány, az kevés jön. Kaptunk már **konyakot**, pezsgőt is, többször. **Szigorú a cenzúra**, ezért nem írhatok kedvemre, ez a korlátozás nehezemre esik, teljesen feldühít. Szabadság kell nekem! Tudjátok is ti, mi az. Most vágyom rá a legjobban, mikor most van rá legkisebb esély, és én mégis azt vágyom. **Várom a békét, vágyom a szabadságot! Vágyok egy nő után...** Írása, betűi szépek, fogalmazása hibátlan – ezeket ismerem, de ennél több kell énnekem! Megismerni őt, ismeretlen arcát meglátni, hangját hallani, ajkát ízlelni, vágyaimat kielégíteni

akarom én... Ez kell már nekem! Ilyenkor mégis **elhessegetem a szép halált, nem akarok hős lenni**, haza akarok menni. Aztán jött egy másik pillanat, amikor visszatér a rossz hangulat, amikor csak őrlöm magamat, ilyenkor nem kellene lapot írni. Bocsássa meg, hogy elrontom hangulatát, de már késő, mert íme, itt van a lap, olvassa csak Mariska, drága Nagysád!

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete délen

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Lap érkezik Moravek hadapródtól a téren át, amit Mariska hangosan felolvas

Feladó: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,

Kelt:1916.április 18.

Édes Mariska Nagysád!

*Nagyon jól érzem magamat! Igazán ezen a tájon meg lehet gyógyulni! Hiszen **a biztos halál vár bennünket!** Erre a tájra mindenki elszántsággal, leszámolással jött. Vége hossza nincs a márnak. Szegény kis szlovén falu – a magyar fiúk bűnét megérzi. **Itt vezekelünk.** Sok kézcsók*

Moravek hadapród

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete, a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Moravek hadapródtól a téren át panaszodik

Talán örültnek tart? – még nem, de hamarosan az leszek. Ez a legkényelmesebb állapot. Milyen jó lesz nekem! – könnyedén sétálok ki innen, belé a másútba. Azért mégis félek, **hosszú és gyötrelmes az út, amíg odaérek**, addig kell segítség, bátorítás. Az út végén már könnyű lesz, vissza se nézek. Most vég

nélkül megy itt a korhelykedés, a dorbézolás, a bordélyozás. Sokan a háborúban sem szoktak le rossz szokásaikról. Italt, rosszlányt kapunk bőven errefele. Ebből már sok baj lett. Én csak annyit tudok, hogy az óvszer 20 fillérbe kerül. Kovács Jóska gyalogos hozzájuk jár, egy helybéli Nagysádhoz, a faluban. Irigylük is őt szerencséjéért, de sajnálni is fogják 2 hét múlva, amikor tovább állunk. Nekem csak vágyaim és álmaim vannak, **de már nem lesz idő a beteljesülésükre.** Ezért szenvedek, tépem magamat. Na, és aztán mi van? – talán feladta, lemondott rólam? – vagy másnak ír? – pedig még élek. Jól van, hát magamra hagyott, pedig most van legnagyobb szükségem Magára. **Írjon még egy lapot, egy utolsót, hogy elbúcsúzzunk,** mint két ismerős ismeretlen, mint két arc nélküli ismerős! De bánt! – de nagyon fáj, hogy Magának nincs szíve! – ugye nem sajnál? Magam elé képzelem szép betűit, kifogástalanul leírt sorait és válaszolok meg nem írt leveleire, el nem küldött lapjaira...

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete, a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Mariska levelet kap, olvassa

Feladó: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,

Kelt:1916.április 20.

Édes Mariska Nagysád!

Hiába várom lapjait, pedig én szorgalmas voltam! Gondol-e reám? Itt örökös a dinom-dánom – hiszen meghalni jöttünk ide!

Kézcsókkal Moravek

Helyszín: Barakkban, sátorban a front egy szöglete, valahol a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Sanyi barátjával beszélget, panaszskodik

Közeledünk a harctérhez, megyünk a rajvonalba – ez a biztos halál – egyedül vagyok. Jókedvem elfogyott, bolondos vágyaim teljesülése elmaradt, de **még mindig vissza-visszatér, óhajtom, nem bírom tovább, meghalok egy nőért**, pedig már közel van, csókolgatjuk a halált, paroláztatunk vele. Te nem panaszkodszt, te nem szólsz – hogy tudod megállni szó nélkül? **Jó, hogy itt vagy!** – **egy jó barát**, legalább neked elmondhatom, bár te nem érzed át, nem érted borult kedélyállapotomat, hogy milyen nehéz nekem most még élni is. Zavarodottnak tartasz? – vitázok, panaszskodok. Bolondos vágyaim a csillagokig érnek. Szüntelen őrlöm, tépem magamat. Nem akarok hős lenni, élni akarok! Vajon, gyáva vagyok, mert megfutamodok a dicső halál elől? – **Vajon az élni akarás a bátorság?** Ijedt mosoly az arcodon, bámulsz, nem értesz, nem szólsz egy szót sem. **Te nem tudod, hogy milyen jó**, ha egy csacsogó kislyány beszél hozzád naivul, tréfás bakfissággal és milyen bolondos vágyakat gerjeszt ismeretlenül, bár arcát nem láttam, hangját nem hallottam, kezét nem fogtam, puha lágy keblére nem borultam, ajkát nem érintettem, és a beteljesülésről már álmodni sem merek, mert máris **rohannom kell ki az alpesi hűvös éjbe a csillagokhoz**. Valamit tennem kell... bármit megteszek, csak vágyaim csillapodjanak. Te most kikacagsz, pedig nekem kellene kikacagni magamat. Ehelyett írok a Nagysádnak, kérem szépen, hogy ne vigasztaljon, csak csacsogjon, mert az most oly jól esik. A NŐ... ...

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Postás érkezik, levelet hoz Moravek József hadapródtól

Feladó: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,

Kelt:1916.április 26.

Édes Mariska Nagysád!

*Nem is várom a válaszát – most céltalanul útnak bocsátottam e lapomat. **Bolondos idő, megcsappant jókedv**, egy bolondos vágyamnak nem teljesülése letargiába sodort és vissza **ki – kiszaladok az éjszakába, a hűvös sötétségbe a csillagokhoz!!** **Panaszkodni szeretnék**, egy puha lány kebelre reá borulni, egy áldott jó kezet csókolni, aki megigazgatná borzas hajamat, aki megcsitítgatná dobogó szívemet és befogná az ábrándozástól ijedtté vált szemeimet. Fölém hajolna jóságosan, és reá tenné kezét forró homlokomra, és megfogná kezeimet lázálmaimban, mikor rémeket látok. Emlék már most a halni készülőnek, egy messzire nyúlás, egy gyötrődéstől teli pillanatot hozott. Felkelteni az életkedvet, az élet iránti éhességet, pedig most, oh most úgy vágyom a halált! Most tízszer kell meghalnom, most rohanok, érzem a végzetembe! Hiszen Caesar is üdvözölte a halni akarókat! Ez a latin közmondás most a jelmondatom és ezen zárt borítékba nem is írtam egyebet. Megbocsát ugye, hogy zavarom, de a békém megzavarása, a szép halálnak elhessegetése már többé nem kell! Azt hittem meghalt már az emlék, de apám, anyám kísérletként küldik utánam!!*

Kézcsókkal Moravek

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

RÉTI MARISKA:

Cselekmény: Mariska nagysád a téren át Moravekhez szól

Higgye el! – én írtam magának, de bizonynal elkeveredett az írás, hisz még biztos címe sem volt. Szorgalmát elismerem. Nagyon –nagyon sajnálom Magát ebben a gyötrődéstől teli időben... Elhiszem, hogy fáj... nagyon fáj... Legyen csak szarkasztikus, ironikus, cinikus, ami magának jól esik, de ne adja fel, nem adhatja fel. Szaladjon ki a hűvös sötétségbe, panaszkodjon a csillagoknak, merítsen erőt, keltse életre az élet utáni éhséget, ne vezekeljen tovább, inkább reménykedjen, mert sikerülni fog, Maga még hazatalál, aztán majd már csak rossz emlék lesz mindez a sok gyötrődés után.

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Postás érkezik, levelet hoz, amit Mariska fennhangon olvas

Feladó: Moravek József hadapród, Etappenpostamt 329,

Kelt:1916.május 4.

Édes kis Mariska!

Igazán elhiszem, hogy fiatal – hiszen megkísérli eloszlatni borult kedélyhangulatomat és ijedt mosolyra fakasztja arcomon az elégségséget, hogy van valaki, aki nem érzi, nem tudja érezni, hogy mily nehéz még élni is! Nem vagyok gyáva, nem fogok magam ellen fegyvert most, mert dicsőségre nyílik alkalom, mint hős halhatok meg, a legszebb emberi halál! És most gyönyörű májusi este, alkonyat van, mint a nehéz beteges egy asztalt és széket helyezek egy vadgesztenyefa lombsátra alá, és nem szűnöm meg

örölni, tépni, feltépni a múltat, a lidércnyomást! Nem tudja édes kis lány Magácska mi ez. Ne is tudjon ilyenről soha! Nem, nem vagyok gyilkos, csak egy kis csacsogó 17 éves kis lány nevelhet ki egy ilyen öreg bácsit, mint én vagyok, és beszélhet hozzá naivul, tréfás bakfissággal. Jól van édes Mariska, ne is tudja meg soha, mi a fáj, ne szeressen soha, és ha férfi lenne, azt mondanám, ne nézzen soha nőre!! – a NŐ!! Miért nem tudom, kikacagni magamat, mikor magam előtt hideg megfontolás tárgyává teszem, mérlegelem a helyzetet?! Ne vigasztaljon, csak csacsogjon, olyan jól esik.

Csókolja Moravek

Helyszín: Réti Mariska szobája Budapesten és a front egy szöglete a déli harctéren

MORAVEK HDP:

Cselekmény: Moravek búcsúzik a téren át

Búcsúzzunk el, mint két ismerős ismeretlen, mint két arc nélküli ismerős! – de bánt! – de fáj! –ugye sajnál? Ne is tudja meg soha, mi a fáj, ne szeressen soha! Az iskolai füzetből kitépett kis lapocskát szerettem volna egyszer hazavinni és azt engedelmével, személyesen önnek kezeibe adni. De ezt már soha nem érem meg. Nincs menekvés. A kopott zubbonyomat lecserélem, és a zsebekben hagyok egy kis iskolai füzetből kitépett lapocskát, amit majd megtalál az utánam jövő szerencsétlen komám... Drága Nagysád, Maga még most sem tudja mi a Train?- ennyi levelezés után. Ne vigasztaljon többé! – ne várjon rám! – már késő, csak csacsogjon még egy kicsit naivul, tréfás bakfissággal, amíg felszállok a csillagok közé.

Magyar baka az Adrián

*A*z üdülésnek, a jó világnak hamarosan vége lesz. Jön a kutyavilág. Rá kell ébredni, hogy mégis háborúban vannak, ahol meg is lehet halni. Árpád az olasz frontról Galíciába kerül, ahol fogságba esik.

I. Üdülés, úton a harctérre

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren

ÁRPÁD:

Cselekmény: A fiúk vidáman beszélgetnek, láthatóan jól érzik magukat, fogalmuk sincs a „kimenet”-ről. Árpád befejezte levelét, postára adja

Nagyon aggódtam, amikor elindultam, vajon hova kerülök. Most itt vagyok veletek, egy jó társaságban, mintha gyerekkori barátok lennének, ugyanúgy vagyunk egymással, segítjük egymást mindenben, bajtársak vagyunk. Mindenben benne van még a gyerekkori rosszaság, a nagy betyárság, csak hát itt nem lehet semmit csinálni. Itt rend van! – de szabadság nincs! Olyanok vagyunk, mint a birkák, akiket visznek a vágóhídra. Türelmetlen vagyok, unatkozom! Lehet levelet írni és aztán várni hosszú ideig levélre, csomagra. Ez az egyetlen szórakozás. Nem vagyok jó levélíró, de én mégis alig várom hazulról a leveleket. Talán már megkapták otthon első lapomat. Nektek biztos, jött válasz is. Nagyon haza akarok menni, nagyon szenvedek itt. Istenem! – mikor lesz már béke?

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren és a szülői ház

ÁRPÁD APJA:

Cselekmény: Apa átveszi az 1. számú tábori lapot és olvassa a családnak

Feladó: Árpád fiam írt. ez az első lapja

Itt most egy hosszú tábori postai cím következik, amit nem olvasok fel nektek.

Kedves Szüleim!

1915. XII. 16. du. 1. óra

Laibachban álltunk meg először, ahol megebédeltünk. Minden nagyon ízlett. A koszt bőséges, az ellátás nagyon jó volt. Szalonna, kenyér van bőven, bort is kapunk gyakran, sőt néha rumot is. Ott nem sokáig voltunk, jöttünk tovább, a taliánokhoz. Szép vidéken utaztunk idáig. Tehát kellemes volt az utazás, csak az az egy dolog volt rossz, amikor átléptük a magyar határt. Szorítottuk egymás kezét. Elcsendesedtünk egy kis időre és mindannyian arra gondoltunk, hogy vajon mikor jövünk vissza hozzátok, ha egyáltalán visszajövünk. Most itt a távolban úgy érzem, hogy üdülés az egész, mi most nagyon vidáman vagyunk. Hogy milyen lesz a kimenet, azt még nem tudom, de senki más sem tudja. Tegnap megérkeztünk második állomáshelyünkre, Taliánoktól messze, egy faluban üdülünk. Nagyon szép hely. Az időjárás elég jó, hideg nincs, csak az eső esik. Hála Istennek jól vagyok, ne sokat aggódjanak, mert mi még itt nagyon jól érezzük magunkat. Írjanak! A címem a lap túloldalán található.

Cselekmény: Apa a családhoz szól, miután felolvasta fia első levelét

Lehet írni, ki fogja az első levelet írni? – valószínű, hogy én fogom vagy Jolán.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren és a szülői ház

ÁRPÁD:

Cselekmény: A téren át szüleihez szól (2. lap téren át)

Kedves Szüleim!

Rövid utazás után megérkeztünk egy másik helyre, már másutt vagyunk megint, ismét egy kissé közelebb a fronthoz. Elég jól vagyok, nem hiányzik nekem semmi, csak cigarettát küldjenek, ha már mást nem is küldenek. Eddig még semmit nem küldtek

nekem hazulról, még csak egy levél sem jött, pedig mások már több csomagot is kaptak. Türelmetlen vagyok, oly nehezemre esik ez a várakozás. Talán ennyire elfeledkeztek rólam? **Nem is gondoltam, hogy ennyire nem sajnálnak.** Más újság nincs, csak hogy már közel vagyunk a fronthoz, az ágyuk feszt dörögnek, de ez engem nem zavar, gyorsan hozzászoktam. Gyerekkoromban is sokat játszottunk háborúsdit. Elképzelhetik, hogy ez azért komolyabb játék.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren és a szülői ház

APA:

Cselekmény: Folytatódik a párbeszéd.

Apa szól a téren át kedves fiához

Kedves fiam, Árpád!

Mi jól vagyunk, mindenki egészséges, neked is ezt kívánjuk. Én még bejárok a gyárba dolgozni, Jolán is talált munkát, ezért **nem volt időnk, tehát ezért nem tudtunk cigarettát beszerezni.** Ilyenkor karácsony idején meg mindent elkapkodnak. Talán néhány nap múlva küldünk egy kiscsomagot, addig is ne türelmetlenkedj! Jolán is ír hétvégén egy hosszú levelet. **Komolyodj már meg!** – aggódunk érted.

ÁRPÁD:

Cselekmény: Árpád azonnal, a téren át válaszol apjának, „párbeszéd”

Kedves Apám!

Itt a kis csendes **kórházi teremben fekszem, mert kisebb baleset ért.** Én oldalütést kaptam, amikor toltuk az ágyút és az egyik ügyetlen katonatársam miatt az elszabadult, a rúdja eltalált. Ez semmi! Vannak súlyosabb betegségek is erre felé. Sokan elpusztultak már, de nem ütközetben, hanem **kolerajárvány** miatt. Volt olyan ezred, ahol naponta 40-50 ember is elhalt, hullottak,

mint a legyek. Gyakori még a **tífusz** is. Mi most még nem vagyunk ilyen veszélyben. Mások mindenféle **nemi betegségeket** összeszedtek a rosszlányoktól úton-útfélen, bordélyokban. Nos, hát erre már itt is volt számos példa. Én ebben nem vagyok érintett. Nekem inkább a cigaretta hiányzik, meg egy kis otthoni harapni való. **Közben itt fekvé eszembe jutott apám közelgő névnapja** is. Adja Isten, hogy a legjobb erőben és egészségben találja ezen pár sorom. Sok számos éveket érjen meg teljes egészségben. Most pedig kívánok számtalan boldog névnapot. Gondolatom most is otthon van. Biztos, finom ebéd van már az asztalon. Mintha látnám a pirosra sült fánkkal teli tálat. Bárcsak én is otthon lehetnék, ott ülhetnék az ünnepi asztalnál. Sajnos, nekem nincs ilyen szerencsém. Eszti által feladott **első lapot ma végre megkaptam**. Ezután legalább írhatok gyakran, mert van mire. **A 35 dekásokat még mindig nem kaptam meg**, pedig már régen megígérték. Hol késnek már! Minden nap várom őket. Kovács Andrásnak a Süle vejének tudtak küldeni és nekem meg nem. Persze, mert **ti nem akartok vele bajlódni!** Hogy lehet, hogy a leveleket mind megkapom időben? Talán megsegít az Isten, hogy **már egyszer vége lesz ennek a háborúnak**, és akkor nem kell mindig csomag, meg pénz után ácsingózni. Újság nincs. Eltekintve attól, hogy most egy **kissé unatkozom**, a körülményekhez képest elég jól érzem magam, mindenesetre, makkegészséges vagyok.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren

ÁRPÁD:

Cselekmény: Árpád belép a barakkba, ahol vidám társalgás folyik, bekapcsolódva katonatársaihoz fordul

Mi ez a vidámság? – bort kaptatok, vagy rumot, vagy mindkettőt? – úgy csináltok, mintha üdülésen lennétek, pedig egyre közeledünk a fronthoz, nem gondoltatok még erre? Egyre

csak dörögnek az ágyuk, holnapután már talán a rajvonalba leszünk. Rossz hangulatban vagyok, panaszkodni volna kedvem. **Leveleimben is csak panaszkodom. Ha írok, akkor is csak pénzért és csomagért.** Ritkán van írni való kedvem és időm is kevés van rá. Miért van, hogy a levél és a pénz megjön néhány nap alatt, a csomag meg csak 10 nap eltelte után? Hát ez így bizony a posta rendetlensége! Sokszor már arra gondolok, hogy talán fel sem adják, pedig oly türelmetlenül várom. **El se tudják képzelni otthon, hogy az embernek mennyit kell itt szenvedni.** Most van időm, van papír, van boríték, hát írok haza egy pár sort, s közben az idő is gyorsabban múlik.

Kedves Szüleim!

Nem akarok panaszkodni, de már megint abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy írhatok minden nap haza, ha másért nem, hát pénzért és csomagért. De most nem csak azért írok, mint máskor, hanem mert végre írni való kedvem és időm is van. Nem értem, hogy a levél és a pénz megjön már 2-3 nap alatt, az a kis 35 dekagrammos csomag, pedig 10 nap eltelte előtt nem jön meg. Hát ez nagyon rosszul van így! Talán fel sem adták? – pedig annyira várom, mint zsidó a messiást, de csak nem jön ez se, az se! Maradok a mindig várakozó fiúk, kézcsókkal

Árpád

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren

ÁRPÁD:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva, az otthoni munkaszabadságról beszélnek

Azt hallottam, hogy sokan kaptak szabadságot aratásra, őszi betakarításra és vasmunkára. A hadnagy úrnál is érdeklődtem már. Mit tudtok ti erről? Volt már közületek valaki otthon

szabadságon? Én minden munkát elvállalok, csak haza mehessek. Számos embernek sikerült. Én is megpróbálom – bármi áron haza akarok menni. **Ha nekem is sikerülne, akkor november végéig otthon lehetnék.** Múlt hónapban összeírták az összes vas-, a fémmunkásokat, s el is vitték őket gyárba mindenhol, mert azt mondták, hogy nagy szükség van rájuk most otthon. Sajnos, én valahogy lemaradtam. **Akik visszajöttek szabadságról, azt mondták, hogy nehéz az élet otthon is.** Persze, hogy a **szegény munkásság, s a polgárság szenved meg ezen drágaságot legjobban.** Na de talán megsegít bennünket az Isten már egyszer, s nem fog soká tartani, s nem soká vége lesz ennek az átkozott háborúnak.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Szüleihez szól a téren át, „szabadságolás otthoni munkára”

Kedves Szüleim!

Néhány hete a hadnagy úr azt mondta, hogy lehet kérni szabadságot otthoni munkára, cséplésre, szántásra, betakarításra. A kérelmet már én is beadtam az ezredhez, és ott azt mondták, hogy a polgármestertől kell kérni igazolást, arról, hogy hol és kinél vagyok állásban. Még azt is írja bele, hogy milyen munkára van rám szükség otthon. Nagyon haza akarok menni, már nem bírom tovább! Nem lehetne-e valahová, vagyis valami gyárba bejutni, ha majd hazajövök? Érdeklődjetek valami után, mert már nagyon kell nekem egy kis otthonlét. **Intézzék el minél előbb, mielőtt még megváltoztatják vagy bezárják.**

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren

ÁRPÁD:

Cselekmény: Katonatársaihoz szól feldúlva, „nincs többé szabadságolás”

Már elkezdtek intézni otthon, ahová mehetnék vasmunkára... és ezek után most itt a nagy meglepetés! Éppen most olvastam az Estében azt a szomorú hírt, hogy gazdasági munkára a harctérről, vagy a kórházból, nem adnak szabadságot. No, hát! – az ilyen hírekre ne keseredjen el a szegény magyar baka? Úgy látszik, mi már teljesen a pusztulásra vagyunk kárhoztatva, mert innét, a kórházakból sem mehetünk a káderhoz. Mi innét csak akkor mehetünk majd haza, ha a szél hordja majd el földi maradványunkat, vagy ha örök életre elveszítjük valamelyik testvérünket! Vagy gondolom avval is amolyan Besse féléknek kedveznek? Itt is, ahol vagyok, magyarnak semmi becsülete nincs. Nem egyszer kapjuk meg magyarok, hogy „kutya magyar”. Pedig a legtöbben mi pusztulunk és szenvedünk. Veszedelmes helyekre csak a magyart teszik, mert annak kell még a poklok tűzébe is menni. A csomagot persze még mindig nem kaptam meg a posta hibájából. Körülbelül már el is vészett. Azt mondják, hogy élelmiszert nem szabad küldeni.. Nehezen viselem el ezt a sok csalódást, ami most ért a napokban.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Szüleihez írja a tábori lapot, panaszkodik, békéről, csomagról

Kedves Szüleim!

Kérdi Jolán, hogy vagyok: A felelet; jól. Hát a békéről mi hallatszik? Érdeklődjete már utána ti is. Arról sose írtok, pedig az érdekel a legjobban, vagy az sose lesz már? Mikor mehetek már haza?

Sokszor eszemben van nekem is szegény Lajos. De nyugodjunk meg a legrosszabban is. **Mi történhetett vele? – hősi halál?- fogság? Bármelyik is... mindkettő rémisztő. Nem is tudom elképzelni, hogy fogságba kerüljek, inkább meghalni! A mai nappal véget ér a kórházi üdülésem.** Holnap, azaz 18-án megyek vissza a századhoz. Amint odaérek, rögtön megírom a címem, s ismét megindulhat a kölcsönös levelezés. Mint hallom, most jó helyen vannak a 29-esek. Egyelőre ne küldjenek semmit, mert nem kapom meg! Amint megérkeztem a századhoz, akkor már lehet írni. Legelőször is majd akkor legsürgősebben kérek egy kis csomagot, abban dohányt és 1 jól felszerelt öngyújtót. Legyenek szívesek most még pénzt is küldeni, amint lapom megkapják, de rögtön – csak el ne felejtsek ám! Újság nincs más, Most pedig bezárom lapom. Isten velük, mint szerető fiú és testvér

Árpád

Helyszín: A front egy szöglete az olasz harctéren, vagy inkább magyar baka az „Adrián”

ÁRPÁD:

Cselekmény: Katonatársaihoz szól, lelkenézve, a tengerparti fürdőzést szervezi

Észrevettétek, hogy **tengerparton vagyunk?** Fiúk!- víz!- víz! Gyerekkorom legnagyobb élménye, le a Dunához! Ebben jó vagyok, bízhattok bennem. Este, le a tengerpartra! Nem kell fürdőruha! – csak fiúk vagyunk, elbolondozunk, lubickolunk, gyerek leszek újra. **Ritkán adatik meg ez a magyar bakának – üdülés az Adrián!** El sem hiszik, ha megírájátok valakiknek.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Szüleihez beszél lelkendezve „Adriáról” a téren át. Csomag, pedig kell! – most is.

Kedves Szüleim!

Ezen túl már nem írhatok mindennap, de azért csak legyenek nyugodtak, ha lehet, azonnal írok. Elég jó **helyen vagyunk, a szép tenger melléken, itt fürdőzni is lehet.** Este megyünk le csapatostul, de el se tudják képzelni, hogy mennyire élvezzük a tengert és hogy mekkora murit csapunk, hát sokkal nagyobb, mint otthon gyerekkoromban a Duna parton, amikor olyan sokat rosszalkodtunk, meztelenkedtünk, a lányokat zavaráltuk. Itt még sokkal nagyobb rosszaságokat is megcsinálunk, mindent kihasználunk, mert lehet, hogy ez az utolsó számunkra. Itt vagyunk nem messze attól a híres kikötő várostól, de nem írhatom meg a nevét, csak annyit, hogy T betűvel kezdődik. Ritkán jut ilyen üdülés a magyar bakának. **Itt is jön a golyó,** de nem oly sűrűn. Ha lapomat megkapják, **küldjenek egy kis szalonnát és kenyeret,** ha lehet. De biztos! Szükségem van nagyon dohányra is. **Pénz sem esne rosszul.** Te Jolánkám, **téged pedig ismét figyelmeztetlek,** hogy írd, mert ha nem írsz, én sem írok. Megkapták-e már mostani helyeimről írt lapjaimat? Ha nem is írok oly gyakran, azért **ne essenek kétségbe, mert a legrosszabb, ami történhetik, az is jó lesz rám nézve. Biztosan elküldték már, amit kértem előző lapomon? Tudniillik, a dohányt, az öngyújtót, a pénzt.** Küldhetnék már végre, mert nagyon várom, ha felveszik, nagy csomag is jöhet, itt biztosan megkapom. Meg azokat, amit írtam előző lapomon, már nem emlékszem rá, s 2-3 pár jó erős **harisnyát, s még egy kis erős snapszot is, de jó nekem a törkölypálinka is, ha van otthon.** Csak jó alaposan elcsomagolni és olvasható pontos címet írni!

Kezeiket csókolja Árpád

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Tábori lapot kap a család, ismétlődő téma: csomag, panasz

Kedves Szüleim!

Írjanak már azok a családi írnokok gyorsabban! – ennyire sokat dolgoznak, vagy ennyire megfélejtkeztek rólam, hogy ilyen hosszan kell várni egy levélre is. Nehezen indul meg a levelezés hazulról. Úgy látszik, az írnokok magyar betegségben szenvednek. Levelet már régen kaptam otthonról, tehát még nincs mire válaszolni, azért én, mivel időm engedi, hát írok. Azt akarom már mondani, vagyis írni, ha nagy csomagot küldenek, a csomagfosztogató gazemberek miatt, ne írják rá, hogy élelmiszer, hanem vagy semmit, vagy azt, hogy ruha. De most nem írok sokat, igen rörög a szomszéd, tán az éjszaka akar valamit. Írjanak sokat és mindennap. De jön-e már az a dohány? – itt nagyon kell! Midőn e lapot írom, ismét a szokásos napi teendőimet végzem. Igazán már annyira megszoktam, hogy furcsa volna, ha egy nap nem írnék. Ugye aggódnak miattam legalább egy kicsit még akkor is, ha mindig egész életemben oly rossz gyerek voltam. Most már sok mindent másként látok, másként tennék. Tudom, hogy már késő, de talán még megbocsátanak. Ma vettem Jolán lapját, melyben írja, hogy még nem feledkezett meg rólam. No, ez szép tőle. Már pedig azt hittem, hogy teljesen elfeledtek. Jolán azt kérdi, hogy hogyan adjanak fel csomagot, mikor úgyis elvonulok. Emiatt nem kell izgulni. Ide megjön 7-8 nap alatt. Adják csak fel bátran. De azért, ha nem akarnak, ne küldjenek nagy csomagot, csak amit kértem. Eszti küldött 20 Koronát, megkaptam. Csak már dohány jönné! Legyenek szívesek mindent megírni pontosan, hogy mit küldenek, hogy ellenőrizhessen, nem loptak-e belőle. Azt akarom még kérni, küldjenek már egyszer végre dohányt és egy kis csomag szín cigarettát. Igazán kell már, alig bírom nélküle. Ma kaptam meg Eszti által feladott 3 darab kis csomagot. Legyenek szívesek pár darab szappant küldeni, egyet valami jó

fertőtlenítő szappant, mivel itt szükség van már rá. Az idő is már kezd meleggé válni, valami kis szomjúság oltót, de valami jó erőset is kérnék. Élelmiszert ne küldjenek, különösen romlandót, mivel látom már én is, hogy megromlik. Többször írtam Gézának, hosszú ideig nem válaszolt, már aggódtam érte. Közben megtudtam, hogy Dél-Tirolban van. Elég jó hely ehhez képest, ami itt van. Sajnálom, hogy neki is ide kellett jönni. Csak a jó Isten már végét vetné ennek a pokolnak, és mindannyian haza mehetnének! De úgy látszik, még egy ép ember lesz, addig nem lesz vége. De nem panaszkodom már annyit, csak azért ne keseregjenek ám miattam odahaza. Nem érdemes, nem érdemlem meg. Újság nincs. A lehetőségekhez képest még mindig jól vagyok. Te Jolán, Ida, Eszti, valamennyien! – hát írjatok már végre valamit! – úgy hallgattok, mint a hal.

II. Kutyavilág

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren
és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Szüleihez szól a téren át, „kutyavilág van”

Tudom, hogy **apám** meg lehetett most ijedve, hogy vagy 2 hétig nem tudtam írni. No, de most lehet, hát akkor most ki kell pótolni az írást! – hát rajta! **A harctérhez közeledve**, az út mentén mindenhol lövészárkok és leégett házak, félelmetes látvány. Ekkor megértettük, hogy mi az a háború, hogy **véget ért az üdülés, a jó világ**, mégiscsak háborúba megyünk, benne vagyunk a sűrűjében. Azelőtt nem is igen gondoltunk rá, mert **még mindig roppant vígan voltunk! A végcélról persze senkinek semmi fogalma.** Kemény harcok voltak az elmúlt napokban, sokan elesetek, sokan megsebesültek, mások fogságba estek. Inkább meghalni, mint

fogságba esni! Nekem most sikerült épségben megúszni... de vajon meddig...? Kutyavilág van itt. Azt hiszem, tudják, hol vagyok, hát a rajvonalba, ahol süvítve röpköd a golyó, az ágyú mindig szól, már fáj a fejem, zúg a fülem, de mégis ki kell bírni. **Ha nem tudnák, itt meg is lehet halni.** Most éppen néhány kilométerrel a rajvonal mögött, tartalékban vagyunk evvel a megfogyatkozott ezreddel. **Nagypéntek van,** de hiába! Csak **nem szűnik az a borzasztó ágyúszó. Nem gondolnak Krisztus Urunk halála napján sem a békességre.** Jolánka, miért szüntette be az írást ismét? Te Jolán, **mi van veled,** úgy hallgatsz, hogy no! Talán haragszol, hogy oly soká, 2 hétig nem írtam? Nézd, az én bűnöm megbocsájtható, oly iszonyatos helyzetben voltam, hogy nem tudtam írni. Csak folytasd az írást, csak folytasd tovább, Jolánkám! **Majd megesz a méreg,** mert 18 helyre írtam oly Isonzó kártyát, s csak 4 helyről kaptam választ. Hát ennyit számítok nekik. Újság nincs, csak az, hogy az a Sabján József, aki írt haza, ő is megsebesült, kórházban van. Tuba meg hallom, hogy még megvan. Irt-e már Géza? – életben van-e? Bejár-e még apám a gyárba? **Mi hír a háború végéről? Itt nem úgy néz ki, hogy közel lenne. Adná a mindenható, hogy egyszer vége lenne ennek a borzalomnak és haza mehetnénk!** Mennyit is kínozzák, hajtják itt az embert. Ha pihenőben vagyunk, akkor is dolgozni kell, még hozzá éjszaka. Még megvagyok, de nagyon nehéz itt az élet.

Cselekmény: Az alábbi üdvözlés megjelenítése, kivetítése a falon, háttérben, valahol.

(üdvözlőlap)
Ostergrüsse aus dem Felde
Húsvéti üdvözlés a harcztérről

**A legkellemesebb húsvéti
ünnepeket kíván Árpád**
1916. IV. 8.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren

ÁRPÁD:

Cselekmény: Katonatársaival beszélget, visszaemlékezés az otthoni húsvétokra

Most húsvét közeledtével eszembe jutnak azok a szép idők, amikor gyermekies lelkülettel örültünk húsvét ünnepének, az apró kis ajándékoknak és húsvét hétfőjének, amikor mentünk locsolni a lányokat, piros tojást dobálni a réten, a Dunánál. De nagy betyárok is voltunk! Sok csínytevést eszeltünk ki. Hát ez most elmarad! – nincs kit meglocsolni itt, ugyebár.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Tábori lap érkezik a „kutyavilágból”, apa felolvassa „nekik”

Kedves Szüleim!

Megint tudok egy két lapot írni. Én még, hála a jó Istennek, csak megvagyok. Borzasztó húsvéti ünnepeken volt részünk. A taliánok megvetették lábukat az elmúlt napokban. Eddig sok kisebb, és néhány nagyobb ütközetben én is részt vettem. Csak néhány nap óta

*érezzük igazán az olasz front borzalmait. Nehezen hihető, hogy a dolog jobbra fordul. Helyzetünk nem nagyon biztató. **Hát odahaza, hogy vannak?** Hogy töltötték el a húsvéti ünnepeket? Biztos, volt jó ebéd. Megkaptam Ida lapját, csak Jolántól nem kaptam már rég lapot. Te Jolán, meg Eszti – **írjatok már valamit!** – **mi van veletek?** – **hát ennyire nem gondoltok rám még húsvétkor sem?** – **ez igazán rosszul esik.** Voltak-e locsolók? Kik voltak azok a fiúk? – **miért nem írjátok már meg! Isten velük! Maradok szerető fiú és testvér***
Árpád

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

JOLÁN:

Cselekmény: Jolán „okítja” Árpádot a téren át

Kedves Árpád!

Most éppen van munkám, egy kenyérgyárban dolgozok a Váci úton. A munka, a pénz jó, nem mondhatok semmi rosszat. Vannak itt mindenféle emberek, vannak, akiknek nincs baja a gyárral, de vannak, akik elégedetlenkednek és hangoskodnak, **hangulatot keltenek.** Amikor nagyon elfáradok, nem tudok írni, amikor hiány van valamiből, akkor nem megy csomag. **Értsd meg, hogy küldenénk több mindent,** de nagyon **nagy a hiány** errefelé, de még az egész városban is. Sokszor nem lehet még háztartási cikkeket se kapni az üzletben. Szerencsére, én mindig be tudom szerezni legalább a kenyeret a családnak a kenyérgyárban. **Te Árpád! – hát ne légy mindig türelmetlen és dacos.** Te olyan vagy, mint régen, úgy viselkedsz, mint gyerekkorodban. Nem változtál. Még mindig nem nőttél fel. **Aggódok, hogy a háborúban emiatt még baj fog érni, hacsak nem változol meg.**

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Válaszlevél érkezik haza, boldog visszaemlékezés a gyerekkorra

Kedves Szüleim!

Ne nyugtalankodjanak, ha pár napig nem írok. De ne is panaszkodjanak. Soha se érdemes miattam. Rossz gyerek voltam mindig is. Igaz? Talán az is maradtam. Tudom, hogy most is úgy viselkedek, mint gyerekkoromban. Le is hordott érte minap Jolán. Türelmetlennek nevezett, meggondolatlanak tart, azzal fenyegetett, hogy ez könnyen bajba sodor itt kint. Igen! –igaz! – de hát még a dohányról se tudok leszokni, akkor hogy tudnék már megváltozni, ez már nem megy sehogy se. Most a szép tavaszi napsütésben kiülve elgondolkozom és eszembe jutnak a gyerekkori barátok, azok a régi szép idők, amikor otthon ilyenkor kimentünk a Dunához, be-beúsztunk a folyóba, egymás bátorságát próbálgattuk, ki mer messzebb bemenni. Élveztük a meztelenkedést, meglestünk másokat, megkergettük a lányokat. Oh, de hideg volt a víz, de messze bementünk a mélybe! – akkor, ez bátor tett volt, meg veszélyes, nem is gondoltuk. Boldog voltam, élveztem a gyerekkor örömeit, minden csínytevésben benne voltam. Most már tudom, hogy sok rosszaságot csináltam, de akkor ezt nem fogtam fel. Mindig olyan dacos voltam, mindenkivel, veletek szemben is, még mindig az is vagyok, de ezt tőletek örököltem. Te is, ilyen voltál, talán már valamennyit megenyhültél idővel. Mindig vigyáztam, hogy ne csináljak valami csúnya dolgot. Sokat csavarogtam, csatangoltam, de gyerek voltam és a természetem nem hagyott nyugodni. Ezekben a háborús időkben nagyon kicsavarogtam magamat, és ez a háború eléggé megtört, fiatalon belefáradtam. Most csendes, nyugodt élet után vágyom, nem akarok többé annyit csatangolni. Ha az Isten hazasegít, akkor komolyabban veszem az életet, benneteket is, meg a lányokat is,

tehát komolyabb kapcsolatra törekszem. No, de azért nem nőszülni! Ez sok lenne még nekem, túl fiatal vagyok hozzá. Felelősség dolgában még vannak gondjaim – Jolán is írta. Nekem itt minden bajom van, én nehezen viselem az ittlétet. Nem sajnálnak egy kicsit? Csak hát még ráadásul nem jön csomag se, pedig minden nap várom. Most valami kis szomjúságoltó és dohány, ami leginkább hiányzik. Csak az a rossz, hogy például Tubával most találkoztam, s mondja, hogy ő kapott nagy csomagot. Mike névre talán nem vesznek fel? Maradok a mindig várakozó fiúk kézcsókkal

Árpád

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Árpád a téren át, most már csendesebb helyről „kommunikál”

Kedves Szüleim!

Miért van, hogy Jolán néhány hete, oly ritkán ír nekem? Talán haragszik rám, hogy én is oly keveset írok? Igaz, hogy mostanában itt nálunk nincs semmi érdekes újság. Nem tudom, mit írjak neki. Most egy kissé csendesebb helyen vagyunk, pihenünk. Mi hír van már a háború végéről? Mi újságok vannak otthon? Mi van Gézával? Irt-e már új helyéről?

Írjanak, mindannyian! – ti is, Jolán, Ida, Eszti!

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

JOLÁN:

Cselekmény: Jolán mesél Árpádnak az érdeklődő lányokról

Azt hittük, hogy már vége lesz, de nem, most már 55 éves korig soroznak. Ez nem jó hír. A gyárban két fiatal lány mondta, hogy ismernek még lentről a partról, akkor még gyerekek voltak. Sokszor megkergették őket, meztelenkedtetek előttük, a

bokrokból ijesztgettétek őket, meg sok más rosszaságot csináltatok. **Rád nagyon jól emlékeznek**, mert te voltál a legrosszabb köztük, mégis te utánad érdeklődtek a leginkább. Hát ez érdekes! – nem? Természetesen én csak jót mondtam rólad.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Jolánhoz tábori levél érkezik

Te Jolán, most *ne legyen ám rám panasz*, mivel az alvási időt *használok fel*, csakhogy nektek haza írhassek. Újságot innen *nem igen tudok írni*, igaz hogy *mi benne vagyunk*, de mégis *csak azok tudják, akik az újságból olvassák*. Te Jolán, *hát nem mered megírni a lányoknak a nevét*. Kik érdeklődtek utánam? Ismerem őket? – vagy nem? Kíváncsi lennék. No, nem baj. *Nem igen törődik az ember itt a lányokkal, örül, ha még megvan*. Itt *fontosabb, hogy legyenek jó katonatársaid, legyen egy jó barátod, meg cigaretta*. Jolánkám! – gyakrabban írj! – mi van veled? – mit csinálsz, hogy nincs időd írásra? *Legyenek szívesek kis csomagban 2-3 pár harisnyát, nadrágtartót, mosó és mosdó szappant, pár darab patent gombot, - és még nem tudom, mit is kértem előző lapomon – küldeni*. *Most három helyen kopogok sürgően egy öltözet alsó ruháért és harisnyanadrág tartóért és szappanért*. Nem tudom, mennyi idő alatt fogom megkapni. Pedig már úgy volna jó, ha itt volna, mert bizony most már ma ép 1 hónapja, hogy bent vagyunk állásban, s ez alatt *nem lehetett tisztálkodni, a kis madárcák tehát elszaporodtak*. A Nagy Dénestől ép most kaptam lapot, ha írnak neki, írják meg, hogy üdvözlöm és írja meg a címét. *Gézának írtam húsvét előtt, ő is írt egyszer, aztán 4 hétig nem volt semmi hír, már aggódtam érte*. *Éppen most kérdi tőlem, hogy kaptam-e egy kis hazait húsvétra*. Hát bizony vártam is. Ha mást nem is, egy kis jó pogácsát küldjenek, de ne sósat és kis csomagban, mert nagyban

nem veszik fel. Az embernek itt csak éjjel adnak enni, tehát a nap pedig hosszú, bizony jól esne egy kis harapnivaló. Hát sajnós, hogy már 55-ig soroznak. Megy a részeges szomszéd is újra? Meg vagyok már elégedve az írnoknő önnagyságával, mert még a borsóról is írt. De ne ám hogy elbízsa magát. Mikor lesz már vége a háborúnak? Vége lehetne már, míg élek, mert azután már fölfújhatják az egész háborút.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren
és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Jolánhoz a téren át

Jolánkám, már nem kaptam hazulról 2 napja lapot, ezért nem is tudom már, hogy mit írjak, tehát nincs mire felelni. Ha pedig írok, mindig csak kérek. Most is megismétlem előbbi kérésem. Tudniillik legyenek szívesek sürgősen küldeni 1 öltözet könnyű nyári alsóruhát, tetűport, egy jó erős zsebkést, mivel a régi elveszett, azután nadrágtartót és patent gombot. De biztosan és sürgősen! **Jolán! – Jön-e már az a tiszta alsó, amit előző lapomon kértem?** Mert nagyon nagy szükségem van rá. Még mindig megvagyok – hála a Mindenhatónak – egészben, csak a fogam fáj, életemben most először. Írok minden nap, hogy ne nyugtalankodjanak. Lapodat, melyben Nagy Dénesről írsz, megkaptam. Az újságot minden nap megkapom. **Csak írd Jolánkám** minden nap, legalább nem kell panaszkodnom. Kedves Jolánkám, mivel időm nincs, most ezúton köszönöm fáradozásaidat. Harmadik újságküldeményedet is megkaptam. E hó 3.-án kelt lapod késve kaptam meg, tehát most válaszolok. Ne haragudjatok Gézára, hisz **nincs nektek fogalmatok sem arról, hogy mit szenved egy katona az olasz harctéren.** Ha másrt nem is, de egy kis füstöltni valót küldjete nek, inkább a nekem szánt dohányból vegyete el. Hál Istennek egészséges vagyok,

amit viszont kívánok. Már **nem tudok mit írni**, tehát most már **ezt az általánosságot írom, mikor küldtéték el Jolánkám a tetőtlenítő felszerelést?**

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely az olasz harctéren és a szülői otthon

JOLÁN:

Cselekmény: Árpádhoz a téren át

Kéréseidet számba vettem, azokat lehetőségeink szerint teljesítjük. A boltok szegényesek, egyes áruk után be kell járni a várost.. Mostanság nagy kereslet van a tetőtlenítőkre a háború miatt. Géza megkapta a dohányt. A tiszta alsó már úton van, pogácsa és az Est is a csomagban van. Kérlek, légy türelemmel. Most már nőj fel végre! – vedd észre, hogy a harctéren vagy.

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az olasz harctéren és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: Jolánhoz tábori lap érkezik Árpádtól

Kedves Jolánkám!

Még mindig megvolnék, hála a Mindenhatónak, teljességben.

Igaz, tegnap, de még ma is oly komiszul vagyok, vagy el vagyok csigázva. Eh! – különben nem búsítom az otthonvalókat.

Tudatom, hogy egyelőre ne küldjeteK semmit, még csak levelet sem. Kint dolgozom a front mögött vasmunkán egy műhelyben.

Nem tudom, hogy meddig leszek itt. Tudatom, hogy nagy változás lesz nálunk, tehát se újságot, se levelet ne küldj. Legyetek szívesek Nagy Lőrincéknek is megmondani, hogy egyelőre ne írjanak. Azt sejtjük, hogy faképnél hagyjuk a taliánt. De csak ismét ott vagyunk, avval a különbséggel, hogy Dél-Tirolban. Ha megkapjátok lapomat, írjatok, de egyelőre értéket ne küldjeteK!

Hideg itt sincs. **Ha Gézáról tudják, hogy merre és milyen vidéken van, írják meg és hogy milyen városban.** Az Estet, Jolán, küldheted tovább. **Ép ma kaptam meg múlt hó 23-án feladott nagy csomagot teljesen épen, használható állapotban.** Ízlik a mákos pogácsa, **most is majszolgom.** Hát, igazán azt akartam kihozni, hogy **köszönöm szépen, s a Jó Isten tartsa meg ezt a jó szokásukat.** Bánom már, hogy írtam, hogy ne küldjenek semmit, mivel **ide jöttünk Dél-Tirolba,** de itt a címem nem változott, a posta ide jött utánunk rendesen, úgyhogy Eszti 1-én kelt lapját, azután 2.-i lapját, s az Estet is megkaptam. Jolán, te talán előfizetted már az újságot? Hát, bizony jól tennéd, **ha előfizetnéd, legalább frissebben olvashatnám.** Ha levelem megkapjak, ismét **küldhetnek, ami jól esik.** De különösen, valamennyien írjanak! Itt elég jó idő van, gyakran esik az eső, pár nap múlva **megyünk mi is körülbelül oda ahol a talián már meglógott,** úgyhogy mi leszünk a kanászok, s majd hajtjuk előttünk a csordát. Majd **Velencéből ebben az üres ládában küldök narancsot, meg citromot, mert most otthon úgyis drága.** Csak az a baj, hogy erre még nagyobbak a hegyek, mint ott ahol voltunk. Különben, most egészségi állapotom kielégítő. **A múltkori betegségem csak pár napig tartott,** komolyabb baj hál Istennek nem történt. Írjanak, különösen Jolánkám te, nehogy panaszkodni kelljen rád. Üdvözlöm az összes rokonokat, ismerősöket, kívánom mindnyájuknak a legjobbakat! **Ha majd megyünk előre, bizonyára nem tudok gyakran írni, tehát ne nyugtalankodjanak!** Ha biztosat tudok, akkor mindig rögtön írok. Isten velük! Maradok szerető fiúk és testvér
Árpád

III. Úton Galíciába

Helyszín: Trieszt, vasútállomás, katonai szerelvény, vasúti kocsiban

HANGOSBEMONDÓ:

Cselekmény: A katonák indulásra várakoznak a vasúti kocsikban

Katonai szerelvény indul azonnal a második vágányról Bozen, Franzenfeste, Innsbruck útirányon át Bécsbe. Kérjük a beszállást befejezni és az ajtókat becsukni.

Cselekmény: Indulás. Füttyülés, pöfögés, „huj, huj... huj...”

Helyszín: Innsbruck, vasútállomás, katonai szerelvény, vasúti kocsiban

ÁRPÁD:

Cselekmény: Katonatársaival beszélget, közben levelet ír szüleinek a vasúti kocsiban

Most érkezünk Innsbruckba – tudjátok hova megyünk? Én azt sejtem, hogy **az orosz frontra visznek bennünket**. Ott azonnal bedobnak bennünket a sűrűjébe, mindjárt bele kell vágni a vastagjába. Kemény napoknak nézünk elébe. Pedig azt hittem, hogy már béke lesz, és innen a taliánoktól már hazamegyünk. Bárhogyan is, **de haza akarok menni!** Hiába, mindig a magyar baka szenved a legtöbbet! Meg akarom nyugtatni magamat, talán a levélírással sikerül. Most befejezem ezt a lapot, amíg itt állunk, s majd még folytatom, amint tovább megyünk. Valamelyik állomáson fel kellene adnom, ahol nem cenzúrázzák a postát. Figyeljétek ti is!

Helyszín: Innsbruck, vasútállomás, katonai szerelvény, vasúti kocsiban

HANGOSBEMONDÓ:

Cselekmény: A katonák indulásra várakoznak a vasúti kocsikban

Katonai szerelvény indul azonnal a második vágányról Salzburg, Amstetten, Bécs, Oderberg, Krakó, Przemyśl, Lemberg útirányon át **Galíciába**. Kérjük a beszállást befejezni és az ajtókat becsukni.

Cselekmény: Indulás. Füttyülés, pöfögés, „huj, huj... huj...”

Helyszín: Katonai szerelvény, vasúti kocsiban és a szülői otthon

APA:

Cselekmény: Tábori lap érkezi, amit apa felolvas a családnak

Kedves Szüleim!

1916. VI. 10.

*Doberdóról kijövén, Nabresinán bevagoníroztunk, s útnak indultunk Laibach, Villach, Bozen, Trieszten keresztül. Trieszten túl kirakodtunk, egy kis városkában. Éppen pihenőn voltunk, amikor jött a parancs az indulásra. Néhányunkat előre küldték szállást csinálni, de jött az újabb parancs, hogy nem kell szállás, egyenesen a vonatra szállunk. Trieszten keresztül marsolva Lavisban berakodtunk, s most **megyünk**, bizonyára **az orosz harctérre**. Elhagytuk már Bozent, Franzensfestet, s most vagyunk a szép Innsbruckban. Nem tudom, hova, merre **megyünk**, de most már befejezem ezt a lapot, s majd még folytatom egy másikon.*

Isten velük!

Árpád

Helyszín: Katonai szerelvény, vasúti kocsiban és a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: A téren át folyamatosan beszámol arról, hogy merre halad a vonat.

Kedves Szüleim! 1916. VI. 11.

Vacsora Innsbruckban, reggeli pedig Salzburgban volt.

Nemsokára Bécsbe érünk. Hogy hova megyünk, nem tudom.

Ha majd tudom a pontos útirányt, és felétek megyünk át, akkor megírom pontosan. De gyertek ki az állomásra, és figyeljétek a vonatokat, hogy legalább még egyszer meglássuk egymást, de ha nem sikerül, akkor Isten veletek!

Árpád

Kedves Szüleim! 1916. VI. 11.

Mint írtam, utazunk előre tizenhatan a zászlóaljából, mint

szálláscsinálók. Itt állunk Amstettenben, vacsora megvolt.

A vonat elindult, reggel felé beérünk Bécsbe. De kár, hogy **nem**

Komáromnak, felétek megyünk! Ugyan még lehetséges az is.

Kis levegőváltásra visznek bennünket Galíciába. **Gondolom,**

melegünk lesz a muszkáknál is. Isten velük! Minden jót kíván az

Európa-utazó

Árpád

Kedves Szüleim! 1916. VI.12. este ½4.

Oderbergen állunk, újság nincs. Isten velük!

Árpád

Kedves Szüleim! 1916. VI. 12. este 8 h.

Vacsora Krakóban, újság nincs. Továbbit nem tudok. Írjanak!

Isten velük!

Árpád

Kedves Szüleim!

1916. VI. 13. dél ½ 1

A szomorú nevezetességű Przemyśl városában áll a vonatunk.

Délután beérkezünk, gondolom Lembergbe. Újság nincs.

Írjanak! Maradok szerető fiú

Árpád

Kedves Szüleim!

1916. VI. 14.

Már muszka földön vagyok. Egészen más ez a vidék, mint a

talián. Itt, úgy szólván dombok sincsenek, nem még oly csúnya

kőszikla sem, mint ott voltak. Mégis oly **idegen, vad, ellenséges**

ez a vidék. Erre is vannak ám rossz lányok. Tudom. Nagy a

szegénység. Semmit nem lehet kapni, itt felesleges a pénz. De

vannak barátságos emberek is. Van egy katonatársam, egy jóképű

tizedes, aki eljárt egy házhoz, irigyelték is sokan, de talán csak én

sajnáltam meg, amikor tovább mentünk. Egyszer csak azt vettem

észre, hogy jó barátok lettünk, szükségünk is van egymásra.

Máskülönben újság nincs. Egyelőre **még jó helyen vagyunk,**

messze a fronttól, tizenhatan a szállás előkészítésén dolgozunk.

Írjanak! De milyen rég nem olvastam hazai betűket! – már vagy 1

hete. Isten velük!

Árpád

Helyszín: Katonai barakk, szálláshely, a front egy szöglete az orosz
harctéren, Galíciában

KATONABARÁT ANDRÁS:

Cselekmény: Barátja meséli az eseményt

Nagyon szomorú vagyok, aggódok Árpádért, mert elfogták

az oroszok. Ahogy ismerem őt, nagyon nehezen fogja viselni

a fogságot. Én is csak hosszú lábaimnak és gyorsaságomnak

köszönhetem, hogy nem estem fogságba. Már többször voltunk

kint a városban, felmértük a helyzetet, biztonságosnak tűnt.

Bizonytalán elárultak bennünket, egy váratlan rajtaütéssel támadtak

ránk. Árpád rettegett, szokta mondani: „inkább már meghalni, mint orosz hadifogságba esni!” És íme, megesett, ami számára a legrémisztőbb. Már onnan **haza kerülni, az nagy szó**, de ha Istenben bízunk, úgy meg fog segíteni minden bajban. **Csak már vége lenne ennek az átkozott háborúnak!**

IV. Orosz hadifogság, Taskent 1916–1917

Helyszín: Orosz fogolytábor, Taskent, Ázsia és a szülői otthon

ÁRPÁD:

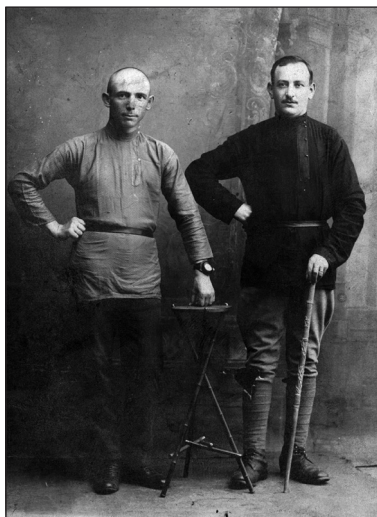
Cselekmény: A téren át jelentkezik az orosz fogságból

Kedves Szüleim!

1916. VI. 26.

Közlöm magukkal, hogy Ázsiában, Taskentben vagyok hadifogoly.

*A katonai kórházban voltam 5 hétig. Címem: Taskent (Ázsia),
Katonai Kórház.*

De kérem, hogy ne írjanak erre a címre, mert nem maradok itt sokáig. Most már egészen jól vagyok, amit viszont kívánok maguknak is. Itt van a lágerban még Tuba Gáspár és Komáromi Lajos is. Írni csak ritkán van időm és németül lehet. Üdvözlöm és csókolom az egész családot Mike Árpád Kriegsgefangener, hadifogoly

V. Hazatérés után

Helyszín: Fogság után, a szülői otthon

ÁRPÁD:

Cselekmény: A háború hatása, egy fajta tanulság, „megélés”

Rossz gyerek voltam mindig is, egész életemben. Most már sok mindent másként tennék, sok mindent másként látok. Háborúban csak panaszkodtam, elégedetlenkedtem – már nem tenném. Megviselt ez a 2 év, belefáradtam, megváltoztam. Csak egy vágyam van, élni csendben, békében. El akarom felejteni az átkozott háborút... pihenni, aludni, álmodni az otthoni tiszta ágyamon! Nincs több csavargás! – de azért nem nősülök! – még a felelősségérzettel vannak problémáim. A háborúban megkomolyodtam, felnőttem, kitanultam, de túl drága, túl szigorú volt ez az iskola. A háború kijózanít, észhez térít. Biztos vagyok abban, hogy a háború durva módszerei a legelvetemültebb embereket, népeket, nemzeteket is át tudják nevelni, sokakat megsemmisíteni. A legrosszabban is van valami jó, valami jó kimenet. Adja Isten, hogy ne legyen soha háború! – a béke legyen velünk! **Pax Domini sit semper vobiscum!**

Kedves Tanár Úr

A volt hűséges tanítványok beszámolnak a fronton történt eseményekről a kedves Tanár Úrnak, aki megvigasztalja, tanácsokkal látja el őket.

1. szín

Helyszín: A reáliskola, valahol Budán és a harctér
valahol olaszföldön

Cselekmény: Az iskola régi, hűséges diákjai folyamatos levelezésben
vannak a szeretett Tanár Úrral.

A hűséges tanítványok beszámolnak a fronton
történtekekről.

A szeretett Tanár Úr röviden reagál a lapokra, mint annak
idején a felelet végén, néhány szóval megvigasztalja őket,
tanácsokkal látja el őket.

HAUER LÁSZLÓ KADETASPIRÁNS:

Szeretett Tanár Úr!

Már 1916. **szeptember 2. óta vagyok az olasz fronton.** Késve
jutok csak hozzá, Tanár Úr iránt érzett tiszteletemnek kifejezést
adni. Bár 22. óta elég súlyos beteg voltam, csak ma érek rá,
hogylétemről tudósítani. Hetekig csak ágyútűz körletben voltam,
s már szerencsésen a 7. 8. és 9. olasz offenzíván átestem. A jó
Isten kegyelme folytán nem történt még velem semmi különös.

Szeptember 30. után ismét borzalmas ágyútűzben voltam.

Zúgott a levegő, mint egy méhkas. Eddig 14 gránát vágott be
20 lépésre tőlem. Szerencsére még idejében elszaladtam fürge
lábaimnak köszönhetően. Érdekes repülőharcoknak voltunk
a tanúi. Sajnáltam őket, mikor füstölve, pörögve, csörömpölve
hullottak le. Ez is egy emberélet, még ha ellenséges gép is. Ezt
követően néhány napig, erre mifelénk **teljes csend volt.** De az
idő rohamosan megváltozott és a kellemetlen hideg bóra miatt
igen sokat szenvedünk. Nagyban várjuk már a tavaszi szép
időt, hogy aztán ismét újult erővel, fizessünk a **hitzegőknek.**
Ellenben nagyon várjuk már a **boldogító béke napját,** amikor
ismét visszakerülünk boldog foglalkozási körünkbe. **Mi hír**

otthon a békéről? Itt a leghalványabb remény sugarai sincsenek.
A viszontlátás reményében maradok számtalan üdvözzellett Tanár
Úr hálás tanítványa Hauer László

TANÁR ÚR:

Köszönettel vettem irántam érzett tiszteletedet, amelyet leveledben kifejeztél, de félelem tölt el, ahányszor csak arra gondolok, hogy ágytűz közelében vagy. Előző rossz hírű leveled nagy aggodalmat keltett mindnyájunkban, ezért hosszú várakozás után **nagy megnyugvással fogadtuk, hogy most teljes csend van arra tifeledek.** Ez jó hír a múltkori ágyúzások után. Szenvedéseitekre hamarosan itt a tavasz, legyen ez a vigasz. Sajnos, egyelőre a békének befellegzett. Erősen bízom abban, hogy a jó Isten kegyelme folytán mielőbb megérjük a boldogító békét és hazakerültök körünkbe.

HAUER LÁSZLÓ KADETASPIRÁNS:

Kedves Tanár Úr!

Tegnap délelőtt 9 órakor szerencsésen srapelgolyó által a **bal combomon csípőcsont táján megsebesültem.** A golyó a medencecsontig hatolt, ott megállt. Operáció valószínűleg szükséges. Amint a jelek mutatják, **talán Pestre is jövök kórházba.** Jelenleg úton vagyok. **Tegnap jött meg Károly keresztm, ma pedig a bronz vitézségi, nagyezüstre a napokban adtak be!**
A viszontlátás reményében szívélyesen üdvözli hálás tanítványa
Hauer László

TANÁR ÚR:

Elért az, amitől mindig is féltettelek,... megsebesültél, de legyen vigaszod az, hogy lehetett volna még rosszabb is. **Jobb a haláltól megszabadulni sebesülten, mint a halálba menni egészségesen.** Károly keresztetted és bronz vitézségi nagyezüstödöt becsülettel kiérdemelted. Erről a tanár urakat és társaidat értesítettem, akik

kifejezték elismerésüket. Remélem, hogy hamarosan felgyógyulsz, ismét visszakerülsz boldog foglalkozási körödbe és újult erővel kezdesz hozzá az élethez. **Értesíts, ha megjöttél Pestre a kórházba, hogy meglátogathassunk társaiddal együtt.**

2. szín

Helyszín: A reáliskola, valahol Budán és a harctér valahol Galíciában

Cselekmény: Hudeczek Jenő, a hűséges tanítvány beszámol a fronton történekekről. A kedves Tanár Úr röviden reagál a lapokra.

HUDECEK JENŐ SZAKASZVEZETŐ:

Kedves Tanár Úr!

Már a második hetet töltöm itt **Wolkyniában**. Aránylag elég **csönd van**. De unalmas az élet most itt az első vonalban!

A muszkának nincs kedve változatossá tenni. Azt hallottuk, hogy a helyzet egyelőre változatlan marad, mert a muszkáknál nagy mozgolódások, átalakulások vannak kialakulóban. Csak két napja hogy itt vagyok. Eddig tartalék voltunk. **Lakásom egy kicsike földalatti pince**, egész nap világítani kell, oly sötét. Különben elég **jól érzem magam** a körülményekhez képest. Élelmezésünk nagyszerű. Ha Pestet ide lehetne varázsolni közelünkbe, nem is kíváncznék el innen. Egész nap tejjel, tojással élünk. Lócsi barátom is itt van valahol közelemben, de még nem volt alkalmam felkeresni. Végtelen hálás vagyok, hogy kedves Tanár Úr néha rólam is megemlékezik. Én mindig örömteljes és hálás szívvel fogok az én kedves Tanár uramra visszagondolni, különösen **itt, ahol, az ember ráér a szép elmúltakról álmodozni**. Nálunk már gyönyörű tavasz van, nagyon jól érezzük magunkat.

Tiszteletteljes üdvözlét Hudeczek

TANÁR ÚR:

Mostani jó módod ne vezessen félre. Légy felkészülve, ne érjen váratlan meglepetés, mert jöhet erre még nehezebb idő is. Megnyugtat, hogy csend van arrafelé. Bárcsak így maradna végig. **Minden lap érkezése nekem 1-1 életjel**, ami egy rövid időre megnyugtatja lelkemet. Végtelen hálás vagyok minden lapért. Örömteljes szívvel gondolok a múltra, azokra az órákra, ahol jelen voltatok. Bárcsak itt lennétek most velem mindannyian a VIII.B osztályban. Addig örülj, amíg unalmas és nyugalmas az élet, amíg a muszka pihen. Érezd jól magad, amíg lehet.

HUDECZEK JENŐ SZAKASZVEZETŐ:

Tisztelt Tanár Úr!

Már 14 napja múlt, hogy itt lopom a napokat a lövészárookban. Az éjjel bizony örültem, hogy **a drótból szerencsésen megmenekültem**, ahol fennakadtam. Dolgozott a szakaszom, észrevett bennünket a muszka, s küldte a csomagokat tucat számra. Ugye, kedves Tanár Úr **már nem haragszik reám, hogy nem tanultam meg egy drámát a vizsgára**. Pedig most már tudok eleget, sokat olvasok idekűnn, minden elmaradást bepótolok. **Jelenleg itt matekozom a segélyhelyen egy kedves hadnagy úrral**, akivel nagyon jó barátok vagyunk. Nemsokára azonban megint a századomhoz megyek. Már számlálom a napokat **szeptemberig**. **Várom a szabadságom**. Kedves Tanár úrnak minden jót kívánva, maradok tiszteletteljes üdvözlettel volt hálás tanítványa

Hudeczek

TANÁR ÚR:

Harcmezőn, 14 nap a lövészárookban... az nem naplopás! Ne vagánykodj! Légy körültekintő, légy óvatos! Bármely pillanatban becsapódhat egy akna, és ismét fennakadhatsz a dróton. **Nem haragudtam a dráma miatt. Tudtam, hogy egyszer bepótolod**, nem maradsz adósa önmagadnak. Szerencsés ember vagy, hogy

bepótolhattad a kihagyott drámát, sokat olvastál odakünn, most augusztusban, pedig matekozol a segélyhelyen. Kívánom, hogy így legyen a háború végéig. Veled együtt számláljuk a napokat szeptemberig. Várunk haza társaiddal együtt.

HUDECEK JENŐ SZAKASZVEZETŐ:

Kedves Tanár Úr!

Kedves lapját megkaptam. Nagyon köszönöm. De sokszor eszembe jutnak a reáliskola szeretett tanár urai! – első sorban kedves Tanár Úr. Lózsy mellettünk van, már zászlós. Eddig azonban még nem találkoztam vele. Gyűjtök is erősen a reáliskola múzeumának. Az utolsó időben gyűjthettem eleget, **volt itt egy kis csetepaté, azután megint minden nyugodt volt egy időre.** Néhány napja, viszont az **offenzíva ide ért, s akkor nekünk is menni kellett. Nem sikerült megúszni, ezért aztán jelenleg itt fekszem jól becsomagolva egy krajnai kórházban.** Holnap tovább visznek, persze még nem tudom hová. **De jó is volna most a jó gránátmentes Pesten** lenni és egy jót sétálni a szép Duna parti korzón! Számtalan tiszteletteljes üdvözet Hudeczek

TANÁR ÚR:

Ismét szomorú hír jött tőled! Az offenzíva elért benneteket. Ez lett a vége! Pedig milyen könnyelműen vetted, sőt nagyképűsködtél. Majd bekövetkezett az, amitől féltem. **Én is gyűjtök a reáliskola múzeumának. Első helyen lesznek bemutatva az én régi hűséges tanítványaim tábori postai lapjai, amelyeket nekem írtak a „naplopásról”, az unatkozásról, az odakinti drámaolvasásról, matekozásról és az életben maradásról a rajvonalból, a lövészárokból, a csetepatékról, az offenzívákról.** Vajon átérzik-e majd mindezt az utánunk jövő társaid és a tanár urak?

HUDECZEK JENŐ SZAKASZVEZETŐ:

Kedves Tanár Úr!

Egy 3 hetes **hosszú utazás után végre itt vagyok a Radeszky Kórházban**. Elég jól érzem magam. Mindenesetre jobban, mint a katonai segélyhelyen Gabrielén. Nehéz munka volt, míg Pestre jutottam. Számtalan tiszteletteljes üdvözlét Hudeczek

TANÁR ÚR:

Sikerült a szeptemberi szabadság, de nem oly szerencsésen, ahogy mindannyian vártuk. **Nagyon elszomorít mindaz, ami veled történt, de ugyanakkor** megnyugvás számomra, hogy hazakerültél, bármi áron is. Minderről értesítettem társaidat és a tanár urakat is. Sokan fel fognak keresni, hogy meghallgassanak.

3. szín

Helyszín: A reáliskola, valahol Budán és a harctér valahol olaszföldön, Galíciában

Cselekmény: Szabó József tizedes, a hűséges tanítvány beszámol a fronton történetekről. A kedves Tanár Úr röviden reagál a lapokra.

SZABÓ JÓZSEF TIZEDES:

Szeretett Tanár Úr!

Már többször voltam a **lövészárookban**. **Szokatlan nagyon, de nagyon!** Olyankor ugyan még tűrhető, amikor nyugton van a muszka. Igaz néha-néha lecsap a gránát mellettem, ilyenkor meg – **megrezzenek, s mikor már elcsendesül a lég,** amit röptében hasít, **újra helyre áll a nyugalom lelkemben.** Egy kis fődözékben lakom, egy igen jó szívű Wein nevű hadnagy úrral. **Ő nyugtat meg, hogy ne féljek, nem csap a gránát ide. Nem félek, de tessék**

elhinni, idő kell ahhoz, míg megszokom a fenevadak moráját, förtelmesebb valami, mint a mennykőcsapás. Istenre bízom sorsomat. Ha nem vagyok méltó, ha gyarló vagyok, akkor hiába, bármilyen földözék is legyen, az összerombolja azt, míg ha érdemes vagyok arra, hogy életben maradjak, úgy nem hagy elveszni soha. Kedves Tanár Úr, **dacára, annak, hogy nem lő a muszkába, mégis igen sok kellemetlenségnek, szenvedésnek van kitéve az ember.** Egyik éjjel 1 órakor tábori őrségbe mentem, s mire hajnali 5 órakor bevonultam embereimmal, bőrig áztam. Igen óvatosan kell ilyenkor botorkálni. Sötét van. Minden második lépésnél hanyatt esik az ember, s **aki nem ismeri a drótok között a kijáratot, minduntalan belebotlik a drótba,** ami nagyon veszélyes. Szép időben még csak megjárna a virrasztás, kiváltképpen, mikor nem lőnek. Bizony igen sokat kell éjjelezni, sokszor nem is vagyok képes kialakulni magamat. Hiába mégis **csak jobb volna diákoskodni!** Isten Önnel! A reményteljes viszontlátásig maradok hű tanítványa
Szabó József
Méltóztassék üdvözetemet kedves társaimnak átadni.

TANÁR ÚR:

Isten haza segít, mert **méltó vagy arra, hogy életben maradj.** Bízzál! – ezt neked is akarnod kell. Elszomorít, hogy én csak vigaszt adhatok, hogy nincs hatalmam, még csak **annyit se segíthetek rajtad, mint az a jó szívű Wein hadnagy úr a földözékben.** Kívánom, hogy **álljon helyre a nyugalom lelkedben.** Szomorúan olvasom, hogy igen sok kellemetlenségnek és szenvedésnek vagytok kitéve. A virrasztás még csak megjárja, a fáradságot ki lehet pihenni, de amikor lőnek, hát akkor... zavarban vagyok, nem tudok tanácsot adni, nem tudom, mit kell tenni. Üdvöletedet átadtam kedves társaidnak, akik nagy elismeréssel vannak irántad. A kedves tanár urak és a szeretett diákoskodó társaid aggódnak érted és üdvözlnek, úgyszintén én is.

SZABÓ JÓZSEF TIZEDES:

Mélyen tisztelt Tanár Úr!

Egy kéréssel fordulok Önhöz. Szíveskedjen arra válaszolni nekem, hogy lehetséges lesz-e az, – hogyha megkapom a szabadságot vizsgáim letételére – hogy én a VII. és VIII. osztályról egyszerre levizsgázhassam. Ajánlja-e kedves Tanár Úr a kissé gondolatba ejtő feladatot. Az előléptetésemre lényeges befolyással van, miért is bátorzkodtam Önhöz tanácsért fordulni. Én **Arnold barátom segítségével** hajlandó vagyok erre, és mivel igen sok szabadidőm van, a VII. és VIII. osztályos könyvekből nagyon sokat szeretnék tanulni, hogy mire hazakerülhetek, némi kis fogalmam mégis volna a dolgokról. Ámbár nehézkes a megoldás, de teljes szorgalommal azon leszek, hogy szeretett tanáraink megelégedésüket fejezhessék ki. Bizony, **ha ez nem lesz lehetséges, akkor kétségbe ejtő módon elmaradok társaimtól.** Szívélyesen üdvözlí

Szabó

TANÁR ÚR:

Tudom, hogy előléptetésedre lényeges befolyással lenne a vizsgák letétele. Ennek ellenére úgy látom, **körülményeid ismeretében, hogy valóban gondolatba ejtő feladatra vállalkoznál.** **Nem ajánlom,** mert nem leszel képes szeretett tanáraid megelégedésének megfelelni a vizsgákon, bármennyire is kétségbe ejtő az ügy.

SZABÓ JÓZSEF TIZEDES:

Szeretett Tanár Úr!

Írántam való érdeklődését nagyon köszönöm, de azon alkalmat, mely vizsgám letételére kínálkozik, nagyon sajnálom, nem ragadhatom meg. Nem megyek bele azért, mert **egyelőre kevés volna tudásom, ahhoz, hogy a VII. osztály vizsgáit kiálljam.** Viszont meg a tanár urak lelkiismeretét sem szeretném

megsérteni azzal, hogy az én készületlen feleleteimet talán jónak bírálják. Ismét vizsgázni csak úgy mehetnék, ha fél karom vagy fél lábam elvinné egy gránát. Máskülönben mentség itt nincs. Végtelenül elkésérít úgy is az, hogy nem tarthatok lépést osztálytársaimmal. **Olyan itt az ember, mint az állat.** Éjjel–nappal dolgozik, teleeszi magát, meg alszik. Ennyi volna a mindennapi teendőm, ha nem szórakozhatnék egy kis mintázással, meg rajzolással. **Egyelőre várom a jövő tanév megkezdését, s ha élek, meg nem halok, akkor szeretnék levizsgázni.** Addig szorgalmasan tanulgatok, s egy kis erőfeszítéssel, hiszem, hogy sikerülni fog minden. Most tartalékban vagyunk. Sátor alatt lakunk. Éjjel munkára megyünk. Nappal gyakorolunk. Mondhatni pihenőnk meg nincs. Isten Önnel!

Maradok hálásan harcoló tanítványa
Szabó

TANÁR ÚR:

Helyesen döntesz, hogy nem ragadod meg az alkalmat, mert **valóban kevés lenne tudásod ahhoz, hogy a vizsgákat kiálljad,** hogy a tanár urak feleleteidet jónak bírálják el. Ne keserítsen el, hogy nem tudsz lépést tartani osztálytársaiddal. A jövő tanévben minden sikerülni fog egy kis erőfeszítéssel. Megnyugtat, hogy most tartalékban vagy. Vele együtt **várjuk a jövő tanévkezdést,** addig is készülj szorgalmasan.

SZABÓ JÓZSEF TIZEDES:

Kedves Tanár Úr!

Csüggeteg lelkemhez intézett buzdító sorai nagyon jól estek. 21. után előnyomulóban voltunk, ugyanis megszökött előlünk az orosz. De nagyon is. Négy napon át **30 km-re tudtuk követni őket,** anélkül, hogy egyszer is találkoztunk volna mással, mint egy pár sebesült, meg halott muszkával. A hosszú út megtört, belefáradtam, de nem estem kétségbe. Bárcsak szerencsésen

hazakerülhetnék! Brzsezsánytól a határig **nagy küzdelmek** árán megtett, **testet-lelket kimerítő út** már – már majdhogya **nem végzethez vitt.** Ily nehéz percekben kapva kézhez az Ön kedves lapját, mely, mint egy korty, **hűsítő ital felfrissítette, megnyugtatta szívemet.** Kimondhatatlanul örülök nemes jóságának, páratlan szeretetének. Csekélységemtől fogadja mindezekért hálás köszönetemet. **Kitüntetésben igen is részesültem, de csak bronz vitézségi érmet és nem kis ezüstöt kaptam.** Dacára eme legyűrésnek, mégis örülök neki, mert bizony sokan még ezt sem kapták meg. Szabadságra egyelőre nem tudom, mikor megyek, ámbár szeptemberre igen szeretnék hazamenni. Mindezek után legyen áldott az Ön nagylelkűsége, kívánva minden jót. Maradok volt hű tanítványa

Szabó

TANÁR ÚR:

Csüggeteg lelkedet emeljék fel soraim, frissítsék fel és nyugtassák meg szívedet. Ne szédítsen meg a harci siker, ha előnyomulóban vagytok, és ugyanakkor soha ne ess kétségbe azon a hosszú úton, ha szembe kell helyezkedni az ellenféllel, akár ha vereség is ér. A bronz vitézségi érmet kiérdemelted, elég ez neked. Kívánom, hogy minél előbb hazakerülhess. Továbbra is azon fáradozom, hogy hűséges tanítványaim javára legyenek. Szeptemberre várunk haza szabadságra.

SZABÓ JÓZSEF TIZEDES:

Kedves Tanár Úr!

Nagyon köszönöm, hogy volt szíves iskolánk értesítőjét elküldeni, amelyből sok szépet olvastam, látva magam előtt intézetünk nagy előmenetelét. **Igen sajnálom, hogy én is nem szerepelhetek kedves osztálytársaim között,** kik még mentve az élet küzdelmeitől, szépen fejleszthetik értelmüket. Kívánok szeretett, volt tanárjaimnak továbbra is kitartás, hogy az

otthoni életben kikerült társaim minden téren, az ő fáradságos munkálkodásuknak, teremjenek ahhoz illő gyümölcsöt. Örömmel adom tudomására, hogy a mai naptól kezdve a **bronzvitézségi érem** mellé, még a **Károly csapatkeresztet is megkaptam.** A napokban lettem leadva hadapródjelöltnek. Tehát, amíg meg nem jön ezen kinevezésem, nem előzőm ezt most már meg azzal, hogy szabadságot kérve, elessem e rangtól. Mihelyt meglesz, **rögtön értesíteni fogom** kedves Tanár Urat, hogy k. b. **mikorra is kapom meg a szabadságomat.** Nagyon örülök, hogy októberben viszontláthatom. Maradok volt hű tanítványa Szabó

TANÁR ÚR:

Én is sajnálom, hogy nem szerepelhetsz kedves osztálytársaid között az iskola értesítőjében, de vigasztaljon, hogy szerepelsz azok között, akik a bronzvitézségi érmet és Károly csapatkeresztet kaptak. Örülök, hogy leadtak hadapródjelöltnek, hogy sikeresen építéd katonai karrieredet. **A kedves tanár urak és a szeretett társaid elismerésüket fejezik ki. Büszkék vagyunk rád.** Mindannyian várunk haza októberben.

SZABÓ JÓZSEF HADAPRÓDJELÖLT

Mélyen tisztelt Tanár Úr!

Örömmel értesítem, hogy a **mai napon hadapródjelöltté lettem kinevezve,** s október hó 12-én jövök haza szabadságra. Nagyon kérném, szíveskedjék tudtára adni előléptetésemet a kedves tanár uraknak, a szeretett diákoskodó társaimnak, a kedves barátaimnak. Szívélyesen üdvözli hálás tanítványa Szabó hadapródjelölt

TANÁR ÚR:

Örömmel értesültem arról, hogy kineveztek hadapródjelöltté. A kedves tanár urak és a szeretett diákoskodó társaid tudtára adtam hadapróddá történt kinevezésedet. Irántad

való érdeklődésükért helyetted köszönetet mondtam. Folyó hó 12-e után, szabadságod alatt személyesen is kifejezem nagyrabecsülésemet, ha erre alkalmat adsz.

Szabadságon van

SZABÓ JÓZSEF ZÁSZLÓS:

Mélyen tisztelt Tanár Úr!

Legnagyobb sajnálattal, hogy nem búcsúzhattam el Öntől.

Fogadja őszinte köszönetemet jótéteményeiért jelen soraim útján.

Visszaérkezésem után már nem tartalékban, hanem **az első vonalban** hallgatom a dum-dum golyó kellemetlen pattogását. Jól kiépített állásokba megyünk, melyről a múltkorában közvetlenül szereztünk tudomást. A százharماسok állásaiba megyünk, ugyanis őket váltjuk fel. Mindenekelőtt **kellemes karácsonyi ünnepeket** kívánok, azon jó kedvemben, hogy a **mai napon tartalékos zászlós lettem** Igazán boldognak érzem magamat, mert ily szép karácsonyi ajándék, csak örömmel töltheti el lelkemet. Szíveskedjék üdvözlétemet átadni a szeretett tanár uraknak, meg a kedves osztálytársaimnak. Hálás tanítványa Szabó zászlós

TANÁR ÚR:

Igazán boldognak kellene érezni magamat, hogy előléptettek zászlóssá, de örömöm nem teljes. **Aggódás tölti el lelkemet azon félelmetes hír hallatán, hogy az első vonalba küldtek.** Nekem az lenne a legszebb karácsonyi ajándék, ha újra visszahelyeznének tartalékba, akár csak tizedesként is. Azt reméltem, hogy a háború végéig mindig tartalékban maradsz. De tarts ki! – mert teljesítened kell, amit így írtál: „Egyelőre várom a jövő tanév megkezdését, s ha élek, meg nem halok, akkor szeretnék levizsgázní.” – így legyen! Várlak vissza szeptemberben a vizsgákon.

Cselekmény: rövid szünet, csend

TANÁR ÚR:

Vajon mi történhetett vele? – karácsony után többé nem érkezett tőle tábori lap. Szabó József zászlós, azóta sem jelentkezett a VII. és VIII. osztály vizsgáira, pedig én azóta is várom, visszavárom Őt a vizsgákra. **A többi régi hű tanítványaimról szomorú hírek érkeznek.** Hauer László kadetaspírás srapelgolyó által a bal combon csípőcsont táján megsebesült. Operáció volt szükséges. Pestre jött kórházba. Azóta mankóval jár. Hudeczek Jenő szakaszvezetőnek nem sikerült az offenzívát megúszni, becsomagolva egy krajnai kórházba került, majd 3 hetes hosszú utazás után végre itt van a Radetzky Kórházban. Elég jól érzi magát. Varga László hadnagy és Kertész Árpád hadnagy életben vannak, jönnek a tábori lapok.

Umlauf Lajos kadetaspírás életben van, jönnek a tábori lapok az olasz frontról.

Csanády Sándor szakaszvezető már a második hónapja fekszik a nagyszebeni helyőrségi kórházban, először skarlátban, majd vesebajban.

Dr Rothman katonai segélyhelyen van

Rosszkedvű, s nehezen viseli a száműzetést a harctéren

Szente Tibor tüzér főhadnagyról ritkán hallok, életben van.

Zob Péter hadnagytól napokban jött lap.

Novotny kadetaspírás is jó eredménnyel végzett az Akadémián, ugyan szegény, ő már nem él.

Kidál Franciaországban van Párizsban.

Friedl Jenő a Piave folyónál eltűnt,

De nincs hír a többi tanítványaimról. Ez szomorúsággal és fájdalommal tölt el. Hova lettek a hűséges tanítványaim?! – mi lett a híres VIII.B osztályból? Azt sem tudom, hogy hova legyek, mitévő legyek ebben a lelketlen világban. Nincs megoldás, nincs menekvés! Ember műve, embernek kell befejezni.

Ez a XX.század.

A HŰ TANÍTVÁNYOK EGYÜTT:

Kedves Tanár Úr!

Mi még élünk. Szíveskedjék üdvözetünket átadni a szeretett tanár uraknak, meg a kedves osztálytársainknak. Várjanak bennünket haza. Hálás, hű tanítványai

Tábori posta érkezett

Sok katona leveléből épül fel mozaikszerűen, melyek a harctérre indulástól kezdve, a sikereken, a kiábrándulásokon át elvezetnek a hazatérésig. **A felépítés moduláris.** A modulok úgy következnek egymásra, hogy rajtuk keresztül eljutunk a lelkes harctérre indulástól, a tragédiákon keresztül, a csalódottságig és boldog hazatérésig. **A modul** egy vagy több tartalmilag/formailag kapcsolódó levélből álló logikai egység, önállóan értelmes mozzanat, pillanatkép, esemény, amelynek önálló „mini” mondanivalója van/lehet. **A modulok között csak logikai kapcsolat van,** ezért lehet velük „játszani”, „legózni”. Egyes modulok beválogatásával, mások kihagyásával másra lehet helyezni a hangsúlyt. **A modulok összeválogatásával** egyes dolgok előtérbe, mások háttérbe kerülnek, ezáltal hangsúlybeli eltolódást lehet elérni.

„Elindultan szép hazámból,
Elbúcsúztam jó anyámtól.
Szememből a könny kicsordult,
Jó életem rosszra fordult.
Engedd Uram, arra kérlek,
Hogy még egyszer hazatérjek
HOZZÁJUK”

Helyszín: tiszti étkeзде

Cselekmény: posta érkezik, gyülekező a postai küldemények kiosztására, postabontás, levélolvasás, levélírás, majd társalgás

NARRÁTOR:

Jelentik, hogy már a tábori posta, megkezdte a működését. Így egy ünnepnap lesz az, ha egy levél érkezik, s azt nem is 10-szer, de számtalanszor fogom elolvasni. Most kiszámítom, hogy mikor érkezhetik néhány kedves sor Magácskától, ami dupla ünnepet számít. – Még az oroszok csak fölöttem lődöznek, s így jó egészségben leledzem! ... ha jön a posta elhallgat minden, zongora, zene, s a zászlóalj, ilyenkor a tiszti étkezdében valami méla, kedves csend lesz.

Cselekmény: Ezen a ponton legyen egy rövid CSEND, kivárás!

Ilyenkor beszélünk szeretteinkkel és kedves ismerőseinkkel. Békéről persze még csak szó sem esik soha, s szeretnék még egyszer fogadni valakivel, hogy ebben a hónapban nem lesz béke, de még a jövő évben sem.

MIKROFON HANGJA:

Figyelem! – figyelem! Megérkezett a posta. Gyülekező a tiszti étkezdében a küldemények átvételére.

Cselekmény: Legénység érkezése, felsorakozása a postai küldemények átvételére

POSTABONTÓ TISZT:

Akit név szerint szólítok, lépjen ki és vegye át a nevére szóló postai küldeményt.

POSTABONTÓ TISZT:

Renner Pál szakaszvezető! – csomag érkezett nagyságos Dobronyi Gusztávné úrnőtől

RENNER PÁL SZAKASZVEZETŐ:

Cselekmény: Az átvett csomagot felbontja, majd megkínálja kíváncsiskodó bajtársait és a téren át megköszöni a csomagot

A láda most ép és sértetlen, nem mindig van ez így. **Rengeteg, nagy örömem van mindig, ahogy a csomagot meglátom.**

A felbontásnál csak nézem, hogy mennyi mindenfélét küldtek hazulról. Azt sem tudom, melyikhez nyúljak először! Nyakvédőt, kést, ceruzát és egyéb apróságot is kaptam. Kaptam sok pogácsát is! – gyertek, vegyetek belőle!

Cselekmény: A fiúk vesznek, esznek a pogácsából, nagy hangoskodással folyik a levélírás körülötte. Renner Pál pedig közvetlenül a téren át szól Ilonkához, hogy megköszönje a csomagot

Nagyon szépen köszönöm, kedves Ilonka, a sok, és jó dolgokat.

A felbontásnál csak nézem, gyönyörködöm, hogy mennyi mindenféle van benne. A leveled szintén megkaptam. A verset egy néhány nap múlva fogom küldeni. Más különös írni valóm nincsen. Én, hála a jó Istennek, egészséges vagyok. Számtalanszor csókol benneteket Palitok

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

A bicsakot máig sem kaptam meg, ami a múltkori csomagban volt. Most már lemondok róla, mert biztosan ellopták a **csomagfosztogató gazemberek.**

POSTABONTÓ TISZT:

Erdős József őrmester! – tábori postai levelezőlap érkezett küldi Erdős Józsefné

ERDŐS JÓZSEF ŐRMESTER:

Cselekmény: Átveszi a levelet, de nem kell olvasnia, mert megjelenik felesége és a téren át elkezd panaszkodni

Szeretett apuskám!!

Leveleid oly sokat késnek, alig győzöm várni. Ismét rendetlenek a vonatközlekedések. Viszik a sok német katonákat már egy hete, én is láttam őket. Igazán **mind olyan szép szőke fiúk és mind oly fiatalok**. Úgy integetnek zsebkendőjökkel mindenkinek, és **csókot dobtak szegény fiúk**. Csak a jóságos Isten segítené meg őket, s titeket hozna közénk.

Csókol a te anyuskád és fiacskád

POSTABONTÓ TISZT:

Bokor Ferencz hadapród! – tábori postai levelezőlap érkezett

Feladó: Heikl Marietta

BOKOR FERENC:

Cselekmény: Átveszi a lapot, morfondírozik... visszagondol

Alig ismerkedtünk meg, amikor éppen komolyabbra fordult volna köztünk valami, bevonultam, és most itt vagyok, ő meg otthon, nagyon távol, bizonyly nagyon hiányol.

Cselekmény: Megfordítja, hogy olvassa, de nincs rá szükség, mert legnagyobb meglepetésére megjelenik Marietta és a téren át hallani véli a távoli hangot

„Kedves Feri. Szívből gratulálok, oly büszkék vagyunk Magára! Minden nap együtt vagyunk kedves mamájával, és bizony hiányzik a víg társasága. Mici is nagyon messze van. Ma egész nap kopíroztam fényképeket magamnak. Nagyon szép felvételek. Gondoljon rám és küldjön nekem is egy pár szép lapot. Szívélyesen üdvözlí Marietta ”

POSTABONTÓ TISZT:

Bányász Ferencz őrmester! – tábori postai levelezőlap érkezett Karácsonyi Rózsikától és Nagy Icától

BÁNYÁSZ FERENCZ ŐRMESTER:

Cselekmény: Átveszi a leveleket, morfondírozik... hangosan
„gondolkodik”

Mily váratlan! – még hozzá egyszerre **kettő** kedves kis lap érkezett. Tessék, ez itt Karácsonyi Rózsikától. De jó lenne, ha most itt lehetne Rózsika! – talán elnyomott vágyam is teljesülne?!

Cselekmény: Rózsika levelét kezdi olvasni fennhangon

„Édes Szívem!

Ma kaptam a 188. számú levelező lapját. Kissé nyugodtabb vagyok, mivel azt írja, hogy jól van. De ne búsuljon, megsegíti a jó Isten magát, illetve minket együtt. Egyebet nem tehetek, mint buzgón imáimat küldöm Istenhez, s tudom, hogy nem fog elhagyni sem engem, sem magát édes Francykám.

Nagyfa, 1915. október 29.”

Cselekmény: Éppen befejezi Rózsika levelének olvasását, amikor Nagy Ica hangosan berobban, és a téren át kétségbe esetten elpanaszolja bánatát

„Édes Ferike!

Nemcsak a világ, de én is annyira szomorú és bánatos szívvel vagyok jelenleg, hogy meghalnék szívesen. Szeretnék elmenni oda, ahol kedves Ferikéék vannak, hogy egy véletlen golyó eltaláljon, és az elég unalmas életemet kioltaná. Más különben, hogy érzi magát? Oly ritkán ír? Mi annak az oka, hogy meging a szívem! Isten vele, gondoljon arra, aki, mire Ferike hazajön szerencsésen, akkorra

már halott lesz. Imádkozzék, mint én, akkor talán a jó Isten nem hagy el engemet. Szeretettel és forrón üdvözli Dusikája. Ezt a lapot ha megkapja, küldje vissza, mert szeretném tudni, hogy kezéhez jutott-e. Feri szívem.”

Cselekmény: Tolna Géza levelet ír a kislánynak, míg mások, a szerencsésebbek a megérkezett levelet olvassák

TOLNA GÉZA TÜZÉR:

Cselekmény: Tolna Géza mondja morfondírozva

... akinek jött levél, az levelet olvas, akinek nem, az csalódottan levelet ír, mint én is, és reménykedik, hogy a következő postával jön levél, mert hát mit tegyünk? Belenyugszunk – megszoktuk.

Cselekmény: Manczikához fordulva a téren át

„Kedves Manczika!

Kedves lapját örömmel birtokomba helyeztem. Ez igazán váratlanul jött, de ennek már két hete. Küldtem 4 darab festett lapot. Ha megkapja, kérem megírni, csupa virágot! – maga szereti a virágot? – nem? Igen, majd jövök tánciskolába 6-7 hónap múlva, jó? Vagy különben még az se biztos, hátha soha. Képzelem, mennyire unatkozik, már úgy is nem talál semmi élvezetet az életben.

Zárom lapom. Géza”

Cselekmény: Tolna Géza katonatársához fordul.

Látom, hogy te is úgy vagy, mint én, **nem jött levél, pedig nagyon vártam.** Csalódott vagyok, nekem hiányzik.

DINYA GÉZA HONVÉD:

Cselekmény: Dinya Géza beszélgetésbe elegyedik katonatársával levélírás közben

Nekem nincs semmi bajom, én meglennék itt, csak hát, **hogyan jön csomag, pedig minden nap várom. Rum és dohány, ami leginkább hiányzik. Én tűrhetően vagyok, egészségem is jó, de az otthon és a családot nem láthatom.**

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Kedves feleségem és gyermekeim!

Írod, hogy nem vesznek fel pakkot erre a számra, pedig most is jött egy embernek dohány és cigaretta. Azt is írod, hogy mit küldjél én nékem. Rumot, de jó erőset és öncsének bele még szeszt és hát dohányt, ha lehet, küldjete és egy kis csokoládét, mert arra itt nagy szükség van. De ha csomagot nem vesznek fel, akkor lehet kopertában is dohányt, egy keveset küldeni. Sallainak, a Balog vejének tudtak küldeni és nekem miért nem lehet? Csak nem akartok vele vesződni! Én Galicziában vagyok, mégpedig nagyon messze, de hogy hol azt én se tudom. Csak azt tudom, hogy a muszkát hajtjuk ki Galicziából, mien előttünk, mint a nyúl. Ha nem mien, akkor ütjük őket. Ha így mien, akkor egy hét múlva nem lesz Galicziában egy se, mert most úgy megszorítottuk őket.

Csókollak és a gyerekeket szerető Apátok ”

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Egyik városban úgy fogadtak bennünket, mikor mentünk, hogy kenyért, kalácsot, czukrot, grazit, almát, sok mindent osztogattak és egész nap ott voltunk és ott már lehetett venni czukrot, jó szalonnát, és szép fonott kalácsot. Vettünk, én is megpakoltam magam, vettem czukrot, szalonnát 1 kilót, és 3 kalácsot. Majd jó

lesz, ha tovább megyünk és a jó Isten még továbbra is megtartja az életemet. Úgy látom, te is vidéki gyerek vagy. **Mikor jöttél ki a frontra? Mióta vagy itt kint?**

Indulás a frontra

Cselekmény: Befejezve a „levelezést”, beszélgetésbe elegyedik egymással a két vidéki fiú

KOLLÁR FERENCZ:

Cselekmény: Elmeséli, hogyan került ki a frontra. Mesél, mesél nagy átéléssel...

Mielőtt kijöttem, 1914. augusztus 16-án, azon a világtörténelmi nagy napon, Besztercebányán a **hazám hűségére az esküt letettem.** Az szívemnek nyugalma nem volt és most sincs, hogy én **Istennek és hazámnak eleget tegyek.** Kedves éldes apánkról és éldes mamánkról el nem felelkezhettem. Kértem is őket, ha ellenük vétettem, bocsássonak meg, hogy az jó Isten szencségében tisztán részesülhessek. Az Isten is megbocsájtott az ellene vétetteknek. **Ha véletlenül elvesztem,** ha már engem többet nem látnak az életben, fogadják be szívesen kedves családomat, kiket igen szeretek, még a síron túl is.

Cselekmény: A könyörgés, a kérés áthatol a téren át a feleségéhez.

*„Kedves Feleségem Boriskám,
kérlek, velem együtt könyörögjünk Istenhez, hogy eszt a nagy
küzdelmet erőben és szerencsésen küzdjük le és visszajöhessek
közétek. Nem panaszkodom, hogy a távolban kell is meghalni, csak
benneteket sajnálom itt hagyni. Tehát úgy, ha elvesztem, mind élek,
e kívánságom teljesítsd, mert csak úgy fogok nyugottan meghalni.*

A hitvesi szüzességed úgy tartsd meg, mint idáig. Ne kíváncsozz más dolgokra soha, megélsz, mert te úgyis megélsz a gyermekeiddel, eszt tartsd magad előtt, ha soha-soha nem látná többet. Ezzel végzem becses soraim, marattam kedves férjed, szerető családfőtök, míg lehet. Kollár Ferencz honvéd ”

Cselekmény: Társaihoz fordulva érzelegve mesél

Sajnálom családomat és szüleimet, hogy talán többet nem látom őket. Nehéz volt a búcsú, és asztán robogott a vonat harcztér felé. Pár nap múlva már a véráztatott harcmezőn voltam.

Cselekmény: Folytatódik az elindult társalgás, mindenki elmeséli, hogyan került ki a frontra

SZALAY GYULA:

Cselekmény: A frontra kerülés története

Mi hosszú várakozás után – egy hónappal később, mint ti – szeptember 21-én indultunk útnak, persze nem tudtuk, hogy hová, csak annyit, hogy északnak megyünk, az oroszok ellen. A holmimat egy jó barátom testvérénél helyeztem el, valamint a pénzem egy részét is. Úgy volt, hogy a szülőfalum felé utazunk át Galíciába, de mégis csak másfele mentünk át. Ezért aztán hiába figyelték szüleim a vonatokat, nem láttuk egymást. Szerettem volna még egyszer találkozni velük, de ha nem lehetett, úgy hát Isten velük. Miattam ne aggódjanak, a jó Isten majd csak megsegít engem, és nemsokára visszajövök hozzájuk. Mikor elhagytuk Orlánál a szép magyar határt – mély fohász roppant el mindnyájunk ajkáról – a dicsőséges visszatérés mély imája az Istenhez. Azon az éjjelen, amikor keresztülutaztunk a Vereckei hágón, könnyes szemmel búcsúztunk hazánktól. Arra gondoltunk, hogy vajon viszontlátjuk e még drága kedveseinket.

Pár nap után már első állomáshelyünkön voltunk. Akkor már ritkábban lehetett írni. A táborból csak keveset szabad írni. Még azt sem, hogy hol, merre vagyunk. Hazulról már úgysem kaptam volna meg a levelet, mert még nem volt meg az új címem. Megérkezés, letáborozás után tudtuk meg az új tábori postai számot. Erre írhattak, és ha akartak, küldhettek már csomagot is. Mindig nagyon vigyáztam, még most is, hogy semmi bajom ne legyen.

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Elmeséli, hogyan került ki a frontra

Február 10.-én, szombat délelőtti 10 órára **felöltöztünk a csukaszürke monturba, s harcra készen voltunk.** Tehát, hogy mikor indulunk, ezt egész pontosan még nem tudtuk, **azt sem, hogy merre, hogy Galiczia, vagy Szerbia felé-e.** Továbbá, tizedes lettem, de nem örültem rajta, jobban örvendeztem volna a szabad életnek, de ha a jó Isten megtart, akkor majd a jövőben új, jobb életet érünk meg! **Amikor eljött az ideje, északnak indultunk és néhány nap utazás után a galíciái harctéren találtuk magunkat.**

WALLENDORF JÁNOS UTÁSZ:

Cselekmény: Elmeséli, hogyan került ki a frontra

Még otthon, indulás előtt beoltottak bennünket. **Hogy mikor megyünk és hová, azt előre nem tudtuk. Mi a déli vasútról indultunk.** Az összes vasmunkások, kik még a harctéren nem voltak és azok is, kik már voltak, ugyanabba a menet századba lettek beosztva. **1915. december 26-án már lengyelhon határán, az utolsó határvároson voltunk, azon túl már jött az orosz határ és a nagy orosz föld.** Minden erőmmel azon voltam, hogy vigyázzak magamra és bíztam, hogy az Isten megsegít.

BETHLEN ÖDÖN TIZEDES:

Cselekmény: Annuskához fordulva a téren át

„Kedves Annuska!

Remélem megbocsát, hogy ez ideig hallgattam. Holnap vagy holnapután indulok a harczyterre. Magácska hogy van, mi újság van arra felé? Mi Kolozsvár felé megyünk. Lehet, hogy meglógok Sanyihoz egy kis dohányért. Ha megállapodott helyen leszünk, akkor majd többet írok. Ödön”

Operett hangulat

NARRÁTOR...

Igen jól érezzük magunkat. Igazán szép a táj, szép vidéken járunk, szinte felüdülés számunkra az ittlét. Itt minden új, sok a látnivaló. Szóval nagyon kényelmes és víg életünk van. Tegnap nagy nyugalom, csend uralkodott az egész fronton.

Ma általános tisztálkodás van nálunk. Jól esik, hogy megfürödhethünk végre.

A koszt elég jó. Minden nap kapunk bort, 2-3 naponként konyakot, rumot, likőrt.

Mi most elég jól élünk. Egy kis cigaretta, dohány dolgában állunk gyengén, de más egyéb nem, csak az hiányzik.

PERSZINA GÉZA FŐHADNAGY:

Cselekmény: Nagyságos Boross Vilike úrlányhoz fordulva a téren át

„Kedves Vilike!

Nekem volt igazam, hogy a szép kenesei lányok fognak előbb megfelekedezni a szegény hadi emberekről. Mit csinálnak, és hogy töltik az időt? Nekünk roppant kellemesen és gyorsan múlnak a napok, olyan mintha csak tegnap jöttünk volna el. A kedélyek

változatlanul jók, az idő is kedvező. Nagyon jó dolgunk van és így türelemmel tudjuk bevárni azt az időt, amikor majd, mint győzők fogunk hazakerülni. Hát bízzunk! Nagy csacsik voltunk, hogy fényképezőgépet nem hoztunk, mert bizony sok jó képet csinálhattunk volna. Persze közben rossz dolog is történt. Még két hónap se múlt el és máris baleset ért, amikor egy 14 méteres mélységbe zuhantunk a hadnagyommal és csak a kocsi, melyen ültünk zúzódott pozdorjává. Elégge megijedtem, azt hittem, hogy komoly bajom van, mikor a nagy esés után a doktor kórházba akart küldeni, mert a lábamat alig voltam képes megmozdítani, de máris felgyógyultam. Hja, bizony nagy dolgok is történtek. Kadet kinevezésem is megérkezett, s így, mint tiszt itt feleslegessé váltam, ezért áthelyeztek egy jó Bakerihez. Azt viszont nem tudom, hogy miért akar Maga engem oly szigorúan megbüntetni. Nem bánom, hát büntessen, de azért az nekem is jó legyen. Írjon meg már néhányat a maga büntetésnemei közül, hadd válasszak, hátha lesz köztük olyan, ami nekem is fog tetszeni, amit élvezettel fogok elviselni, hiszen én leszek az elszenvedő. Vagy úgy gondolja, hogy engem nem érdekel, nekem mindegy.”

KRAUSZ PÁL:

Cselekmény: Társaihoz fordulva elmeséli nagy vidámsággal, hogyan került ki a frontra

1916.szeptember 6-án voltunk Burwitzen, mentünk a végállomás felé. A cél ismeretlen volt, hiányoltam, hogy nem tudtuk, miért megyünk. Akkor csak annyi volt a legnagyobb problémám, hogy nem tudtam, hol fogom a lapot bedobni. Megérkeztünk Trebitsch állomásra, de némi vívódás után a lapot itt sem adtam be. Már 10 óra volt, mikor mentünk tovább. Elmentem ramslit játszani, de hamar beleuntam, Pali állt be helyettem kártyázni közéjük, ekkor én vettem át tőle az ügyeletet és tovább írtam a levelet:

Cselekmény: A vonaton írt levél a téren át érkezik haza leggyorsabban

„Igen jól érezzük magunkat. Kérem, II. osztályon élvezet a frontra menni. Igaz, hogy a vonat kicsit gyorsan megy, ennél fogva az élvezetünk rövid ideig fog tartani. Igazán szép a kilátás, szép a táj. Alig várom, hogy Semmeringet elérjem. Ennivalóval el vagyunk látva, így kellemesen múlik az idő. Számtalan igaz kézcsókkal és üdvözlettel Pali Végül hosszú vívódás után 9 órakor Moravske Budejovicen adtam fel ezt a lapot.”

BALASSA MIKLÓS ZÁSZLÓS:

Cselekmény: Frank Irénkéhez fordulva

„Kedves Irénkém!

Ejna, micsoda hanyagság az, hogy még most sem kaptam tőled semmit, pedig reméltem, hogy mire visszaérek ide, a frontra, már itt vár legalább egy kártyád. Azóta is, még mindig itt vagyunk hátul tartalékban, elég közel vagyunk a frontvonalhoz, olyannyira, hogy most már a fejünk felett jönnek el a csomagok, de erről persze édes anyunak ne írjal ám. Édes anyu nagyon megijedne. Itt van a szomszédban egy kis falu, ott még mozi is van. Tegnapelőtt ott voltunk a századunkkal. Pompás idő van. Szóval nagyon kényelmes és víg életünk van. Nagyon nyugodt a front. Nálunk most a dolog egyáltalán nem oly komoly, mint ahogy te azt gondolod, ami pedig a bátorítást illeti, arra nem lenne szükségem, még ha egy kicsit rosszabb volna is a helyzet. Az árunk nincs olyan nagyon mély, legalábbis itt nálunk, mint te gondolod, de azért a fenekén a gyalogsági golyótól biztos az ember. A gránát bizony nagyon szépen belevág, azaz csak belevágna, ha bolondozna a muszka, de az ellen vannak az úgynevezett „Fuchs loch”- jaink, amelyben az ember biztos a gránáttól. Üdvözléd sajnós nem adhatom át, mert a muszkák nem jönnek át azt átvenni. Nos, ilyen hitványak. Én meg így aztán nem ballaghatok oda átadni, egyrészt mert egy csúnya nagy mocsár van köztünk, másrészt meg amilyen szívesek,

még ott is marasztanának. De esetleg majd egy táblára felírom, s kitűzzük nekik az akadályuk elé. Igaz, hogy ne hazudjak, ma egy csónakon próbáltak a te üdvözlédért idejönni, de miután mi azt a jó öreg Mannlicherből küldtük át nekik, hát elbúsultak és inkább visszaúszkáltak. Biztos azért, mert nem értenek magyarul. A muszka a napokban megint kikapott. Most persze csendes. Egyébként csak megvagyunk.”

NAGYSÁGOS FRANK IRÉNKE:

Cselekmény: Balassa Miklóshoz fordulva

Vizsgáim miatt voltam elfoglalva. Ígérem, hogy az elmaradt levelet pótolom. Ismét írok **üdvözlő lapot a musziknak, kérem hozzájuk eljuttatni**, ha már a múltkori üdvözlőmet nem kapták meg. Hála Istennek, hogy nincsenek oly komoly dolgok arra felétek.

SZABADOS BÉLA HADNAGY:

Cselekmény: Társaihoz fordulva elmeséli, hogyan került ki a frontra

Ahogy **közeledtünk a harctérhez**, utunk már mindenütt lövészárkok és leégett házak között vezetett, szóval kezdtük érteni, hogy mégis csak háborúba megyünk. Azelőtt nem is igen gondoltunk rá, mert **még mindig roppant vígan voltunk!** A végcélról persze senkinek sem volt fogalma. 1915. július 9-én végre elértük a hadosztályt, nagyon kedvesen fogadtak, igazán jól esett. A lehető legkellemesebb a társaság, s nagyon jók voltak a **körülmények**. Akkor az egyszer úgy látszott, szerencsésebb vagyok, nem kellett mindjárt a vastagába belevágni. A reggelineél örült jól eső meglepetés ért, megkaptam a 4.-i kártyát, válaszolok is rá. Most sietnem kell az írással, mert mindjárt viszik a leveleket.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva vágyakozik a téren át

Édes Picim!

Hát csak írdál gyakran! – tehát, engem tovább nem szomorítani a nem írással! 1915. július 15-én este és éjjel volt az első komoly napunk, a muszkák nagyon vehemesen támadtak, de visszapofoztuk őket. Marci meg én nem kerültünk tűzbe. Egy órával ezelőtt eresztettek ide egy gránátot, a tisztí étkezde kertjébe, szerencsére nem robbant, nem történt semmi baj. – a tegnapi készültségből nem lett semmi, nem került ütközetre a dolog. Már hét napja semmi hír Rólad. Megfeledeztél volna Rólam Aranyom? Hát ennyire nem törődöl velem? – pedig végtelenül tudok örülni minden betűdnek. Ejnye, ejnye, de jól mehet Nektek, a nagy tréccselésben, úgy látszik, hogy nem jut idő a levélírára. Ha hazajövök, megfenyítelek. Jó? Bár már tehetném. Bizony szívesebben kacsáznék nálatok, nem jó itt lenni. Délelőtt megint egy gyönyörűt lovagoltunk, az ebéd is jó volt, szóval csak az az egy dolog hiányzik!!! – nagyon. Rengeteget gondolok Rád a legnagyobb vágyakozással, fél éjszakát is elnézegetem a mi csillagunkat. Oly keveset tud mondani, s nekem meg sok kellene?! – ugye érted? A múlt héten 4 levelet írtam, s tegnap szintén egy levelet. Légy türelemmel, ne szidj! A posta nem működik, arról értesítettek bennünket, de ez így kicsit sok! Igazán ne ítéld el! – becsületesen írtam, s azóta, biztosan meg is kaptad őket.

*Pá Öllelek, csókollak igaz ragaszkodással, s szeretettel
Bélád*

Cselekmény: Társaihoz fordulva meséli élményeit

Gyönyörű vidéken járunk, szép, összefüggő birtokokon, igazán kár ilyen helyen hadakozni, természetesen minden elpusztítva, felégetve. Az embernek vérzik a szíve. Erős harcok vannak előttünk. Tegnap dél óta harcon kívül vagyok, felváltottak. Előreláthatólag egy hétig nyugodtan hagynak. 12 km-nyire

vagyunk a harcvonal mögött. Egy hét múlva megint mi váltjuk fel a többieket.

ROTYIS PÉTER ŐRVEZETŐ:

Cselekmény: Társaihoz fordulva meséli élményeit

Én később kaptam meg a behívót, tehát nem régen jöttem ki. Nekem itt minden új, **sok a látnivaló**. Csak egy kis cigaretta, dohány, de más egyéb, enni való, az nem hiányzik.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva nagyképűsködve mesél a téren át

„Szeretett kedves feleségem!

*Egészséges vagyok, amit nektek is viszont kívánok ebből az idegen országból. Már bent vagyok jól Galicziában, de amilyen látványosság van itt, az már leírhatatlan, semiszli hozzánk képest. Már én is a harctéren vagyok, csakhogy itt sűrűn lakodalmat csapunk, a napokban is igen jó mulatságunk volt. Más különben erre hűvös az idő, tegnap is igen nagy záporosó volt. Mást még nem írhatok, minthogy néhány nap múlva utazunk tovább. Öllelek, csókollak és a kis lányt is. Tisztelem szüleinket, testvéreket és a kedves sógort is. Mond csak neki, most is a földházikóból írtam.
Isten veletek, pá édes. Maradok hű szerető férjed Péter”*

PLEIDELL IMRE FŐHADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva a beszélget

Nekem itt egyik nap olyan, mint a másik. Változatosság, csak akkor van, ha **vagy nagy a csend vagy igen nagy lövöldözés folyik**. Nagyon érdekes, ha megjelenik egy-egy repülőgép, akár a mienk, akár az ellenségé. Azonnal megkezdődik az erős tüzelés úgy a gyalogsági fegyverrel, mint ágyúval. Izgatóbb nézni, hogy néha, milyen közel robban fel mellettünk egy-egy srapel. No de mi már ezt is megszoktuk.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Édes kicsi Angyalom!

Hálósobám lassan elkészült. Szeretném, ha te is meglátnád, hogy milyen szép lett. Este költöztem be az új lakásomba, illetve hálósobámba. Az új ágyamban veled álmodtam, otthon voltam. Csak a nagyobb lövöldözésre ébredtem fel, akkor vettem észre, hogy bizony nem a fehér paplanos ágyon alszom, hanem faforgácsos lócán felöltözve, sáros cipőben, pokróccal, koszos köpennyel takaródzva. Egyszerre a valóságban éreztem magamat. No nem baj. Annál jobban fogom érezni magamat, ha ismét köztetek lehetek – ugye Édesem!”

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva a beszélget

Még mindig nyugodtabb napjaink vannak, s így ez kevesebb aggodalomra ad okot. Kicsinyenként csak megtörik az oroszok ereje, s akkor nekünk is sokkal jobb dolgunk lesz. Az időnk elég gyorsan múlik. Nemsokára 6 hónapja lesz, hogy eljöttem hazulról. De jó is volna már, ha most mehetnék haza hozzájuk! Tudom, hogy Ők is örülnének. Egy lovaglás után, amely szinte jólesett, leültem, hogy az esti levélre válaszoljak.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Édes kicsi Angyalom!

Különben azt is megteheted, hogy veszel még egy fél vagy egy fertály disznót. Bizony jó lesz, ha egy kicsit meghízol, ha mindenáron tetszeni akarsz! Mert bizony nagyon elősegít a tetszeni vágyást, ha egy kicsit kerekesebbnek mutatod magadat. Milyen szép is volna, ha gömbölyűbb karokat, nagyobb előnyöket találnék rajtad, amikor hazamegyek, mint volt akkor, amikor eljöttem. Csakhogy, akkor még jobban félsz tőlem, s még

vadabbnak tartasz, pedig hidd el, hogy olyan szelíd vagyok, ha rád gondolkodok, és úgy nem képzelek sokat, ha hazamegyek, hogy igazán nyugodt lehetsz. Attól se nyugtalankodj, amitől, ha most rágondolsz, máris nyugtalan leszel. Nagy a bizalmam, hogy visszamehetek hozzátok, s akkor feledve lesz minden aggodalom, nélkülözés! Kíváncsi vagyok a te kövérségedre is. Vajon mások szemei is észrevették-e, amit te képzelsz magadról. Milyen jó is volna, ha tényleg úgy volna! Akkor talán még jobban kíváncsoznék haza. Mert vinne a kíváncsiság is.

Úgy, de úgy felizgattál, Édesem!”

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Még mindig nyugalom van körülöttünk. Tegnap egy kicsit sokat lovagoltam, s ma nem mentem ki. Éjjel esett egy kis hó is. Most már világosabb éjszakáink vannak, de még mindig van köd is. **Tegnap nagy csend uralkodott az egész fronton.** Ma csak egy-két ágyúlövés volt, de szintén csak gyenge. Még nem tudom, hogy várhatunk-e ezen a részen támadást, vagy másutt próbál szerencsét a muszka. **Ma is nagy a nyugalom, a csend,** mert általános tisztálkodás van nálunk. Jól esik a bakáknak is, hogy megfürödhetnek végre. Azelőtt ilyen nem volt. **A legénységem** is kipihente, összeszedte magát. **Elég jó kosztjuk van.** A reggeli, ebéd, vacsorán kívül minden nap kapnak 15-16 kg szalonnát, bort, cigarettát, gyufát, dohányt. Az este szétosztottam közöttük 16 üveg konyakot. Ezt egy-két napi bor helyett kapták. **Foglalkozásuk kevés van.** Inkább csak fegyvelmezési gyakorlatokat tartunk. Mi is elég jól élünk. **Minden nap kapunk bort, 2-3 naponként konyakot, rumot, likőrt.** Az este még 3 üveg pezsgőt is kaptunk. Csak hús, főzelék dolgában állunk gyengén. Lisztünk megint van elég, sajnos szakácsunk nem elég ügyes tésztacsináló.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Édes kicsi Angyalom!

Nem jönnél el hozzánk kisegítőnek? Akkor a pogácsád bizonyosan frissebb volna. Vagy inkább én menjek haza? De sietnék, röpködnék egyenesen az öledbe. Odavennél? Nem haragudnál érte? Látod, hogy mi jár mindig az eszemben. ... de hányszor egy 24 órán belül?! Mi van veled Édes? Kimerültél? – Olyan nehezedre esik az írás, hogy néhány soros levélben is elfárad a kezed. Hiszen eddig úgy írtál, mint egy fiskális. Hogy aztán milyen vagyok előtted, meg hogy milyennek látsz, az úgylátom a te dolgod.

Tudom, azért ha hirtelen meglátnál, nem gondolnál csúnyának, stb-nek. Hogylétem jó. Pihenek eleget. Elég jó kis szobám van két ágygal. Az egyikben én alszom, másikon Steiner Frigyes nevű hadnagyom. Igen jó képű gyerek. Az anyja görög nő volt, az apja német, a nagyapja orosz. Ő két éve tanult meg magyarul, s most jó magyar gyerek, de Bécsben lakik civilben, s ügyvédnek készül. Hogy gyakoroljam magamat a németben, s ne igen maradjak el tőletek, néha németül beszélgetünk.”

Vagánykodás és a kisasszonyok

Cselekmény: Még mindig jól vannak, jó hangulatban, még mindig megy a vagánykodás, a nagyképüsködés, a hencegés és a mese a „szépkisasszonyokról”

NARRÁTOR:

Örülök, hogy a muszka pipacsok sértetlenül kezeihez kerültek. Én nagyon szeretem a virágot és máris készül a következő szállítmány. Nyaraló hangulatban vagyok, gyönyörködök a zöld mezőben, zöld erdőben és a kék égben, meg a napsütésben. Használja ki jól a vakációt, hogy **szép kövér és piros legyen, mert nekem csak úgy tetszik Maga! Egyébként sose sirassa az **egyetemem**, éljen vidáman otthon, szórakozzanak, **zongorázzanak, daloljanak, táncoljanak, játszadozzanak, zöldelljenek**, és ha így vígan vannak, akkor egy pár sorral gondoljanak reám is. **Hadd sírjak inkább én!****

MARKSTEIN VILMOS HADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva savanyúan HUMORIZÁL a „fiú”!!!

Most rém sok gondom van a leszerelési lehetőségeket illetőleg! **Sírni szeretnék, ha rágondolok, hogy vége lesz a gyönyörű gondatlan daliás időknek. Direkte pecch, hogy az embereknek legszebb fiatal éveiben csak három-négy évig szabad háborúskodni. Nem értem, hogy holmi vén kujonok, mint például Clemenceau, akiknek persze semmi élvezetük sincs ebben a gyönyörű, háborúban, kijátszva a fiatalságot, békét akarnak kötni. Megálljanak, csak jöjjünk haza!**

GAGYHY KÁROLY TÜZÉR FŐHADNAGY:

Cselekmény: Egy kedves, vicces invitálás, egy szép beszámoló a téren át

„Kedves Barátom!

A Luga folyó partjáról a régi barátsággal köszöntelek. Milyen jó volna a Néprajzi Társaság ez évi közgyűlését ide kihozni. Mennyi különös és érdekes dolog lehet erre felé, melyet még senki sem ismer. Az ősházában most zavartalanul lehetne kutatni, mert itt „magyar fiúk járnak”, kik elől úgy fut a muszka, mint a nyúl. Hát ti már unjátok és szeretnétek a háta mögött lenni a háborúnak? Csak türelem, pajtás! Mi még nem jutottunk odáig. Tegnapelőtt egy repülőgépet elbúcsúztattunk az árnyékvilágtól. Hogy kalimpált lefelé a boldogtalan! Szinte szántam szegényt. Köszönöm, hogy olyan figyelmes vagy, s hogy megemlékeztél rólam. Amit kaptam, az a bizonyos ezüstérem egyébként nem valami különös dolog. Igaz, hogy megszolgáltam érte, hát megadták. Másnak is van – többeknek még több. Nálunk az idő most vált szoknyát. A zöldet, a tarkát most húzogatja magára. Így a napsugár is, lovagias udvariasságból, barátságosabban süt a vitéz honvéd tüzérek barnuló pofájára. Ne botránkozz meg: ez a modern Hadúr stílusa. Most aránylag csendesen vagyunk, ámbár ma nagyon meggránátóztak a muszkák az ezredtől hazajövet. Fene látott ilyent! Már két lovasra is gránáttal lőnek, s addig üldözik míg látják. Jól vagyok, csak egy kicsit rühös. Az urakat üdvözlöm, téged szeretettel köszöntelek: Gagyhy főhadnagy”

Cselekmény: Gagyhy Károly katonatársaihoz fordulva

Holnap indulunk – némi eltolódás lett a fronton, néhány km-rel **előbbre jutottunk**, mint eddig voltunk. Pedig úgy berendezkedtünk már! **Palotánk egy földalatti verem**, benne egy kis szalma a nyoszolyánk. De azért úgy alszunk rajta, hogy a ruhamatrac csak kismiska hozzá képest és **most itt kell hagyni**. Merre megyünk? – Meddig maradunk? – azt volna jó tudni!

SALGÓ SÁNDOR ZÁSZLÓS:

Cselekmény: Nagyképűsködve mesél katonatársaihoz fordulva

Az olasz frontról kerültem ide.

Lakunk olyan lakajos és **minden olyan kellemes volt ott, hogy szívesen úgy maradtunk volna a háború végéig.** – írás, olvasás, alvás, evés, ivás, ez volt az egész szórakozásom. – **Néha-néha elrepült egy golyó a fejünk felett, de kutya baj,** és vagy befektüdtem „Edith nyaralómba”, vagy kiültem pipálni a „Lilla szalonomba” és ott fogadtam nappal tisztársaim látogatásait, akik a hely kényelme és nagy befogadó képessége miatt ott szoktak ebédelni és vacsorázni. Csak ki kellett ugrani a deckungból és volt zöldborsó, zöldbab, krumpli. Három civil szakácsom volt. El lehet képzelni, micsoda dőzsőket csináltunk. ... **de ez itt rossz hely, nem szeretek itt lenni.**

MEDGYESI JÓZSEF HONVÉD:

Cselekmény: Kálmán bátyjához fordulva a téren át

*„Kedves Bátyám, Kálmán,
itt vagyok egy családnál... szórakozom. Van nekik gramafonuk és a lánya nagyon szeret táncolni, meg én is. Hát én megtáncoltatom úgy jó pestiesen. Mondja is, hogy karasó. Már tudok egy kicsit beszélni velük, hát eljárak hozzájuk. Hála az Istennek, én itt jól vagyok. Nagyon várom a leveledet és a csomagot. Itt nők borotváltnak, 50 feningért. Mondják is, hogy gyoszvidámete. Tudol oroszul te. Tisztelek mindnyájotokat. Isten veletek Öcséd Józsi*

Taszja Guljaeva övele is aláírtam”

HEISLER PÁL SZAKASZVEZETŐ:

Cselekmény: Ancsához fordulva a téren át

„Kedves Ancsa! Végre a mai napon én is átmentem a keresztútúzon én is kipróbáltam valamit. A császár születése napját egy magyar század magyar társaságában ünnepeltük meg, lévén ott az egyik pajtásnak is névnapja. 3 szál cigány húzta. Haragszik a pusztabíró – Te adtad nekem az első csókot– Köd lepte be a nagy Szamost – s azután csárdás vég nélkül, s én, aki Kaadenben, lánytársaságban a Filozof melléknevet kapta, életemben először, csupa fiúk között én is csárdást jártam velük. Ez alkalomból is kezét csókolja szívélyes üdvözlettel Pali ”

FÜLÖP LACI HADAPRÓD:

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Tegnap jöttünk ki az állásból tartalékba. A volt fedezékemet, nem sokára azután beütötte egy kis gránát. Természetesen én már nem voltam benne. De rám nézve, azt hiszem ez így jobb, így még életben vagyok.

Cselekmény: Fülöp Laci Irénkéhez fordulva a téren át

„Kedves Irénke!

Ne nehezteljen érte, hogy ez ideig még nem írtam, mert nem úgy van ám itt mintha színházban volnánk. Nagyon kíváncsi vagyok rá, hogy Sanyit és Józsit elvitték-e már és, hogy kik vannak még otthon a hivatalból. Vannak-e még otthon civilek? Mi újság odahaza Debrecenben? Szép-e a nagyerdő? Ferinek gyakran írok. Ő is nekem. Üdvözlettel Fülöp Laci ”

SZIRÁKY ZÁSZLÓS:

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Én eddig nagyon jól vagyok. De hát szerencse dolga – talán sikerül megúszni a mostani napokat is! Mostanában itt csak súlyos tüzérharcok vannak. Mint önálló elkülönített szakaszparancsnoknak nagyon sok dolgom van. Most magam szakállára lövöm a muszkát, – igaz hogy ő is az én megfigyelőimet.

VLASZÁK JÓZSEF SOFFŐR:

Cselekmény: A kisasszonyhoz fordulva a téren át

„Kedves kisasszony sietve válaszolok, mert elmegyünk, és egyben kérem, a kisasszony ne írjon addig, amég egy másik lapot nem írok tábori posta czimmel. Alig várom, hogy elmenjünk, mert a puskám csöve már rozsdás, és ezt csak a golyó tisztítja jól ki, no meg a bajonet. Egy pár szorbét hazaküldök vele a kisasszonynak – jó? Szívélyes üdvözlettel Vlaszák”

SZLADEK JENŐ FŐHADNAGY:

Cselekmény: Nagyképűsködve mesél katonatársaihoz fordulva

Én már jó régóta hozzászoktam, hogy előttem rotyog a puska és az ágyú – de oda se neki! – kiválóan érzem magam. Ilyenkor rágyújtok cigarettámra, s várom a muszkát, de gyakran hiába. Valahogy csak messziről mer puffogatni. Hull a hó, s már pont a nyakamra ér, de bennem ott van még a remény, hogy lesz még szőlő, lesz még lágy kenyér is.

BALASSA MIKLÓS:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Változás állt be nálunk. Ha nem alszik az ember, hát akkor mindig lótni – futni kell. Volt olyan idő, hogy nyugodtan sétáltunk mi is, a muszka is kint az árok előtt. Utóbbi időben már nem

vagyunk olyan jó viszonyban a muszkával, mint eddig, de most sem vagyunk nagyon mérgesek egymásra. A múltkor éjjel hallottam, hogy, amint kint dolgoztak az akadályaiknál, **magyar nótákat füttyült az egyik muszi.** Egymás után 3 magyar nótát. Tegnap meg érdekes viccet csináltak a mellettünk levő századdal, tudniillik éjjel egy karóra egy köpenyeget tűztek le előttük. Szóval kicsúfolták őket. Ma éjjel mivelünk is így akartak tenni, de mi borzasztóan megugrasztottuk őket.

S KÁROLY:

Katonatársaihoz fordulva

A mi pünkösdi ünnepünk bizony szomorú volt, állandóan harcban voltunk. Általános tapasztalat, hogy ünnepkor mindig rosszabb, mint hétköznapiakon. Soha annyit és oly tempóban nem lőttünk, mint Pünkösöd napján, soha annyit nem lőttek ránk, mint Pünkösöd előtt szombaton. A menazsi is ünnepi volt, tudniillik elégtelenül sovány, és **nem volt kenyér, ez a legborzasztóbb. Nem sokkal később elhagytuk a rajvonalat, mert a muszkák visszavonulást csináltak, s mi uccu utánuk.** Néhány nap után már Galíciában voltunk. Ott lett csak pihenőnk és alkalmam folytatni a már régen megkezdett levelet. 7.-én, 8.-án, 9.-én ismét szörnyű dolgokon mentem keresztül. Egész nap és egész éjjel a rajvonalban voltam. Csináltam szép dolgokat. A 69. gyalogezred kitüntetésre akar ajánlani. Pedig rólam az vagyon megírva, hogy nekem nyomnom kell a gombot a végéig, de semmit se remélhetek. **Volt olyan hét, hogy a legjobb akarattal sem tudtam írni még egy lapot se, annyira sűrű volt. Egy kicsit igen erősen találtuk megnyomni a gombot, s én ezt sokszorozva érzem új beosztásomban. Hát ezért aztán most már bent vagyunk Oroszországban. Olyan furcsa és vad ez az ellenséges terület!** Egyébként a minap **majdnem fogságba estem** felderítés során, túl messze merészkedtem, és ellenséges területre tévedtem. Hosszú lábaimnak és jó erőnlétemnek köszönhetem, hogy szabad vagyok. Nagyon csúnya dolog volt.

Cselekmény: Karácsonyi hangulat a fronton, a deckungban

Cselekmény: S Károly hadnagy és katonatársai küldik karácsonyi
üdvözlétüket Oroszországból

S KÁROLY:

Cselekmény: LEVÉL kivetítése

Nagyságos Halmos Vali Úrleánynak

1916. XII. 25.

Orosz Harctér

1916. Szenteste.

Sok pezsgő – kevés szó – sok csók.

Károly

Csak a muzsikaszó hiányzik. – Kézcsók

Szedlacsek

Mert nem tudunk mi muzsikaszó nélkül élni

Nagy Józsi

Cselekmény: Szilveszteri hangulat, vidámság 1916. Szilveszter éjjelén

WEISZ LÁSZLÓ TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársait szórakoztatja vidám mámoros hangulatban

Mert hát ma **Szilveszter vagyom**, és **mi pedig úri emberek vagyunk**, vagy legalább olyan a formánk ebben a gyönyörű toilettben. **Betartjuk az őszi szokást, bevárjuk az újévet és köszöntjük.**

*„Megjött már az új esztendő;
Dicsértessék a Teremtő!
Száraz fákon varjú károg;
Boldog újévet kívánok!”
(Saját szerzemény)*

Én máris egy kicsit **mámoros vagyok**, de ne ijedjen meg kérem, tőlem senki. Tudom, hogy mit beszélek, csak kicsit nehézén forog a nyelvem, és a gondolatok lassan jönnek, és akarva, nem akarva folyton röhögök, vagy mint, ahogy a költő írja, illetőleg írná, „mosoly jelenik meg az ajkán”. Ippeg, most egy barátom, **ki még nálamnál is nagyobb betyár**, hogy erősebb legyen a mosoly, **egy fényes anekdotát** akar elmondani nektek. Ugye kíváncsiak vagytok rá? – hallgassátok csak.

„Engesztelés napján 2 szintén zenész, akik egymással haragban voltak, összetalálkoztak a templomban. Így szólt az egyik a másikhoz:

És bocsásd meg a mi bűneinket! – minden malacot beleértve.

Dávid: Te Naci, béküljünk ki egymással!

Náci: Jól van Dávid. Kívánom neked mind azt, amit Te kívánsz nekem.

Dávid: Na, már megint kezded – mondja nagy szemrehányó mozdulattal, persze a megfelelő gesztussal.”

Ha ha – lehet nevetni!

Cselekmény: Ilonkához fordulva a téren át

*„Viharagyú, gumipuska,
Mit hozott a kis Jézuska?”
(Hozzád irt költeményem)*

„Ilonka, de jó lenne, ha Te most itt lennél – ez lehetetlen – ennyi fiú között! – hanem, ha én otthon lehetnék, ez sem lehet, mert nincs jó közlekedés arrafelé. Szóval, ha valahogy lenne, akkor szavalnék egy olyan ódát, hogy a hajad is összekócolódna. Pardon, ne vedd célzásnak!”

Bemutatom szobánk borzasztó okos emberét, Ádám Jánost, neki nincs nagy katonai rangja, népfelkelő „resorvista”. Nálunk, mint puccer, szakács, gazdasszony és adjutánsi rangban van. Ő tudja, hogy miért van a háború: „hát azért kérem ássan, mer Vilmos császár, a nagy németország királa, be akarta mutatni a nagyágyuit.”

Legalább most már én is tudom, miért vagyok itt, és nem otthon. Ha ezt hamarabb tudom, nem búsultam volna egy szemet sem. János bácsi, majdnem olyan okos ember, mint az orgoványi kisdobos. **Most már alig tudok beszélni, olyan álmos vagyok, hogy már nem tudok tovább fent lenni.**

Cselekmény: Ilonkához fordulva a téren át

„Ilonka, rád meg azután haragszom is egy kicsit, hogy nem válaszoltál annyi levelemre – most nem nevettek! – és én sem fogok addig írni, még nem válaszolsz. Elfogyott a türelem. Nem bírok írni, már alszok is félig.

Mindenkinek Üdvözetem B. u . é. k.

Cselekmény: A katonatársak újévi üzenetei a kisasszonyoknak 1.

HALMY IMRE:

1916. december 31-én éjfélkor

Én bakára várok, miért? ... hogy szolgálathoz hívjon, Ön kire vár ily késő éjszaka?

Ismeretlenül Halmy Imre

LANG JÁNOS:

Mi haza! Önök ide gondolnak.

Hol találkoznak gondolataink. Találja ki!

Lang János

EGYÜTT A KATONATÁRSAK:

Ebben a rongy világban is a szép izsáki lányok jutnak eszünkbe.

Kézcsók Klinger Dezsőtől Goldmark Gyula

Halász Géza Halmos Gyula

ADAMECZ KÁLMÁN:

Cselekmény: Frank Irénke úrleányhoz fordulva

Ha most lapot írnék neked Pipike, akkor majdnem egészen biztos, hogy snapsztól csepegne. Ugyanis január összes délutánjain és éjszakáin az egész üteg be volt rúgva. Ezt az utolsó napot, 31.-két most pihenésre használjuk fel, hogy a következő hónapban újra kezdjük, amit abbahagytunk. Egy mulatságról pedig, hogy lehet este 3 órakor eljönni, mikor hajnali 3-ig ott lehet maradni. Különben egy önkéntes, Endre, talán ismered, mert ő jól ismer téged, most jött ide, és sokat beszélt rólad és arról a híres muriról, aminek te is vidám, aktív részese voltál. Gratulálok hozzá! Kegyességedet, pedig köszönöm, amely szerint a hadsegélyező teaestélyen az első tourt a táncból nekem tartottad fönn és én azt mindenesetre szólóban el fogom lejteni itt a mi kis szobánkban. Esetleg a füstös képű

filharmonikusunk zenével is fog szolgálni hozzá. A 10 üveg pezsgőt mindenesetre örömmel elfogadom és annak elküldését szívrepesve várom. **Mostanáig Itália mosolygó kék ege alatt** sütkéreztünk a napon. Meseszép idő volt. Egész nap unatkoztunk. Nem voltál szíves elküldeni az ígért szép nótát, a Bagó nótát, most ugyanis ritkán jutunk cigarettához! Kitűnő jó bort találtunk itt. Úgy látszik érdemes volt eljönnünk. Neked is jó mulatást! **Most megyünk a frontra, vége az eddigi unatkozásnak és jó világnak,** a dolgok egyre súlyosabbá válnak körülöttünk. **Azután, pedig lehet, hogy meggondolom magamat és nem írok többet, mert csak hébe-hóba kapok Tőled egy-egy néhány soros lapot.** Persze a sok szórakozás és kerti ünnepély a fehérvári fronton! – arra van idő, csak meg ne erőltesd magadat! Már akkor inkább vagyok itt a digóknál, és inkább megadással hullatom tovább hősi piros véremet a hazáért.

VÁGI JÁNOS TIZEDES

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Hát én is kifogtam az Önagyságát! – a „bájos” búzavirágos, Hohenzolleres lapon minden alap nélkül **kevélységgel vádol és agyalágyultságot emleget.** Már korábban is sejtettem, hogy valami hiba van ebben a kapcsolatban, hogy a kedves papának nincs valami oly jó érzése a mi kettőnk dolga iránt, nem vagyok kedvére.

Cselekmény: Margitkához fordulva a téren át

„Kedves Margitka!

*A telefonon jelzett bájos búzavirágos Hohenzolleres – lapját megkaptam. Azt sejttem, hogy **előző lapomban valami hiba van.** Azt írja, hogy Enyedi úrnak nincs oly jó érzése a dolgok iránt. Előző lapján írott sorokból az következik, hogy az én levelezőlapjaim vétele a Maga részéről egy tiltott cselekmény – sőt titkos bűntett.*

*Ami viszont katona szívem és **agyam meglágyulását illeti, remélem, hogy ez még igen – igen távoli időpontban van és késő öregségemig vár.** Hogy a kevélység nem övez páncél gyanánt, azt éppen az a körülmény cáfolja meg, hogy íme, minden kérdésére válaszoltam. Azt hiszem, **rossz kedve volt, mikor írt, hogy ennyire nekem támadt agylágyulás és kevélység emlegetésével.** Ezenfelül, pedig nincsen itt semmi újság. Most megint Bereitschaftskomdant vagyok 24 órán át. És nagyon fáradtan, álmosan írom ezeket. János ”*

KOLLÁR PÁL:

Cselekmény: Levélváltás a téren át, gyanúsítgatás, mentetegetőzés

Hát nekem is van egy afférom. Elfogadtam Nyúl Zsófiika közeledését, **de nem is jutottam tovább,** mint csak addig, hogy **közönséges gondolataim támadtak** vele kapcsolatban, és máris kipletykáltak a rongy cselédek, persze az ő szavukra mind többet adnak, mint az én soraimra.

VARRÓ ANNUSKA:

Cselekmény: Levélváltás a téren át, gyanúsítgatás

„Kedves Palikám!

*Egészséges vagyok, amit néked is szívből kívánok. Írok egy néhány újságot, ami biztosan érdekel. A Nyúl Zsófiika önagysága elment szolgálni 15-én. Így majd máshol nagyobb, vagyis jobb alkalom kínálkozik a részére, mint odahaza. Így **jobban folytathatja a szerelmi kalandjait titokban úgy, mint te... úgyi...?** Takács Józsitól kaptunk egy lapot, melyben tudatja az előléptetéseit, tűzmester lett a román harctéren. Takács Pali, aki hadnagy, **a mama keresztfia orosz fogoly lett.** Örülök, hogy a csomagot megkaptad, vajon jó volt e még a hús? Nagyon szívesen küldtünk volna több mindent, de nagyon **nagy a cukorhiány** az egész Sváb hegyen, de még a városban is.*

Sokszor csókol a te hű Annuskád ”

KOLLÁR PÁL:

Cselekmény: Levélváltás a téren át, mentetegetőzés

„Kedves szeretett drága Annuskám!

Legutóbb írt kedves leveledet megkaptam, ami végtelenül elszomorított, és amivel nagyon megbántottál. Édes Annuskám, bocsáss meg, amennyiben közönséges gondolataim voltak, mert arról igazán nem csak én tehetek. Elég sajnós, már nem is tudom, hogy minek gondolsz engem, és hogy azoknak a rongy cselédeknek a plegykaságukra meg annyit adsz. Abból a dologból pedig semmi se igaz, mert az egész egy nagy hazugság. Amennyiben te nem tartod méltónak, hogy engem szeress, úgy szintén, hogy nékem minden nap egy pár sort írájál, akkor ne is erőltess meg magad. Igaz ugyan, hogy eddig sem nagyon erőltetted magad meg az írásban. Én itt, a harctéren, nehéz feladatok mellett is minden áldott nap írtam. Édes fiam, nagyon szomorú dolog, hogy a kedves leveledben így nyilatkozol nékem, amiből csakis azt lehet érteni, hogy van, vagy lesz egy érdekesebb olyan, aki megérdemli, hogy szívből szeresd őtet, és nem úgy, mint engem. Igen szomorú dolog, hogy pont mindenszentek délután, a telefon szolgálat közben kellett ilyen hangú levelet írni néked. Kedves angyalom, kérlek téged, amennyiben úgy áll a dolog, légy szíves, és írd meg nékem őszintén, mert már eleget szenvedtem ilyesmivel és szeretném már, ha ezeken a nehéz perceken túl vólnék, és akkor biztosítlak, hogy többet neked alkalmatlankodni nem fogok sóraimmal, mert úgy látszik, hogy úgyis ezt akarod elérni, mert úgy látszik, hogy az én leveleim már neked igen unalmasak.

Szívből üdvözl és sókszor csókol szerető hű Palid ”

S KÁROLY HADNAGY:

Cselekmény: Kollár Pált próbálja vigasztalni.

Mi is civódunk ám, aztán örülünk, hogy megbékéltünk és megint előről kezdjük számolni az elküldött leveleket, szemre hányini a későn érkező levelekért, már-már játék, nekünk ez jutott, ez a mi szórakozásunk.

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva: vidám vigasztalás
humorizálva

„Meg vagyok Magával elégedve, hogy a stúdiumokkal túlszűfolt időkben is oly sokszor vállalja az írás fáradtságát. Én most nagy zavarban vagyok ama szemrehányás miatt, mellyel engem egyik lapjában szorgalmatlan írás miatt illetett. A tény az, hogy én a jelenlegivel együtt 6 lapot és 5 levelet írtam Magának. Megkapta-e valamennyit? Nem kevesli-e ezt? Egy pár lapot sikerült hazulról kapnom. Ezért végre ismét irhatok Magának. Egyébként sose sirassa az egyetemet, éljen vidáman otthon, szórakozzanak, zongorázzanak, daloljanak, táncoljanak, játszadozzanak, zöldelljenek, és ha így vígan vannak, akkor egy pár sorral gondoljanak reám. Hadd sírjak inkább én! Látom, hogy azért oly nagy szomorkodás nincs, elég vígan vannak. – „Kis Pipa”, cigányzene, stb. Ez aztán az élet! De így is van ez rendjén. Csak így tovább! – mert különben elfelejtenek mulatni, s mi lesz, akkor, ha mi haza jövünk? Mi tanítsuk Magukat? Nekem fog menni, nemcsak a mulatás, de más is. Alig várom! Még mindig nem tudom, hogy Magácska mely patikumban patika. Örülök, hogy Magának is eszébe jutott, hogy első lapján záros terminust szabott a nekem írandó soroknak. Ez szép Magától, de még szebb lesz, ha be is tartja.”

HALMOS VALI ÚRLEÁNY:

Cselekmény: Halmos Vali S Károlyhoz szól a téren át folytatva a párbeszédet

A 6 lapot és az 5 levelet megkaptam Magától. Egyszerre érkeztek. Hosszú kimaradás volt. Biztos, valami baj volt a postával. Nem keveslem, de Maga se kevesellje a postát. Nincs, miért szemrehányással illessük egymást. Miért ír oly szarkasztikusan? Nem szomorkodunk, de nem is élünk annyira vígan.

Mi lesz ha hazajönnek? – addig se felejtünk el mulatni.

S KÁROLY HADNAGY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva 1. levélben

„Kedves Vali!

*Kedves levelét gyógyírként olvasom. Élek és virágzom, de írni még nem tudok. Csak türelem! Immár 10. napja, hogy egy pillanatnyi szabad időm nincs. Igen erősen dolgozunk. Higgye el, oly **nehezemre esett, hogy hosszasabban nem szólhattam** Magához. Kedves sorait mindig nagy örömmel vettem erős munkánk közben. Kérem, azért **ne sztrájkoljon!** Ígérem, hogy kipótolom. Volt még Jóskától is egy zamatos nyelven írt lap, de Magától semmmmi. **Lapjai végtelenül jól estek volna ezekben a keserves napokban.** Vigasztalóként vettem volna őket kézbe. Persze pihent a penna! – vajon miben fáradhatott el? Egészen megfeledkeztem a Szív- című lapról. Szép, hogy ilyennel is gondol rám. Köszönöm. Kérem, küldje máskor is. Én vigyázni fogok rájuk és Isten segítségével talán **személyesen fogom visszaadni** Magának. Vajon kicsi vagy nagy köteg lesz-e akkorra belőlük. **Hej, de jó lenne már tudni!** Bátyám hadnagyságáról már volt tudomásom, de Magának még **ugye nincs tudomása arról, hogy én kadet vagyok?** – Pedig az vagyok – Tegnap lettem. Egyébként jól vagyok. A hangulatom ma erőlevest vágy, holnap szolgálatba állok, és majd lassan elmúlik a vágy. Hát Maga miként van? **Remélem, üdül.** Használja is ki jól a szabadságot, hogy amint már írtam,*

szép piros és kövér legyen ám! Hisz, ott a Kárpátokban, ahol most van, a levegő erre pont jó. Napjaink egyhangúak. Ennek előtte a nyugalom, most meg a munka jegyében folynak le. Megszoktuk és ebbe is bele törődünk már. Ifjú korom e kedves napja oly színtelen és tartalmatlan lett, hogy csak most estefelé jutott eszembe, hogy ma vagyok 29 éves. Maga mulasson jól! Isten Vele!”

HALMOS VALI ÚRLEÁNY:

Cselekmény: Halmos Vali S Károlyhoz szól a téren át

„Csupán szórakozásból küldtem a Szív című lapot. Sose gondoltam volna, hogy Magának tetszeni fog. Legközelebb küldöm az új lapokat is. Kadetségéhez gratulálok. A 30. születésnapján már bizonynyal otthon lesz, és színesebb lesz, mint a mostani. Ebben számíthat ránk. Alig tudom elhinni, hogy bálon vagyok, olyan ritkán van rá alkalom. Kellemes társaság. Hiányoljuk. Bizonynyal maga is jól érezné magát. Vali, Sárka, és még sokan mások üdvözlük”

S KÁROLY:

Cselekmény: A párbeszéd folytatódik S Károly hadnagy és Halmos Vali Úrleány között 2. levélben.

„Igen furcsa nekem. Hallatlan szórakozásokat eszeltek ki Maguk! Az ember nem is hinné, hogy ily szende, jámbor és kedves leány bandának oly pokoli ötletei támadnak szórakozásban. Bezzeg nekünk most nincs kedvünk szórakozni. A fene majd megesz, hogy maga még külön tréfát is űz velem. Hogy eleget tegyen kötelezettségének, csináltat magáról egy ördögi szép arcképet, amit aztán piszkos ujjáival összefogdosott, s most ezt a fotografiáját küldi el nekem. Ez már sok! Nem hittem, hogy ily csúnya. Nagyon örülök annak, hogy most csupa öröm a Maga élete. Jön egy lap, melyben azt írja, „alig tudom elhinni, hogy bálon vagyok” s egy csomó aláírással édeskedik. Meghökkenem, később vettem észre, hogy báli lapja 26-ikán kelt, s már 24-ikén megjött. Látja, mily jó

a tábori posta?! De ez még semmi! Tegnap is jött egy lap ugyancsak 26-iki kelettel, ezt meg a hajón írta. Gyönyörű szép lehetett! Csak folytassák! Hogyha mindnyájan megjövünk, vagy bár megfogyva, kik megjönnek, akkor legyen legalább részben valami praxis a muriban. Ugye maga is szereti a murit? Kérem, mondja meg Sárika kis szentemnek, hogy még nem róttá le velem szemben régi tartozását. A sok kedves aláírónak, sajnos nem fejezhetem ki közvetlenül hálámat. Küldök sok tiszteletet, üdvözetet, kézcsókot für alle Fülle – csókot. Ossza szét kérem, belátása szerint! Károly”

HALMOS VALI ÚRLEÁNY:

Cselekmény: A párbeszéd folytatódik S Károly hadnagy és Halmos Vali Úrleány között

Ne legyen oly szarkasztikus ismét! Ne haragudjon, hogy ujjaim nyomai az elküldött fotográfiámon maradtak. Sajnálom. Végre eljutottam egy vidám, kedves bábra Sárikával, és még másokkal, mint látja az aláírásokból. Ez még nem valami praxis a muriban! Für alle Fülle, a küldött csókokat megtartom, és majd Maga szétosztja őket személyesen, belátása szerint, amikor hazajön.

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva 3. levélben

„Megint itt van a kezemben egy különös színű és alakú, sok részvétű lap, amit egy nem barátságos unatkozásról küldött. Szóval ismét lumpoltak és bizonynyal cigarettáztak is. Aprópó, szanálódott-e már sebesült ajkacskája? Jó az ilyesmivel mindig rendben lenni, mert bármikor szüksége lehet rá. Hát Marcsi nem volt ott a társaságban? Az ő nevét nem látom az aláírók között. Köszönöm a lapot is, s kérem a kedves aláírókat is tiszteltetni. Nem sajnálja a szép szemeit rontani azon a rettenetes papirosan? – pláne, ha oly késő is volt, amikor írta. És csak használja, kérem,

*leveleiben gyakorta azokat a szép latin közmondásokat. Oly édesen hibázza el valamennyit, hogy azt már öröm olvasni. Már megint szeptember van! Biztosan elkezdődtek a nagy beíratások otthon. Jó ugye, hogy Magának már nem kell iskolába járni. Ha megjön a patikumból, akkor máris semmi gondja. Énekelhet, zongorázhat és édesen alhat, s nem riasztja fel az a gondolat, hogy „jaj, még 100 oldalt át kell vennem vizsgára”. Ez nagyon édes tudat lehet!? Nekem is voltak riadt álmaim, melyekre még most is szorongva emlékszem vissza, és bizony még lesz itt kint is sok a közeljövőben. Húgocskája is sztrájkol egy kissé, régen olvastam utolsó sorait. Újból a Maga igazát kell konstatálnom, amit Laci lapja juttatott eszembe. **Hiába, mégis csak a huszár a legszebb katona a világon. Ezért is kapják ők a legtöbb szabadságot, a legtöbb kitüntetést, és a legtöbb csókot is.** Ezek becses javak mindannyian. Sokak értük élnek és értük halnak. Bátyám már régen írta, hogy Jóska kitüntetést kapott. Újságban is olvastam. Ugye, azt Maga még nem tudja, hogy én a „**bátor viselkedésért**” bronz vitézségi érmet kaptam, de én még se tudom, hogy miért, mert nem sokat tettem érte, de nem is érdemes. Egyébként változatlanul megvagyok. Károly”*

HALMOS VALI ÚRLEÁNY:

Cselekmény: S Károlyhoz fordul aggódva a téren át

Örömmel olvastam, hogy a „bátor viselkedésért” bronz vitézségi érmet megkaptam, de azért nagyon vigyázzon magára a veszély pillanatában – mindig! – kérem!

Szív- című lapokat küldöm hamarosan. Ugye már várja.

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva beszélget, mint telefonista

Újabban más beosztást nyertem. A stábhoz bevontak, **vagyis lovas telefonista vagyok. Van állandó lovam és lovászom. Lovon élek.**

Új szerepem sok tekintetben sokkal fáradtságosabb, sokkal felelősségteljabbb, de emellett sokkal élvezetesebb és tanulságosabb. Mindent látok és mindent hallok.. Hosszú kedves levelét nagy örömmel vettem. Oly jól esik most sorait olvasni, mikor annyit szenvedünk és fáradunk ismét. Ez az egyedüli élvezet és vigasz itteni életünkben. Mióta felderítő vagyok, egy pillanat időm sincs. Egész nap, sokszor éjjel is ki nem szállok a nyeregből. Szüntelenül barangolunk ebben a vad, kietlen, ellenséges muszka országban. Minden nap előbbre megyünk. Komisz, kemény dolog ez.

S KÁROLY:

Cselekmény: Az EMLÉKLAP kivetítése

EMLÉKLAP

Kedves Vali!

**A harctéren töltött 100. nap
alkalmából fogadja emlékül e sorokat.**

Hó üdv és sok kézcsók Károly

1915 július 23.

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva, ünnepi megemlékezés, jó hangulatú párbeszéd

„Ma 100 napja, hogy otthontól távol estem, s „nyomom a gombot” szüntelen. Egyébként jól vagyok. Nyaraló hangulatban vagyok. Kikapcsolom az attól idegen hangulatokat és gyönyörködök a zöld mezőben és erdőben, a kék égben, meg a napsütésben. Néha pipacsból csokrot kötök Magának. Ugye nem haragszik hallgatásomért, hisz tudja, hogy nem én vagyok a bűnös, hanem Brussilov. Írjon azért, kérem, hogy hol és miként van. Használja ki jól a vakációt, hogy szép kövér és piros legyen, mert nekem úgy tetszik Maga! Isten Vele!”

HALMOS VALI ÚRLEÁNY:

Cselekmény: S Károlyhoz fordulva folytatódik a „virágos” párbeszéd

„Örömömre, a muzska pipacsok sértetlenül kezeimhez kerültek. Alaposan megvizsgáltam őket. Piros színük kicsit idegen számomra, de egyébként minden másban olyan szépek, mint nálunk kint a mezőn. Maga pályatévészett ember, hisz aki oly „gonddal” és szakértelemmel bánik a virággal, és ilyen mesés máslit tud rá kötni, az született botanikus, de akár lehetne virágkereskedő is. Hát nem? Küldjön, kérem, még búzavirágot, margarétát, kék nefelejcsét és bárminő virágot, ami van arrafelé, mert én nagyon szeretem a virágot és nagyon várom a következő szállítmányt.”

Szenvedély, álmodozás

NARRÁTOR:

Írjon Édes! Hogy mulat? Gondol-e néha – néha reám? Nem felejtett-e még el? Én itt vagyok most az otthon töltött napok kellemes emlékével. Ülök a barakkban, s bámulok ki a csendesen permetező, szomorú őszi esőbe. Szeretnék innen kiugrani és egyenesen Magához repülni...! Ugye meglepődne? – El se hinné, hogy én vagyok! – és akkor elmennénk moziba, sörözni, zenét hallgatni és azután visszajönnék ide. Magát is elhoznám. Ugye, eljönne velem.

Cselekmény: Társalgás, melybe bekapcsolódnak a nagyságos kisasszonyok is a téren át

MÉRŐ SÁNDOR TIZEDES

Cselekmény: Társaihoz fordulva panaszkodik

Csak ma reggel érkeztem ide, de máris hiányzik Ő, fájó szívvel váltam el Tőle. Édes Médykémet napok óta nem láttam, de ezt egy

egész végtelenségnek érzem. Alig várom, hogy írjon, vagyis nem bírom ki addig, amíg levél jön Médykémtől, inkább én írok neki, de azonnal.

MÉRŐ SÁNDOR TIZEDES

Cselekmény: Szenvedélyesen Médykéhez fordulva

„Drága kis Médykém!

Végre hosszú utazás után, ma reggel ½ 9-kor rendeltetési helyünkre érkeztünk. Az utazás a körülmények között igen kellemes volt, csak Magácska, drága Szívem hiányzott. Fáj a szívem Drága Szépem, hogy Magácskát napok óta nem láttam és még tudja a jó Isten, mikor fogom látni. Hogy van Édes? Alig várom kedves drága sorait. Írjon Édes, hogy mulat? – gondol e néha – néha reám? – nem felejtett e még el? – hisz már oly régen nem láttuk egymást. Remélem Drága Szépem, esténként, ha jól szórakozik, vagy zongorájánál ül, reám is gondol, ki itten messze Magácskától egyedül bolyong az utcán, és egyre a Maga képe lebeg szeme előtt. Csak rövid ideje, hogy fájó szívvel váltam el Magácskától, de egy egész végtelenségnek érzem ezt és várva – várom az időt, mikor ismét láthatom. Vajon kedves szép „Reményemet” – teljesülni engedi-e majd a végzet?!.... Majd meglátjuk... Az estétet hogy tölti el? Jól – e? Bizonyára, hiszen ki annyira körül van rajongva, miképpen is tölthetné?... Ír-e sok levelet még? – Most még én is terhelem levélírással. Nem haragszik érte Édes?...., Bocsásson meg e sok kérdésért. Ha nem kellemesek, úgy megkímélem, hogy azokat megválaszolja. Boldog leszek, ha kedves hogy létéről tudni fogok. Ne haragudjon Drágám, hogy annyi ostobaságot összefirkálok, de szívem oly nehéz, hogy gondolkodni is alig tudok. ... hogy hogyan mulat, szórakozik, hogy hogyan tölti az estéit, egy szóval nem tesz említést, – vagy azt hiszi, hogy ez nem érdek, vagy úgy véli, hogy ahhoz semmi közöm. Nem tudom, mit gondoljak, de úgy érzem, mintha fájna valahol. Drágám! Ne haragudjék, tudja, őszinte voltam mindig, s

nem tudok pózolni, megmondom mindig, ami a szívemen fekszik. Várom drága Édesem erre vonatkozó válaszát. Miért nem érdemesít rendes levélre, mert írt csak 2-3 sort, holott saját bevallása szerint számtalan levelet ír. Kedves mindnyájukat szívélyesen üdvözlöm, kis kacsóit csókolva maradok az Öné
Sándor”

LAKTIS PÁL TÁBORI LELKÉSZ:

Cselekmény: Katonatársához fordulva

Miért vagy így ilyen türelmetlen, hiszen nem régen váltatok el. Az én édes Iluskámat, én már rég nem láttam életben, csak szép álmaimban, ma éjjel is, meg is írom neki.

Cselekmény: Szenvedélyesen Iluskához szól a téren át

„Édes kicsi Iluskám! Az időjárás nem változott tegnap óta, hűvös van, esik – de kedélyem annál jobban. Álmomban otthon jártam. S e kedves álmom hatása alatt kitűnő kedvem támadt. Ugye eljönne velem megosztani nélkülözéseimet, és lenne vigaszom és jó barátom. Egyelőre megelégednék néhány pillanattal is – de óhajom a jövőmet egészen ott tölteni, ahol Maga Kis Icum is akarja. Hátha ez az idő már nincs is olyan messze, mint pl. én most Magától?! És egyszer csak tényleg az ajtójukon zörgetek: bocsánat, hogy késtem... , de későn jövő vagyok... Hej ha Iluska! Sok kézcsókom mindnyájuknak, Magának millió édes puszi Palitól”

TÓTH KÁLMÁN HADNAGY:

Cselekmény: Társaihoz fordulva szerelmesen mesél egy kis barakk-szobában

Kaptam egy lapot Agárdról, melynek végtelenül megörültem. Igen, mert azt hittem, hogy Pipike sohase fog nekem írni. A szabadság szép napja, ami közel volt számomra, most a nagyon

messze jövőben van. Bizony, sokszor igaz, hogy amire nagyon számítunk, az ritkán teljesül, s amire nem is gondolunk, az válik valóra. Tehát a szabadság elérhetetlen, Pipike lapja meg a kezemben. Látjátok, ilyen a katona sors. Itt vagyok most az otthon töltött napok, különösen az utolsó délután kellemes emlékével. Ülök egy kis barakk-szobában, s bámulok ki a csendesen permetező, szomorú őszi esőbe, s fáj, hogy nem valósult meg, amit előre oly kedvesnek, szépnek hittem, amire vágytam és biztosnak vettem.

TÓTH KÁLMÁN HADNAGY:

Cselekmény: Frank Irénke úrleányhoz fordulva

„Remélem, Pipike nem veszi rossz néven, hogy ilyen sokat, azaz inkább gyakran írok. Ha nincs kedve, akkor ne válaszoljon.

Pipike, még csak annyit, hogy irhatok-e levelet, lapot ezentúl is Magácskának? Az agárdi parton készült skicce itt díszleg a fedezékem falán, amely eszembe juttatja azt a kedves, viharral fűszerezett, csónakázó délutánt. Ezekben a nehéz napokban ez hoz színt, örömet életembe. Tompán dörögnek az ágyuk, s éles csattanással szórja a követ a gránát. Ezt hallgatjuk egész nap, s ha van egy kis szünet, akkor fellélegzünk. Inkább hallgatnám azt a nótát: „Húzd – húzd.....” Eljátszaná nekem? Ha jól múlatnak, gondoljon néha-néha rám is. Ne olvasson ám jó regényt, mikor a lapomat megkapja!!! Kis kezeit csókolom Tóth Kálmán”

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva, magában beszélgetve, meditálva

„Ha elül a harci zaj, kontemplációba merülök. Mily jó volna ilyenkor a posta! És nem jön! Egyszer régebben hullott a sok levelező lap, most ismét nagy a szárazság! Semmi levél nem nő! Valóban megérdemli a korholást.

A hajóról eltévedt lapja mégis csak megtért hozzám hosszú bolyongás után. **Úgy látszik, hogy a hajón megihlette alföldi lelkét Petőfi szelleme. Nem tudom, hogy az itteni ellenséges táj láttán, hogy nyilatkozna rajongó lelke.** Ilyen lehetett a világűr a teremtés előtt, a káosz idején. Vad, üres, szürke. Napok óta masszív köd és konstans eső. Ez az egyetlen reális valóság és történés. Hozzágondolhatja, minő kellemes körülmények ezek a mi munkánkhoz. **De az, aki a mezők liliomairól gondoskodik, rólunk sem feledkezzék el!** Látja, én is tudok szarkasztikus lenni, ez nemcsak a Maga sajátja. Hogy aranyos nem tudok lenni, ez nem tőlem függ, ez csak a Maga sajátja. **Látja, én a bókokban egzecírozódom. A minap meg én ígértem egy levelet, de nem jutottam hozzá.** Sok dolgom akadt, és csak oly rövid lapokat írogatok. Úgy hiszem, hogy hallgatásomért Maga is nem alaptalanul korholhatja engem. **Maga dicsér engem, hogy elég szépen jönnek az írások. Én viszont, ellenben Magával, nem dicsérem Magát.** Én panaszolom, hogy elapadtak az írások. Szörnyen röstellem most magam a Maga nobilis loyaliásával szemben. Szeretném visszaszívni türelmetlen szavaimat. **Látszik, hogy Maga türelmesebb, kevesebb igényű, megelégedettebb, mint én vagyok. Emlékszik-e?** – akkor még a kémiai intézetbe járt, esős, borult nap volt, amikor én bevágódtam egy konflisba és a harctérre hajtattam. **Ez történt ma egy éve. Egy év mily hosszú idő! Pláne harctéren!** Az vigasztal, hogy ez már elmúlt, s talán mához egy hónapra én is otthon leszek. **Nem kell megijedni!** Csúnya világ sincs, baj sincs! Csak időm, alkalmam nincs az íráshoz. **Az egyetlen jó újság, hogy még élünk és jól vagyunk, és most ez a legfontosabb ebben a háborús időben.**

Sok kézcsók Károly”

JÓZSI:

Cselekmény: Józsi Jankához szól a téren át

„Drága Kicsi Szerelmem, kedves Angyalom!

*Küldtem 2 fényképet a napokban. Ez a másik felvétel a rosszabbik, ugyanis nem voltam megborotválkozva, no meg hozzájárult rossz kedélyállapotom is, így nem csoda hogy **nem a legjobban nézek ki rajta**. De azért nem vagyok olyan nagyon csúnya, ugye. Hogy tetszem neked?”*

JANKA:

Cselekmény: Janka kezében tartja a fényképeket és válaszol Józsinak

*„Örömmel vettem a fényképeket, nagyon jó mindkettő, **nagyon jól nézel ki rajtuk**. Ne aggódj! – nekem tetszel mindkét fényképen. Mindig ott fognak lenni előttem az asztalomon. Minden lap érkezése boldogság és megnyugvás, de máris aggódva várom a következőt. Isten veled.”*

Élet a fedezékben és a lövészárokbán

Helyszín: Deckungban-fedezékben

Cselekmény: Itt élik életük nagy részét társalgással, beszélgetésekkel, honvággyal szerelmesen

NARRÁTOR...

A katona a fronton, átlag minden 6-7. nap máshol ütvé, illetve vájva a földbe tanyát éli életét... mert hát a lövészárokásás, meg a Deckunk-készítés, a háború egyik legfőbb foglalkozást adó ága. A Deckung az álló háborút folytató ember családi tűzhelye, otthona, menedékhelye, öröme, megnyugvása. Különben zord téli időben minden szabad időnkét ebben éljük le a lobogó tűz mellett, elgondolkozva távoli ismerősökről.

VARGA KÁLMÁN KADETT:

Cselekmény: „Ünnepélyes” deckung névadó

A legújabban elkészített úri lakunk, vagyis **Deckungunk** a „Lilly villa” nevet viseli, amelynek bejárata fölé nagy ünnepséggel a „Lilly villa” táblát is föltettük. Legalább emlék a látása, naponta többször eszünkbe hozza, hogy de jobb is volna most inkább otthon, Kőszegen valahol, mint itt a messze távolban, idegen földön.

VARGA KÁLMÁN:

Cselekmény: Megszóltja Lilikét a téren át

„Hogy mulatnak Lilike? Ugye jól? Bizony mulatni, csevegni, trécselni csak könnyen lehet. Itt oly szomorú az élet! Megálljon az utolsó lapot is magához fogom küldeni a harcterről.

Mindnyájoknak üdv. és kézcsók Kálmántól”

RÓZSIKA:

Cselekmény: Károly előveszi a lapot és olvasni kezdi „tizedszer”, de közben megjelenik Rózsi a téren át és átveszi a szót, folytatja a beszélgetést.

„Kedves Károly!

*Lapját megkaptam, melyet múlt hó 18-án írt, s örvendek, hogy friss, jó egészségben van. Hála Istennek, mindnyájan, mi is egészségesek vagyunk. Itthon nincs semmi újság, minden a régi. Nagyon hiányoznak. Hol van az a vidám, régi társaság!? Mióta elmentek, itt minden elcsendesedett. **Hogyan telnek napjaik ott kint a harctéren?** Merre járnak? Nagy harcok vannak-e feléjük? Nagyon várjuk vissza Magukat. Rózsi*”

MOLNÁR KÁROLY:

Cselekmény: Párbeszéd a téren át, Károly azonnal szóban válaszol Rózsikának

„Kedves Dódi!

25-én küldött kedves lapocskáját megkaptam. Igazán annyira semmit sem csinálunk mostanában, hogy nincs mit írni róla. Elkártyázunk, elnótázunk, s legtöbbször bizony haza gondolunk, s aztán elmesélünk egymásnak sok mindent, hogy most mit is csinálnak otthon, hogy kitől várunk ma levelet, meg kinek írunk. Aztán, mikor megjön a posta, ha látná Dódi, hogy, hogy olvasunk, s hogy örülünk egy-egy rózsaszín lapocskának, vagy levélnek. A kártyajátékokat játszunk legtöbbit, de hozzátesszük minden játék elején, hogy nem csóiban megy. A nóták közül legtöbbit énekeljük: „Levél ment, levél ment”, „Vihar a levet”, „Nem látlak én téged soha, soha sem”. stb., stb. Nem tudom, Dodi ismeri –e ezeket? Ha mindenesetre beleuntunk, akkor kimegyünk hógolyózni. Ha ilyenkor a muszi tüzérési megfigyelő észrevesz, hozzánk küldnek egy pár srápnelt, persze ilyenkor visszamegyünk a jól megépített földalatti földőzébe, gyertyát gyújtunk, s kezdjük újból előről a nótát, a

kártyát, meg a beszélgetést. Ugye Dódi, **unalmas élet**, no de mindig arra gondolunk, hogy volt még ennél rosszabb is. De bármennyire is **vígan vagyunk, ha jön a posta elhallgat minden**, zongora, zene, s a zászlóalj tisztí étkezdében valami méla, kedves csend lesz. **Ilyenkor beszélünk szeretteinkkel és kedves ismerőseinkkel. Békéről, kedves Dódi, még csak szó sem esik soha, még csak remény sincs rá a közeli jövőben sem.** Véleményünk szerint még másfél évig fog legalább is tartani. Én karácsonyra nem kapok szabadságot, de a jövő hónapban lehetséges, hogy haza megyek 14 nap szabadságra. Bizony már 16 hónapja, hogy nem láttam sem Szüleim, sem testvéreim. Kedves Mindnyájoknak sok szeretet teljes üdvözlés és kézcsók Károlytól ”

CZIKE RÓZSIKA:

Cselekmény: Károly és Rózsika párbeszéde folytatódik a téren át

„Kedves Károly!

Miért nem csinálnak már békét?- mikor jön már végre? A férfiak mindent elrontanak a durvaságukkal, persze, **ha a lányok lennének a lövészárokból, akkor 1 nap alatt béke lenne...** és még azt sem értem, hogy kerül a zongora a lövészárokból? Nem tudom elképzelni.”

MOLNÁR KÁROLY HADAPRÓD:

Cselekmény: Károly és Rózsika párbeszéde folytatódik a téren át

Dódi!

„Elképzeltetetlenül mulatságos volt Magácska. **De sehogy sem tudtam megérteni, hogyha a lányok jönnének a lövészárokból, hogy lenne „1 nap alatt béke”?** Talán olyan szépen néznének az ellenségre, hogy azok mind megadnák magukat. Ez lehetséges, mert hisz „az ember nem?... lehessen...? küből”. Így szokták megjegyezni bakáim. Bizony Dódi, én is sajnós, de nagyon tapasztalom, hogy az élet nem csak „muzsikaszó”.

Hogy hogy került a zongora a lövészárokba, ezt könnyű elmesélni. Ástak egy nagy négyszögletes gödröt, 3 baka fölállította benne a lábakat, rátették a zongorát, s aztán befödtek, de nem a zongorát hanem a földalatti lakást, s így kész lett egy földalatti földőzék, s benne egy zongora. Elgondolhatja, hogy mennyire titokzatos is föld alatt mulatni. Hiába nagyon szerények vagyunk. Az Imréről oly régen nem hallottam semmit. Én hála az égnek még mindig megvagyok. A békét illetőleg, még mindig nem lehet hinni. Aktiváltatni, még nincs szándékom magam, de ha még 2 vagy 3 évet tart a háború, úgy hogy teljesen megöregszünk, akkor kénytelen leszek belenyugodni, hogy katona legyek. Most újra kedvezőbb lesz a helyzetünk, s végre azt hiszem be fogja látni a muszi, hogy csak embert áldozunk, de eredményt nem tud elérni. Én hűségesen fogok írni, de Magácska is ám. Károly ”

Cselekmény: A társalgás kiszélesedése, többen bekapcsolódnak, belekapnak, beszélnek...

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Bizony, ez elég szomorú ünnep volt mindenkinek, ez az elmúlt két karácsony, de megsegít az Isten, s meg fogunk érni még jobb időket, ha élni maradunk. Az otthoni pár sorból megértettem, hogy otthon is rossz világ van, mint itten mifelénk is, ebben a kutya országban, hol eső hóval, fagyokkal, s az utakon nem lehet járni. A földalatti kabinet nem hideg, fa van, tüzel a honvéd család. Elég csendes volt az ünnepünk, a szomszédok nem komáztak, ágyúval küldtek üdvözetet.

PLEIDELL IMRE FŐHADNAGY:

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Most már napok óta leginkább a lövészárkok megerősítésével, s a saját fedezékem készítésével foglalkozom. Még mindig a hóval vesződünk. **Alig bírunk a hóval!** Két napja éjjel-nappal állandóan esett, mi pedig folyton ismét hánytuk, mégis nyakig vagyunk vele. Itt feneketlen sár lesz a lövészárkokban, ha ez a hó egyszer elkezd olvadni! Azonnal lövünk, mihelyt látjuk a muszkát. Ha igen nagy a hó, akkor a lövészárokból nem lehet se kilátni, se kilőni. Ilyenkor a rohamállásba megyünk, amely arra való, hogy még ott mindig fel lehet tartóztatni az ellenséget, ha az első árokba be is tudna jönni. Aztán igen sok mindenféle árok van, amiből **folyton tisztítani kell a havat, meg a sarat,** éspedig úgy, hogy az ellenség ne is lássa, mert különben bombázná az állásokat. **Tegnap** igen szép napos időnk volt. **Kivittem a látcsövemet. A térképemet bővítettem** a frontvonal, s lövészárok mögötti domboldalból, és **közben nézegettem, élveztem az egész vidéket.** Közben jó egy csomó ágyúlövést figyeltem meg. Az orosz golyók is a fejem felett repültek el, meg a sajátunk is. De ez már olyan megszokott dolog. Egy napig **sem bírom megállni,** hogy néhány órára **fel ne menjek a rajvonalba.** A napokban várjuk a **kitüntetések**et, amiket január elején felterjesztettem. Nagy az öröm. Valószínűleg, hogy **abból mi is kivesszük a részünket.** Biztos, hogy nekünk is fog jutni, akik azokban a harcokban részt vettünk, mint ahogy a legénységünk is kapott. Ma már visszajöttek szabadságról azok az emberek is, akikre várakoznom kellett. **Közben megjött a szabadságom, s pár nap múlva már sietek, repülök hozzájuk haza.**

Cselekmény: Pleidell Imre feleségéhez szól a téren át

„Édesem! Bizony már rég **nem láttalak**, **nem hallhattalak** benneteket, **s nem érezhettem közelségedet**. Még néhány nap, **s megint megláthatlak!** Milyen jó is lesz megint otthon lenni köztetek. **Élni csendben, nyugalomban, nem hallani az ágyúzást, fegyverropogást. Pihenni, aludni, álmodni a hazai tiszta ágyamon, párnán!** Ugye csak **vad ne legyek!** Légy nyugodt! Szelíden csókol ölel a te szerető Imréd A havi illetékedet nem küldöm el, majd magammal viszem.”

FRITSCH EMIL NÉPFELKELŐ:

Cselekmény: Mesél katonatársaihoz fordulva

Most az első védelmi állásban vagyok. Óriási sok munkánk van, mert a hó, hogy elolvad, az árkok be vannak dőlve, lőrések összeomolva. Éjjel nappal folyik a munka nálunk, de úgy lehet az a muziknál is, mert mi látjuk őket is dolgozni, annyira közel van a két állás egymáshoz. Tegnap szép tavaszi nap volt, este ők énekeltek, tőlünk pedig valaki okorinázott hozzá. Szóval távhangverseny, orosz szöveggel és magyar zenével. Rudi valószínűleg csak tréfált Baloghgal, hogy én fogoly vagyok, mert inkább meghalni, mint az lenni. Nagyon rossz tréfa!

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Kedves Irmus!

25-iki leveledet ma kaptam meg. Meglehetősen érzem magam. Olyan itt az ember, mint a koldus. Óriási hideg van. Még nem tapasztalt hófúvás. Most nehezebb az írás. A front itt is erős. Már rég nem kaptam levelet. Nagyon kedves emberekkel vagyok együtt, s így csak telik az idő, míg végére nem jut. Leginkább meg vagyok akadva fehérnemű és dohányban. Ha át leszek helyezve, akkor kis pénz is fog kelleni. Mit csináltok édes Klárikám, meg mindannyian? Csókol számtalanszor benneteket Papa

Aranyos kis leányom!

Ejnye, de csúnyán tud az én kis lányom írni. Szépen, gonddal íráj fiacskám! Én is szeretném, ha már köztetek lehetnék. Apuska vett neked egy szép, örök emlékű gyűrűt. Orosz srapnelből van készítve, mely mellettünk csapott le, a gyűrű Aluminium. Kár, hogy nem lehet haza küldeni. Gyere érte kis lányom, igen? szeretnél? Pá drágám, csókol Apuska”

Család, honvágy

NARRÁTOR:

Már nagyon erős honvágyam volt:

„Az mily jól volna otthon lenni! Szeretnék madár lenni, s haza röpködni, csak egy órára, s vissza. Ja, de ha nem lehet, mit csináljon az ember? – türelemmel van, míg él.”

PERSZINA FŐHADNAGY:

Cselekmény: Az otthon utáni vágyakozás tölti be a teret

Most gyönyörű szép helyen vagyunk, kellemesen és gyorsan telnek a napok. Hát maguk kedves Vilike, mivel töltik az időt a szép Budapesten? A hangulatom még mindig a régi. Most errefelé jó idők járnak. A környékbeli cimborák rohamosan fogynak, s már majdnem teljesen egyedül vagyok itt a régiek közül. De jó is lehet most Maguknak ott Pesten! – nagyon odahaza vágyok. Élvezze helyettem is! Mi újság a Duna korzón? Istenem, de jó is volna úgy egy napra odarepülni. Bárcsak egyszer úgy jól kikorozhatnám magamat a Duna parton

Mostani helyünk is nagyon jó, csak mostanában annyira el voltam foglalva, hogy igazán még mosakodni sem értem rá. Milyen boldogság az itt, ha az ember levetkőzve, amúgy, Isten igazából kialszítja magát. Ez itt a boldogság netovábbja! Bizony kártyázáshoz is csak minden szent időben jutok hozzá. Tegnap

éjjel érkeztem vissza a felderítésből, három napig jóformán le sem szálltam a lóról. Visszaérve leváltottak a **rajvonalból**, s mentem fel pihenni. Még sohasem fárasztott ki ennyire a felderítés. Minden nap, késő estig lovon ültem, s így **egy kis pihenés most ezután igazán jól fog esni**. Ma egész nap pihenek és élvezem a sok szállodagáló repülőt. Holnap azután, ki tudja, hogy megint merre megyünk. Hogy haza én mikor kerülök, azt talán még maga a jó Isten sem tudná megmondani, egyelőre **reménykedünk, hogy karácsonykor lesz néhány napunk**.

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Még mindig semmi bajom, meg is járná már minden, csak odahaza lehetnék az aratáson, de a pizok muszkát kell aprítani, már az olasz földön szeretnék szétnézni, mert itt már a muszkát nem szeretem, még csak híriből sem. **Szeretnék már otthon bengészni a kis kaszával, az arany kalász között**. De ezekkel a vaddisznó muszkákkal kell aratni, pedig a tetű egye meg őket, úgy mondják ők minekünk, hogy már nagyon megelégtették a háborút, de a kozák nagyon jó katonája a muszkának, s ezek hajtják őket, mint a vadat!

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Ez idő szerint nincsen semmi bajom. Aponyiékkal farsangoltunk, **de odahaza szeretnék már így járőrbe menni, s csutorából nagyot színi**. Hideg van nálunk, s nagy a hó. Most úgy **hallom, hogy az orosz frontról elmegyünk**, pedig itt már jobb volna tovább is maradni, mert tudjuk a dörgést a ruszikkal, elég jól megismertük őket.

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Képzeljétek, tegnap **minő meglepetés ért**. Találkoztam Isvánffy bátyjával, aki földim. Óriási módon megörültem. **Egyik régi barátomat meg éppen ma láttam**. Szegényt szekéren hozták le, valami **tífusz** féle jót szerzett. Négy évet lumpoltunk át együtt Pesten, és most **úgy búcsúztunk, hogy rövidesen újra találkozunk** majd ott, valami jó helyen. Ki tudja, hogy mikor, vagy **egyáltalán eljön-e majd az a szép idő**. Már többször volt alkalmam nagyobb csapatkoncentrációk alkalmával **régi ismerősöket találni**. Ez is oly **különös öröm**, amit a boldog **otthonvalók nem értenek**. Mindenki nagyon a boldogságot keresi! – vagy mégse? Én igen. Napokban repülőgépekre vadásztunk ágyúval. Én a megfigyelőállomáson teljesítettem készenlétet és élénken figyeltem. Éppen fejünk felett volt egy **muszka gép**, amit csókolgatni igyekeztek gránátjaink, de a gép igen szemérmesen, mindig kisiklott előlük.

S KÁROLY:

Cselekmény: Halmos Vali Úrleányhoz fordulva

„Ismét a rajvonalban vagyok hosszabb ideje! Ezúttal egy ágyúval. Működésem egyelőre a lövészárókba transzponáltatott. Milyen más, milyen érdekes lehet az a pasaréti lövészárók, ahol buffet és hangverseny is van. Az utóbbi itt is van ugyan, de olyan, amelyet még soha nem kottáztak le. Örülök, hogy Pappusnak mégis sikerült

szabadságra mennie, most is Pesten van. Azt hallottam felőle, hogy jól van, de többet unatkozik otthon, mint örül. És én mégis oda, odahaza vágyom! Hát szegény Ákos megsebesült! Bizonnyal nem súlyosan, s így bizonytalán nem szegény! Még mindig nem tudok Jóskáról semmit. Friss írások most nem jönnek tőle. Tegnapelőtt meglátogattam Laci bátyját, s írtunk közösen egy ilyen 69-es lapot Jóskának. Most, íme, Magának is küldök egyet. Most ismét velük vagyok. Bocsásson meg, hogy ismételten figyelmeztetem leveles ígéretére. Magácska levelet írni volt szíves ígérni előző lapján. Ugye nem feledkezik meg ígéretéről. Itt a harctéren az ember egy kicsit türelmetlenebb e tekintetben. Persze ismét lapot hozott a posta, nem levelet! Hát szép – szép, csak az a bajuk, hogy az ember csak rájuk néz, s máris el vannak olvasva. Változatlanul csak irigylem Magukat, hogy egyediül alszanak otthon örömmámorban és én nem úszhatom Magukkal. Bizony a napok itt is repülnek! Szörnyű sok időt élünk mi itt le, s közben elfogyasztjuk életünk legjavát, a fiatalságot. Csönd van. A helyzet változatlan. Nem mondhatom, hogy jól vagyok, azt se mondom, hogy rosszul vagyok, csak haragszom. Türelmet nem adok. Kezét csókolom. Károly”

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Hangos levél a téren át

„Tekintetes Csukás László úrnak

Hála Istennek, kitűnő jó egészségem van, csak az két nagy veszély közt vagyunk, a muszka, s a bolha. Ha muszkát nem látunk, akkor is csak az ellenségünk, s a bolha meg a légy majd megesz bennünket. Most már több mint egy hét óta, olyan muszkaföldön vagyunk, amely csak arról való, hogy nem lyukas. Erdős, lápos, vizes föld, olyan egy vad tájék, hogy még oroszlány sem találta, pedig vannak rosszlányok, de nagyon láncon fogott vadak. Azt határoztam, hogy Gere Jani komámnak visziünk haza egy oroszlányt, de félünk, hogy megharap.

Üdvözlöm kedves bátyámékat Ilonkát, Vilmát! Ferink”

BALASSA MIKLÓS:

Cselekmény: Irénkéhez fordulva

„Előző lapodban szépen lehordtál. Amint azt a roppant kedveskedő megszólítást láttam, rögtön gondoltam, – mert én ilyen okos vagyok – hogy valami baj zúdul árva fejemre, pedig én ártatlan vagyok benne. Három lapot kell kapnod egyszerre, ha eddig nem kaptál. Én sem kaptam már három egész napja semmiféle postát. Tegnap írta Bözsi, hogy Mucka hazament, de mint írja, elég gyöngén néz ki, de majd csak hamarosan összeszedi magát odahaza. Bözsi már nagyon kívánta haza, alig bírta kívárni, mert nagyon unatkozott otthon egyedül magában, már majdnem baj lett. Bözsi szerint nemsokára megint egészséges lesz, felerősödik, hacsak majd ő nem strapálja le. Sanyi nemsokára megy haza szabadságra, de úgy látszik, hogy én már nem jutok szabadsághoz talán még jövő őszre sem. Itt bizony sajnos, semmi újság, pedig nagyon várjuk mindennap a béke híreket, de úgy látszik, hogy a békének már beborult. A muszka csendes, talán majd az ünnepekre is csendes marad. Jó Mikulást kíván Miklós”

MUNTYÁN EMIL ÖRMESTER:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva kiselőadást tart

Én itt tűrhetően érzem magam, volt már rosszabb sorom is. A jó Isten mindenben úgy segít, amilyen életet folytattok. A legtöbb embert az erkölcstelen és rendetlen élet teszi tönkre. Sokan vannak, akik még most a háborúban sem javulnak meg. A rosszak a pokolban is rosszak maradnak. Nekem 330 emberem volt Nadwornában, még pedig minden félefajta képviselve volt. Képzelteritek, hogy mint szolgálat vezetőnek, meg mint mérnök helyettesnek mennyi gondja volt, mivel minden félét építettünk, utat, istállókat, lakásokat, műhelyeket. A dolog ment is jól, úgy ahogy, csak az az egy baj volt, hogy nem volt, aki segiljen valamit. Nem tudtak egyik a másikával beszélni. Ha volt is olyan, az vagy román, vagy német, vagy orosz és mindegyik csak egyféleképp tudott

beszélni, csak magam vagyok, aki négyféleképpen beszélek. Sokszor olyan voltam, mint a bolond. Egy pár magyar katonám is volt, de azok is csak magyarul tudtak és **csak mutogattak egymásnak, mint a némák.** Így aztán ment a dolog, **mint amely kocsiba mindkét feléről be van fogva egy-egy ló, és az egyik jobbra, a másik balra húzza,** de azért lassan mégis csak elkészült. De jó volna ezt a dolgot már egyszer bevégezni, **leszámolni, és egyszer már végleg haza menni!** Most még a szabadság is elérhetetlen! **Minden el volt intézve nekem, hogy haza mehetek, de minden füstbe ment.** Megint változás ált be, és így elestem mindentől. Hogy mikor jövök, hogy megint mikor remélhetek legalább egy pár napot otthon tölteni, azt most nem tudom. **Hej, pedig már szinte éreztem, hogy süpped a homok a szeges bakancsom alatt, már képzeletben láttam amint belépve a kis ajtón szaladnak felém. Álmomban otthon is voltam és mindannyian sírtunk.** Minden rendben volna, csak a parancsnokunk ne változna olyan gyakran. Mióta itt vagyok, már a negyedik volt. Most amíg mindegyiket megismeri, kedviben jár az ember, mire rendben volna minden, akkor elmegy, és jön egy másik. Most megint iparkodni fogok. Egy pár hét múlva megint megpróbálom, hátha mégis sikerülne hazakerülni. **Talán nem fog haragudni az édes feleségem, ha nem fogom bejelenteni, hogy mikor megyek, mert az időt egyáltalán nem lehet meghatározni. Ha a jó Isten megsegít, akkor úgy, ahogy egy tisztességes vándorlegényhez illő, váratlanul beállítok otthon.** Kíváncsi vagyok, hogy, **mint csinálnak a kis diákjaim otthon, tanulnak-e szorgalmasan. Van egy pár koronám is, amit összezsugorgattam. Ha nem tudnék haza menni, úgy részletekben elküldöm nekik.**

KURZINSZKY SÁNDOR:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva panaszkodik

Bizony, itt rosszak a körülmények. Hogy hova kellett eljönni meghalni!? Na, de eszt hagyjuk hátra, bízunk az Istenben, hátha megsegít. Karom most már nem fáj annyira, sósorszesszel

bekenegetem. Bizony jó volna most, ha csak, vagy 5 óra hosszat alhatnék olyan ágyban! – de bizony higgyétek el, hogy már nincs az a rész bennem, ami ne fájna, mert a padon kell aludni, de legalább volna szalma bőven, de itt még az sincs. Egy fél zsuppon alszunk négyen. **Hiszen alhatnók – igaz? – mert volna rá időnk,** mert csak minden 24 órából esik ránk fejenként 4 óra szolgálat, van mikor nappal, van, mikor éjjel. **Ma is szolgálatban voltam, éjjeli 11-től éjfél után 3-ig, hát akkor ráértem írni...**

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Kedves Etelkám! Hála istennek, egészséges vagyok, amit viszont kívánom az Istentől, legjobb egészséget nektek is. Írod, hogy eljönnél egyszer. Nem ellenkeznek veled, de az borzasztó bajos lenne, mert nem egy helyben vagyunk és aszt is írod, hogy már keveset adok rátok, pedig az nem igaz. Éjjelen, nappalon csak tik vagytok eszemben, hogy az Isten egyszer segítene meg, hogy láthatnálak benneteket. Annyit gondolkozok, hogy már a hajam maholnap tiszta fehér lesz. Elég fájt az énekem, hogy mért nem is csinálhatom azt otthon, amit máskor. De hiába, nem segíthetek rajtatok, de talán lehet, hogy többé sohase, de azért bízok az Istenben, és az megsegít engemet és titeket is. Sebesült vívőnek vettek ki, vagyis szanitész lettem itt. Az igaz, hogy egy kicsit fontos dolog, mert a kötözés, bajtársainkon segíteni, az keresztényi kötelességünk. Etelkám, köszönöm a küldött csomagot, hogy megemlékeztél rólam. A fényképeket küldjétek el! Hát a disznó megvan é? – meg hát tik is megvagytok é? Nem vagytok é betegek? Most már tisztel, csókol százezerszer szerető urad, Isten veletek! Sándor”

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva mondja

Most már többet nem panaszkodom, hagyom másokra, máskorra. Már nem vagyok telefonista, de talán még jobb helyre estem, mint voltam, hála Istennek, sebesült vívó vagyis szanitész vagyok.

Jótett, jótétemény

GRÖBEL EMIL ÖRMESTER:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Ami, az én karácsonyi ünnepjeimet illeti, nem volt oly kellemes, mivel a két ünnepet lovon töltöttem. Az első éjszaka nagyon keserves volt, mert késő este érkeztem rendeltetési helyemre, aztán a lovat kellett megápolnom, takarmányt szerezni. Az idő csúnya volt, alig tudtam egy kis tüzet rakni. Az egész éjjelt fázva a tűz mellett álmatlanul töltöttem. Másnap jónagy darabot belovagoltam. Dél tájban csúnyán megáztam, az éjjelt a lovam előtt, a jászolban töltöttem. Aludtam volna, de az a dög erősen éhes volt, mert kevés volt a szénám, hát folyton frizskált. Szilvesztert gyalogolva töltöttük, beszálltunk este egy tetves kis galíciai kunyhóba. Két öregasszony és 4 gyerek volt otthon. A gyerekekről eszembe jutott az én Pubim. Volt egy flaskó mézem, megosztottam velük, s adtam minden gyereknek egy falat kenyeret, meg 2 kocka fehércukrot. Hogy felragyogott a szemük! – különösen a kenyér láttára. Olyan jól esett, hogy tudtam valakinek örömet szerezni.

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Édes Asszonyom!

Máma kaptam kézhez december 16-án kelt lapját, s tegnap vettem január 1-én feladott levelét. Köszönöm az új évi gratulációt, bár adná meg az Isten, hogy az már jobb lenne, mint az utolsó két év volt. A nagy fáradalmak mellett, melyeket az embernek el kell szenvedni, még nagy anyagi veszteség is éri az embert, pedig milyen drága ez a világ mostan, ha valamikor kellett pénz, úgy bizonyára máj nap leginkább kell. Igaz ugyan, hogy teljesen ki

vagyunk szolgáltatva, de hát nem szabad megfeledezni, hogy ez valamikor meg is bosszulhatja magát. Nagy a gyanúm, hogy nem lehet már minden rendjén, ami talán még nem szembeötlő, de annak idején keserves csalódásokat fog okozni. Az itt létünk nem lesz hosszú tartalmú, s e napokban elmegyünk, hogy hová, nem tudom. A cím a régi, illetőleg olyan, mint amilyent a borítékon megadok. Naponkint írni fogok, Szeretettel üdvözlök csókol szerető Emiljüket

DR SZALKA BÉLA FŐORVOS:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Hát igen! – örömet szerezni, jót tenni, az jól eső érzés mindannyiunknak, nekünk katonáknak is, még kint a harcmezőn is. Képzeljétek csak el, hogy mi történt velem. Tegnapelőtt rettenetes vihar dühöngött, nem is igen lehetett kimenni. Egyszer csak, este kopogtak. Szüléshez hívtak egy kis piszkos galíciai faluba. Aggódva és izgalommal mentem ki, mert alig voltak eszközeim. Ennek dacára, hála Istennek, fényesen sikerült, egy egészséges fiúgyerek született. Késő éjjel szánkáztam aztán vissza. A cár hálás lehet, hogy egy katonának valót segítettünk a világra, mert oroszok voltak. A napokban is folyamatosan rengeteg sebesült oroszt kötöztünk be. Nem tehetünk másként. Ez keresztényi kötelességünk.

CZEMMEL JÓZSEF TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Tudtátok-e, mert az igaz, hogy már nőket is állítanak az oroszok harcba. Képzeljétek el csak aszt a dolgot, hogy én egy sebesült orosz nőt láttam, amikor a szanitész kötözte, és én is megvizsgáltam jó alaposan, hogy meggyőződjem róla, hogy tényleg nő-e – és tényleg, az is volt.

Borzalmak, a vastagjában

NARRÁTOR:

Azelőtt nem is igen gondoltunk rá, mert még mindig roppant vígan voltunk! Aztán egyszer csak elért hozzánk is a front. Észrevétlenül benne voltunk, élet és halál határán a háborúban. A gránát úgy hullt és a srapnel, mint a jégeső a fedezékbe. Élve temette el az embert. A poklok kapuit döngettük. Roppant nagy emberpusztítás, nagy vétek, sok fiatalember elhalt. De iszonyatos volt azt nekünk végig nézni, akik életben maradtunk! **Rágondolni se merek a borzalomtól.** Csak kettő-három nyomorult maradt otthon, de majd megy haza innen még több.

Cselekmény: A katonák egymásután, egymás szavába vágva mesélik egymásnak az átélt borzalmakat

PERSZINA FŐHADNAGY:

Cselekmény: Boross Vilikéhez fordulva a téren át mesél a csúnya világról

„Egy hónap óta cigányéletet folytatunk, másrészt nagycsüörtökön egy Blitz patron felrobbant a kezemben, ami alaposan elégette a jobb kezemet. Most már legalább képes vagyok nagy nehezen ceruzát venni a kezembe. Hosszú idő után jó sorunk véget ért. Elért hozzánk is a háború, mentünk a rajvonalba. Én egyfolytában a felderítő álláson voltam. Bizony csúnya világ volt errefelé, s a poklok kapuit döngettük napokig, sajnos belülről. Sok halottunk volt, mások megsebesültek. De vannak még most is csodák, s így néhányszor szerencsésen kerültünk ki belőle. Jelenleg, mint legidősebb főhadnagy, én vagyok az osztály parancsnoka, s annyi dolgom van a három üteggel, hogy szép csendesen bele fogok örülni! Hosszú és sok viszontagság után, tegnap óta újra a régi ütegnél vagyok. Rengeteg dolgom van egyelőre, de azért most már néha unatkozni is ráérek. Különben két nap óta jól megérdemelt

*pihenőben vagyunk. A kellemes időtöltés, azt hiszem, kedves Vilikééknek is megvan Pesten, csak hát persze nem gondolnak ránk. Mulassanak jól! Persze szabadságról egyelőre álmodni sem merészelek, pedig de jól esne most. A szép húsvéti ünnepeket a felderítő álláson várom be. A muszka húsvét egy héttel későbbre esik. Kíváncsi vagyok, hogy fogja viselni magát a muszka? Azt hiszem jól, mert tudja, hogy visszakapná a kölcsönt Még egyszer **kellemes és boldog húsvéti ünnepeket** kívánok. Sok szívélyes üdvözlöt küld kézcsoókkal Gézuka”*

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva MÚLT IDŐBEN

Már hosszasan úton voltunk, amikor kezdtük érezni, hogy fáradtságos a masírozás, de ugyanakkor mégis élvezetes volt, mert már régen nem masíroztunk. Hova megyünk? – még mindig nem tudtuk napok után sem. **Hosszú, több napos utazás után végre eljutottunk az ezredhez. Egész úton vidáman voltunk, beszélgettünk, nótáztunk, mintha nem is a harcmezőre mennénk, nem éreztük a helyzet súlyosságát. Másnap már működni kezdtünk, mentem a rajvonalba. Ilyen egyszerű volt!** – észrevétlenül benne voltunk, élet és halál határán, a háborúban. Csókolgattuk a halált. Szörnyen hiányzott a posta, nem jött levél, még csak egy lap se.

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva JELEN IDŐBEN

A helyzet változatlan. **Vasárnap óta ismét a rajvonalban vagyunk.** Dolgom nem kevés. Szabadidőm nem sok. Különben jól vagyok. Helyzetünk szombat óta kissé melegebb lett, mert **az orosz tűzéség megint megkezdte rajvonalunk ágyúzását. Ha jön a gránát, a srapel, bizony tapadunk és ragadunk a földhöz. Nekünk mostanában, bizony nehéz napjaink vannak, ezért nem**

csoda, hogy elmarad az írás. Ha valamit írnak a derék 44-esekről, akkor tudnivaló az is, hogy én mindig ott vagyok közöttük. E pillanatban még kissé zavart vagyok, mert délutántól egész mostanáig, késő estig dolgoztam. **Két nagy támadást vertünk vissza. A fejem zúg, a szemem káprázik a sok távcsövezéstől, a fülem is zúg a szüntelen telefonálástól.** Hála Istennek, mindeddig semmi bajom. **Higgyétek el, hogy a heves ágyútűzben, messze felülmúltam** nyugalomban és hidegvérűségben **azokat, akik már 9 hónapja itt vannak.** Nagyon boldoggá tenne, ha jönne hazulról bővebb híradás ezekben a nehéz napokban. Sajnos, én még mindig nem tudok levelet írni, se időm, se hangulatom. Az idő, a vidék azonban annál megkapóbb, annál csodálatosabb!

ZSILLE PÉTER HONVÉD:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Tudjátok-e, hogy **csomagot jelenleg nem vesznek fel.** Ez elég baj, de csak cigaretta, szappan, gyufa s szivarra van szükségem és fehérneműre, **enni valóra nincs szükségem, bár néha jól esne valami kis hazai,** de ez nem nagy baj. Még csak most kaptam meg az egy hónapja feladott csomagot. Sajnos, de több csomagom nincs feladva, s így cigarettáim lassan elfogynak. Igaz, hogy **most nincs más dolgom, mint csak a cigarettázás és az evés.** Egy barátom Dr Rott kadett – talán ismeritek? – 9-től szabadságon van Budapesten, a Kálmánékhoz is fel fog menni. Nekik is **küldtem vele egy szappantartót.** Ami engem illet, én nagyon is jól érzem magam, s hát, **ez a pechem! – mert semmi kilátás, hogy kórházba kerüljek.** Múlt hó 10. óta 4 halottunk volt, köztük egy zászlós, akit szíven talált egy golyó. Itt temették el szegényt a Zagorce község temploma melletti kis 32-es temetőben, ahol már elég szép számmal fekszenek. De azért van egy jó hírem is! – azt mondják, hogy nemsokára fognak majd csomagokat felvenni, amit én is nagyon erősen várok.

KOLLÁR FERENC SEBESÜLT VIVŐ:

Cselekmény: Feleségéhez fordulva a téren át

„Kedves Feleségem Boriskám,

Virágvasárnap emlékezetére a fedezékben, golyózápor alatt főzők gyúkot, de mindamellett, hogy beteg vagyok, de a kollégám kedvéért nem húzom ki magam. Úgy reményjük, hogy a húsvéti tojást és talán még a pünkösdi bárányt is itt fogjuk megenni, aki élni fog, de azért a legjobbakat reményjük a jó Istentől. Boldog húsvéti ünnepeket kívánok a messze távolból, a golyó záporoktól.

Kedves férjed Kollár Ferencz sebesült vivő

Már nem is tudom, hogy minők vagytok kedves gyermekeim ”

ÉLES REZSŐ FŐHADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva mesél a harci sikerekről

Én már hosszabb ideje itt vagyok az orosz fronton, Galíciában. Nekünk voltak már nehéz napjaink, **ugyan** nagy áldozatok árán, de szép eredményeket értünk el. Nagyon szép és jó időnk volt egész hónapban. Ez megkönnyítette az előre nyomulást. Nagyszerűen mentünk előre, több nagyvárosba is bevonultunk már, az orosz meg rohant visszafelé. Május eleje óta 32000 muszkát elfogtunk és 22 ágyúját, s 52 géppuskáját elvettük. Ha Isten segít, úgy májusra kiverjük őket Galíciából.

WALLENDORF JÁNOS UTÁSZ:

Cselekmény: Szüleihez fordulva a téren át

„Kedves jó szüleim! Tudatom, hogy már máshova vagyok beosztva és közel a rajvonalhoz. Nem sokára bemegyek. Ne bánkódjanak! Ezen segíteni már nem lehet. Csókolom és kézcsókokkal maradok a veszély pillanatában is hű fiuk Jani”

CZÁKH ISTVÁN GYALOGOS

Cselekmény: Szüleihez fordulva a téren át

„Kedves szüeim és testvéreim tudatom velük, hogy még most kezdődik, ami még nem volt. Most már csak egy segíthet, az pedig a jó Isten. Isten velük és velem. Maradok szeretettel a távolból fiúk Pista”

DEOTTNER GYULA GYALOGOS

Cselekmény: Barátjához fordulva a téren át

„Kedves Feri!

Bocsáss meg, hogy levelemmel nem kerestelek fel, de hidd meg az embernek nem tudni, hogy hol áll a feje, most is két hete harcban állunk. azt a pár sort is egy sár lyukból írom, ami már két hete lakásunk és ahonnan nem lehet kimozdulni, mivel a muszka azonnal célba vesz. Enni is csak éjszaka hoznak egy kis kenyeret. Írjál valami újságot a béke felől, ott talán hamarább hallani felőle valamit. Számtalanszor ölel csókol szerető barátod Gyula”

SZEPESSY LÁSZLÓ HDGY

Cselekmény: Barátjához fordulva a téren át

„Kedves Árpád!

Örülök, hogy él a Jenő. Végtelen örömben megcsókoltam a lapodat, mert engem is megmentett a jó Isten. Itt a világ legrémítőbb 2 hetes csatája volt. Tisztiszolgám több helyen megsebesült. Sok tiszt is elesett. Bízom Istenben.

Mamát, téged csókol Laci ”

BOÓR FERENCZ TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Bizony 20.-án azt mondtam, hogy nem érem meg a szép ünnepet. A Szan folyó partján Rudnik városánál erős harcban volt a zászlóalj és a mi géppuskaosztagunk is. A gránát úgy hullt és a srapel, mint

a jégeső a fedezékbe. Élve temette el az embert. De iszonyatos volt azt nekünk végig nézni, akik életben maradtunk! Roppant nagy emberpusztítás, nagy vétek, sok fiatalember elhalt. Hála Istennek, én túléltem az ütközetet. Rágondolni se merek a borzalomtól. Most, e hónapban osztagunk a 10. honvéd gyalogezred első zászlóaljához lett beosztva, mert 13.-án nagyon sok ember eljött, mint sebesült, még több meghalt, s csak nagyon kevés ember maradt, ezért lettünk ide beosztva. Meleg, s nagy szárazság jött. A nagy homokban majd elfulladtunk. Arrafele minden nap kellett volna egy jó eső, mert olyan homok van, mint Sámsonban Debreczen körül. A túlságos melegségben majd meggyulladtunk a földözékben.

KÖHLER JÓZSEF HADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Nehéz idők jártak felénk is. Erős harcok vannak mögöttünk. E hó 6-án és 7-én nagy csaták voltak, egész nap ágyúztunk. Az ütegünk szerencsésen kikerült, csak néhány lovat veszítettünk. A többi ütegeknek sok sebesült és 2 halottjuk volt. Én is erős tűzben voltam mind a 2 nap. 2 srapnel is közvetlen mellettem csapott le. Szerencsémre nem robbant. Igazán Isten, vagy kis Örangyal őrizett meg. Ugyanakkor sok gyalogos, kik be voltak osztva az ágyukhoz fedezetnek, megsebesült. Szegény gyalogságot oly sokszor nagy gyilkos tűz környékezi. Egyebekben normális életet élünk. Volt egy villánk, amiből egy konyhát és szobát laktunk. 3 ágy volt, a többi

a földön hálózásokban. Szakácsunk pompás ételeket gyártott, ki civilben kovács, s a fakemény készítményeivel kísérletezett rajtunk. Borbélyunk szalonképes bajusztalan gigerlivé varázsolt engem.

IPACS LÁSZLÓ GYALOGOS:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

1914. októberben még túl voltam Szerbiában. Amikor ott kint voltam, akkor kezdődött a vastagabb vége. Mindig kint voltunk az ég alatt, meg a földlukakban laktunk. Bizony **az ellenséggel úgy voltunk szemben, hogy még most sem merek rágondolni, hogy talán sose fogok hazajutni,** pedig nagyon szeretnék hazamenni, de az lesz soká, ha megmaradok is. Elég baj az, hogy csak **kettő-három nyomorult maradt otthon, mert majd megy innen haza elég sok olyan – több, mint egészséges.** Sokat kellett szenvedni. Hidegek voltak, meg esők is voltak. Aztán **1915-ben voltunk Szerbia déli részén,** majd elvittek más szélébe, két nap és két éjjel utasztunk és megint odajutam, ahol a télen voltam, hát ide az oroszokhoz. Itt meg éjjel elég hűvös van, de nappal meg nagyon meleg van. Ott se volt jó lenni, itt se jó lenni! A héten meg az történt, hogy én is majd **szentpétervárbán taláтам magamat.** Sokan ementek. Hát ti nem vótatok oda? Én is előre szalattam, oszt körünésttem.

Cselekmény: Erzsi nővéréhez fordulva a téren át

„Szeretett kedves Erzsi néném!

*Én egészséges vagyok, amit Magának is szívémből kívánok. Egy kis pénzt küldök magához. Majd tegye el, **de eszt ne tuggya meg senki sem, mert man a testvérekben nem bízok.** Akartam már feladni, de csak mikor jó helen vagyunk. Írjon maga, mert én várom erősen. Ha már ritkán ír nekem, akkor **legalább egy fényképet Magától szeretnék még kapni. Hátha Szüleim is hadják magukat lefényképezni, hogy legalább képen lássam őket még egyszer az életben.***

Isten vele és velem választ várok László ”

KOLLÁR FERENCZ HONVÉD:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Hála Istennek, én egészséges voltam eddig mindig. Soha sem volt különös bajom, csak a régi, a reuma lépett elő, mert ez is mind a megfázástól van, mert bizony az előző hónapban a másik harctéren igen nagy hó esett, hogy bizony alig tudtunk benne menni. **Így hát gondolhatjátok, hogy mit szenvedtünk**, és meleg szobát csak álmunkban éreztünk, vagyis gondolatban. **De jó is volna meleg szobában megmelegedni, és meghálni jó ágyneműben!** De bizony az ágyunk többnyire kint a szabadban földből hányott, golyó fogó fedezék volt, amiben egy kis szalma volt, de a nyugalom minő, amikor mindig szólnak a fegyverek. Nagy hidegek voltak, egy hétig 20-22 fok hideg volt, úgyhogy az ember a ceruzát még csak a kezébe fogni se tudta, ezért aztán a levélírás is elmaradt egy rövid időre. **Iszonyatosan szenvedtünk a hidegtől. Megfagyások minden nap voltak.** Bizony akkor sok embernek elfagyott a lába és sokan ott maradtak. **Sebesült nem sok volt**, mert a mi szárnyunkon egyáltalán támadás, vagyis ütközet nem volt egy hónapig. **Be voltunk állva és az ellenség is, és farkas szemet néztünk egymásra**, egyéb nem, csak az őrjáratok ütköztek. **Az étkezés jó volt, faszólás minden nap**, úgy kenyér, szalonna, dohány, cigaretta és minden nap főztek, **úgy, mint békében.** **Most mondhatom, hogy a katonák, mi nem éhezünk, és rum is volt valamennyi, és bor is**, mert bizony a vonat bejárt a rajvonálhoz, és így a postát is megkaptuk rendes időben, 2-3 nap alatt már olvastam. **Én sebesült vivő vagyok már a 3. héttől**, de altisztnak akartak kinevezni, mert én igen erélyesen jártam el egyszer, amikor őrjáratban ellenséget kellett kutatni. Ezért az őrmester, úgy a százados úr is azt mondta, hogy Kollárt elő kell léptetni, mert megbízható ember. Én ugyan nem akarok altiszt lenni, mert igen sok gondja van, és elől kell járni, amit én nem bírok, stb. Mondtam is, hogy sebesült vivő szeretnék maradni továbbra is, és sikerült

is, és azóta is az vagyok. Segítsen a jó Isten jóra mindjajunkat, segítsen haza bennünket! – mégis minden jóra fordulhat még. Minden rossznak van egy jó vége és minden jónak van egy rossz vége.

BOÓR FERENCZ SZAKASZVEZETŐ:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Mondhatom, az öreg **Pümkösi ünnep** elég zajos volt. A ruszi úréknak mesésen hegedültünk. Erősen támadt az összes vonalon, e hó 6.-án. 7 hónapi csendesség után **meg akart minket agyusztálni.** Ott, hála a jó Istennek, **mi gyúrtuk meg a ruszi úrékat.**

A vesztesége nagyon sok volt, a mi hadosztályunk állásai előtt **54 tiszt, 2000 ezer főnyi ruszi** a fűbe harapott, még azon kívül is sok ember rekedt a Rokitno mocsárban. Csapatunk mindenütt mesésen kitartott és visszaverte őket. A ruszi nem jön keresztül, míg puska és ágyúlövedékünk lesz. Az időjárás nagyon szép, mese idő van most ezen a **varjúejtett ország**on.

WALLENDORF JÁNOS GYALOGOS:

Cselekmény: Margithoz fordulva a téren át

„Kedves Margit!

*Tudjátok talán a lapokból, hogy milyen **nagy harcok voltak erre Galiciában.** Július 23-án hajnalban vonult vissza az orosz, s mink utána 9 napig folyton meneteltünk, közben harcok voltak, s az utolsó napokban 8-án **nagyobb csata volt. Benne is voltam. Gondoltam, talán már több levelet nem fogok írni, hogy itt kell pusztulni, azonban a sors engem megsegített, s még élek, hogy azután mi lesz, azt nem tudom, mert még a háborúnak nincs vége. Sok szenvedés után újra most megállapodva, azt hiszem, talán már nem megyünk a muszka után, elég is volna, mert már az orosz határ előtt állunk. S végre ennyi harctéri itt létem után megkaptam a III osztályú Bronz Vitézségi érmet.***

Egyrészt örvendtem ennek is, legalább nem mondhatják, hogy nem szereztem semmit e háborúban. Megelégszem ezzel is, csak már mehetnék haza. Azonban ne gondolják, hogy oly nagyon vitézkedtem, nem érdemes! De azért éppen elég volt ezen jókból is. Minden még valahogy tűrhető volna, csak ennek az átkozott háborúnak lenne vége, akkor minden jó volna. Maradok számtalan csókokkal s kézcsókokkal Jani”

MARKSTEIN VILMOS HADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

A Piavénál az **olaszok** ez idén megvetették lábukat. Több kisebb, néhány nagyobb ütközetben én is részt vettem, de néhány nap után már igazán nagyon éreztem az olasz front borzalmait. Az olaszok még mindig óriási tömegű munícióval rendelkeztek. A nehéz és legnehezebb **gránátok jobbra, balra sűrű tömegekben hulltak**. A dolog egy csöppet sem volt kedélyes és **alig volt hihető, hogy a helyzet jobbra fordul**. Néhány nap előtt kivonták ütegünket a tűzérési vonalból. Hogy meddig folyik az állapot és **mi lesz azután, arról sejtelmünk sem volt**. **Az általunk erős ütközetekben elfoglalt országrész valóságos Kánaán volt**, természetesen a mi mostani állapotainkhoz képest. A **zsákmány leírhatatlan mennyiségű volt**, amiből a csapatok bőségben hónapokig élhettek volna gazdagon. Mi azt is reméltük. 25-én ünnepelte ütegünk a karácsonyestét. **Szegény embereink semmi karácsonyi ajándékot sem kaptak**. **Hogy mi történt azzal a sok millió konzervvel, csokoládéval, kávéval, szövettel, fehérneművel, amit mi szereztünk véres fáradalmakkal – az rejtély**. Persze az intendáns urak, szövetkezve a trén urakkal, értik a dolgokat eltüntetni. Az már tény, **hogy a nagy zsákmányból a frontra nem jutott az embereknek semmi**. Úgy gondolták, hogy nekünk jók az olasz gránátok is. Ezt szánták nekünk karácsonyi ajándéknak. **A pech ragadós! Szabadságomat**

sehogy sem tudtam dűlőre juttatni, mert kiütéses tifuszt konstatáltak, az egész **üteg három heti zár alá került.** Így még a 4 heti külön **szabadságom,** amelyre március elején biztosan számíthattam, szintén **vízbe esett.**

GAGYHY KÁROLY TŰZÉR FŐHADNAGY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Magyarországért lelkemben és őszintén gyászoltam. Bántott, hogy érett szép gabona volt, de le kellett, hogy törjük, mert az ellenségé volt. **Nem szeretek a halálról beszélni,** mert annyit láttam, hogy már meg sem látom, hozzászoktam, mert hozzá lehet ám szokni! **Brutálisan érzéketlenné váltam belül, de azt hiszem, hogy valamennyien,** akik átéltünk azokat a borzalmakat. A **besszarábiai fronton verekedtünk** naponként január 10-ike óta. A **raraucei véres csata** után egy kissé fellélegzettünk. **Hej azok a kemény napok!- nem kívánom vissza!** Egy kis **kolerát is átéltünk már,** kerek két hétig zár alatt álltunk, de bennem nem tett kárt. Igaz, hogy tízszer beoltottak. **Tegnap egy kis hajcihő volt** nálunk, mert **hátra vertük a muszkát 2 km-rel.** Volt ugyan dörgés, hiszen e nélkül nem megy, de az eddigi égzengésekhez képest ez csak szelíd, édes fülemilecsattogás volt. Nem ilyenhez vagyunk szokva. **De azután még éjjel újra kezdődött! Ördög vigye, az éjjeli verekedést! – az éjjeli hajcihőt.** Nem szeretem ezt sem! Nem látja az ember, hogy hová lő, és azt sem, hogy honnan lövik. Az ember nem lát tovább az orránál, mégis célba kell találnia. **Ez ám a kunszt!** Olyan, mintha zárt palackból innátok a kőbányai sört.

RUSCSÁK LAJOS GYALOGOS:

Cselekmény: Morfondírozva magában beszél, hangosan gondolkodik(?)

Éjjel 2 órakor írom e lapot, tábori tűz mellett üldögelek, haza kíváncszom. **Egészséges vagyok, de fáradt és rettenetesen éhes.**

Cselekmény: Ruscsák Lajos édesanyjához fordulva a téren át

„Drága jó édesanyám és testvéreim!

Ha csak tud, küldjön 5 kg csomagban kenyeret. Ide, most lehet. Kérek szépen kenyeret, paprikát, zsírt, gyufát, vöröshajmát. A jó Isten is megáldja érte. Nem baj, ha pékenyér is. Dohányt is kérek szépen, meg papírt. Ki tudja adhatnak-e még nekem valaha valamit. Az Annus is ígért csomagot, de egy betűt se ír. 3 egybefűzött lapját megkaptam, ami mód felett megörvendeztetett engem. Azok a sorok többet érnek nekem, mint egy lóversenyezőnek, aki otthon lóg és nem katona, egy 100.000 koronás nyeremény. Írja meg drága jó anyám, hogy fényképem megkapta-e. Igen, igen! – de melyik fényképem kapta meg? – mert én már 2 fényképet küldtem, egyet a századtól, azon nézek ki jobban, meg egyet a kórházból, az nem sikerült annyira. Kedves jó anyám, írják meg azt is, hogy hány levelet küldtek a Lazarettbe, mert csak egyet kaptam meg. Drága jó anyám, már egészséges vagyok, kijöttem a kórházból. Pityuval egy szakaszban vagyok újra. Mondja meg a szüleinek, hogy ő is egészséges, és hogy a pénzt még nem kaptuk meg, se a dohányt.”

Cselekmény: Ruscsák Lajos édesanyjához írt levelére testvére válaszol

„Kedves Bátyám

Lapodat megkaptuk és a két fényképet is, melyeket nagyon szépen köszönünk. Csomagokat elküldtük, két 5 kilógrammosat, kenyeret, paprikát, zsírt, gyufát, vöröshagymát és rántást. De most már csakugyan be van ám tiltva a csomagszállítás a harctérre, de nem tudjuk, hogy meddig. Én talán 5 hét múlva tartom, egész teljes csendességben az esküvőmet. A Fehér Ernő lesz a násznagyom. Gondolhatod, hogy nagyon csendes lesz. Képzeld, egy öltözet ruha 1200 korona, de ha katona ruhában esküszöm az 500 korona. Nagyon fogsz hiányozni, de nemcsak nekem, hanem te jobban tudod, hogy kinek. Már érdeklődött is, hogy arra hazajössz-e. Szerető öcséd Mihály”

Halál, hadifogság

NARRÁTOR:

Nem a halál, hanem az odavezető út hosszú és gyötrelmes, közben szorongással csókolgatjuk a halált. Akkor inkább már meghalni, mint orosz hadifogságba esni!

GORTA ANDRÁS TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Hát velem se kivételezett a sors! Ebben a nehéz helyzetben nekem, akivel szintén bármikor megeshet, nekem kellett közölni a családdal a szomorú hírt, hogy a kedves bajtárs, a jó barát eltűnt – és ott volt a nyugtalanító kétely: vajon melyik a kettő közül? – fogságba esett, vagy hősi halált halt?

Cselekmény: Gorta András Kollárné asszonyhoz fordulva a téren át

*„Tudatom vele kedves Kollárné asszony, hogy a kedves férje itt volt velem, de május 28.-dikán eltűnt. Nem tudom, hogy elfogták e vagy hova lett. Ezzel bezárom levelem, maradok tisztelettel
Gorta András tizedes”*

CZIKE RÓZSIKA:

Cselekmény: Molnár Károlyhoz fordulva, párbeszéd kezdődik a téren át

„Kedves Károly!

Nagyon szomorú hírt kell közölnöm. Imre tüdőlövést kapott, azonnal hősi halál halt, egyik bajtársa értesítette a családot, aki mellette volt, amikor elesett. Ezért nem hallottunk Imréről oly régen. Gondoltuk, hogy baj van, de reménykedtünk... hiába... Levelemre nem válaszolt, előzőre sem. Csak nem érte valami baj Magát is? Nagyon szomorúak vagyunk, aggódunk Magáért is.”

MOLNÁR KÁROLY HADAPRÓD:

Cselekmény: Rózsikához fordulva a téren át

*„Ne haragudjék én reám. Emlékszem;... múlt hó vége fele **kaptam Magácskától egy nagyon szomorú kis lapot, s én választ rá, bármennyire is fájt, nem tudtam küldeni. Nem tudtam neki és most sem hiszek, de magában az egyedüli kósza hír is oly rémítő azoknak, kik oly közel vagyunk hozzá. Nem hiszem, és nem is lehet igaz, hisz oly sokan élnek, kiket régen elsirattak. De tudja Isten, mégis a kétség, oly sok részvétet és fájdalmat gerjeszt bennem. Az előbbi Magácskáéknak a kedves kis városmajori csendes otthon rokonlelkű lakóinak küldöm, s az utóbbit megtartom magamnak. Kedves, meleg lelkű barát, bajtárs, – –, mindég kevesebb és kevesebb. Mily sokan nevettünk, daloltunk. S jön, újra és újra egy-egy sápadt arcú hír. Bátor vitéz bajtársak! – ti a legszebbet és legnagyobbat adtátok, s bátran példát véve megyünk utánatok. Még sokat kell végezni, még hátra van az igazi fekete leves, de Erdély, a büszke Erdély megmarad. Talán mi is oda megyünk. Adj a Isten! Részvét és fájdalommal búcsúszom. Vajon igaz – e a kósza hír? Károly”***

SÓLYOM SÁNDOR HONVÉD:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Engem közvetlenül érintettek a fájdalmas események. **Legjobb barátom Dinya Géza elesett.** Bérci Bandit fejen talált egy golyó. Sanyi az ott esett el mellettem, eltalálta egy gránátszilánk. A szomorú lapot, bármennyire is fájdalmas, megírtam én, akinek rémisztő az eset, mert hiszen magam is közel álltam hozzá, kértem is a jó Istent, bárcsak engem elkerülne a baj.

Cselekmény: Enyedi Benedek közli katonatársa halálhírét
a téren át az apával

„Tisztelt Dinya Elek Úrnak!

Szíves sorait megkaptuk, s a Géza egyedül van eltemetve. Hol? Erre nézve később lehet felvilágosítást adni. Bizony édes Dunya uram, elhiszem, hogy lesújtó volt reájuk! Én hát szentesi születésű vagyok. A későbbi címemet majd fogom önnel tudatni. Géza felesége és családjainak részvétem kifejezését kérem átadni, s valamint önnek is részvétünket fejezzük ki. Már innen haza kerülni, az nagy szó, de Istenben bízom, ha életemnek kedvez, úgy meg fog segíteni minden bajban. Csak már vége lenne ennek a háborúnak! Isten Önökkel!

Enyedi Benedek gyalogos 101. gyalog ezred ”

Cselekmény: Enyedi Benedek megerősíti katonatársa halálhírét
a feleségnek a téren át

„Tisztelt Dinya Gézáné asszonyom

Tudatom, hogy a hozzám intézet lapját megkaptam és meg is értettem, hogy talán az asszonyság nem is hiszi, hogy a kedves férje hősi halálát láttam. Igen, láttam! – és én is igen sajnálom, hogy szomorú hírt kell közölnöm. Kedves férje múlt hó 27-én hősi halálát halta. Ha a jó Isten az életemnek kedvez, ha valami úton haza jutok, majd bővebb értesítést fogok adni, de most csak annyit tudok, hogy ő egyedül van eltemetve. Jó Isten békéjével nyugodjék! Itt bizonyítjuk a mi zugführerünkkel, ki éppen mellette, jelenlétében volt az esetnek. Ő bizonyíthatja, hogy Dinya úr nem szenvedett semmit, mert rögtön meghalt. Itt bizonyítom, a férjének a holtát, nyugodjék békében! Isten önnel nagysád. Zugsfürer Mészáros és Enyedi Benedek”

Békevágy, szabadság

NARRÁTOR:

Az éltető napsugarat vágyódva várom, hogy lelkemet beragyogva életre keltse a remény csíráit. Milyen boldog lehet az, aki teljes lelkével hinni tud és remélni. Azt hiszem, most aztán már lesz valami abból a régen várt békével. Oda haza olyan béke hangulatok vannak, az újság is nagyon biztat, mi meg nagyon bízunk. Csak fel ne süljünk! Nekem nem szabadság kell, nekem béke kell! Bárcsak teljesülne már végre mindnyájunk óhaja, meghallgattatna mindnyájunk imája és kitörne már az az áldott béke!

MAROSI MIHÁLY HONVÉD:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Sokat vitatkozom Károly barátommal, aki csak erősen bízik a **rosszban**, mintha nem látná a dolgok menetét, pedig ő is a harctéren van. De ugye olykor reménykedsz is? – néha megkérdeszem őt, mert én is úgy vagyok és szeretnék a dolgoknak is fölé emelkedni. Hiába, **ha az ember egészséges, az se jó**. Nem is kívánok ezután egészséget, mert talán előbb ér baj és akkor előbb hazamehetek. **Gondolom, hogy nem mindenki van ennyire kiábrándulva, ami a békét illeti. A közeli békét én se várom, de nagyon vágyom.** Még az amerikai Ford, aki békét csinálni jött – is azt mondja, hogy 10 évig is eltarthat. Hát jóval kezdtünk ki – úgy látszik. De gyarló is a nép! Úgy tesznek velük, ahogyan akarnak.

S KÁROLY:

Cselekmény: LEVÉL kivetítése

Nagyságos Halmos Vali Úrleánynak Budapestre
ÉLJEN A SZABADSÁG
Sok kézcsók Károly
1915 dec 17

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva a szabadságról „prédikál”

Hála Istennek, megvagyunk, sőt jól vagyunk. **Levélpapírom legalább már van, de időm az semmi.** Az események felgyorsultak, **nagy dolgok történnek körülöttünk, s még nagyobbak vajúdnak,** nem kell rájuk sokáig várni. Súlyos nyomással nehezedik reám, hogy egyáltalán nem szólhatok mindenről, őszintén, nyíltan senkivel. Nagyon rossz, hogy a **cenzúra túl szigorú. A szó teljes belém fojtása szinte beteggé tesz.** Sokan leszólják a szabadságot, azok közül, kiket ismerek, mert bizony nem tudják, hogy mi az. Talán ti is leszóljátok a szabadságot? **Bennem éppen ellenkező érzések kezdenek igen- igen nagyra nőni, a szabadságvágy tudniillik! Pedig mily reménytelen vágy ez most – kétségbeejtő!** Most egyáltalán nincs szabadság. Kérdés, lesz – e valaha, s ha lesz, mikor? Szörnyű! – Mit szóltok hozzá?- van bennetek szabadságvágy? – vagy azt sem tudjátok, hogy mi az az érzés? – nagyon sajnálnám. Nálunk most nagy szabadságolások vannak, de persze, akik még csak oly kevés ideje szolgálnak, mint például én, azok nem kapnak szabadságot. Ez nem is érdekel. **Nekem nem szabadság kell, nekem béke kell!** Bárcsak teljesülne már végre mindnyájunk óhaja, meghallgattatna mindnyájunk imája és kitörne már az az áldott béke!

RÁKOSI GYÖRGY HADNAGY:

Cselekmény: Rózsikához fordulva a téren át

„Kedves Dódi! Édes, kis festményét és igaz hittal megírt biztató sorait megkaptam. Végtelenül hálás, igaz köszönetemet küldöm ezekért. Űdtőleg hatott rám az itteni sivár kietlenségben, ami úrrá lett a lelkeken. Az éltető napsugarat vágyódva várom, hogy lelkemet beragyogva életre keltse a remény csíráit, ha ilyenek még vannak. De hát honnan fog jöni e napsugár? Milyen boldog lehet az, aki teljes lelkével hinni tud és remélni, mint Maga. Kedves Dódi! Hosszú életű legyen eme boldogsága, mert Maga megérdemli! Még egyszer hálás köszönetet küldve, mély tisztelettel szívből üdvözlí Gyuri”

LÁSZLÓ ÁGOSTON:

Cselekmény: Orvostanhallgató barátjához fordulva a téren át

„Kedves Jóska Barátom!

Már nem tudom elképzelni mi lett veled. Úgy hallgatsz, mint a csuka. Már több kártyát is írtam, de nem választottál egyikre sem. Hát hogy sikerült a kollokvium, vagy mi az ördög? Vigyázz öreg, hogy katona ne légy soha. Mert bizony a korgó gyomor hallgatása, s érzete nem valami kellemes dolog. Már 3 hónapja nem ettem mást, mint kukoricakását, meg minden íz nélküli levest. Az pedig, nem a legjobb étel, s az nem a Gambrinus konyhájából került ki. Bár csak már otthon lehetnék, de még arra nincs semmi remény. Az a megváltó golyó nem akar már megérkezni, mely megírná a menetlevelet a jó öreg spítáléba. Hogy vagy? Írjál szorgalmasabban, mint eddig Ölel barátod Guszti”

RUTTKAY BÉLA TIZEDES:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Egy kedves barátom már **odahaza van, szerencsés ember**. A jó Isten majd csak haza segít egyszer engem is, hisz már lassan a harctéren is betöltök egy évet megszakítás nélkül, ami nagyon ritkának adatott meg. **Már csak egy közember van itt, aki velem együtt jött el Kolozsvárról. Igen kevesen vagyunk azokból, melyek akkor voltunk. Csak én, Osziczki Lonek, az öreg Gömöry, az visszajött, Subin, az sincs itt, és Horváth Jancsi, az még itt van. A többi? – tudja a jó Isten, merre vannak – élnek-e, halnak-e.**

DARÁNYI ISTVÁN GYALOGOS:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

A főhadnagy úr azt mondta, hogy lehet kérni szabadságot **otthoni munkára, cséplésre, szántásra, betakarításra**. Az igazolványt én is **beadtam** az ezredhez, és ott azt mondták, hogy a polgármesterrel kell íratni egy bizonyítványt, arról, hogy hol és kinél vagyok munkában. Azt is **bele kell íratni, hogy nyári cséplésre, és őszi szántásra szabadságot** adjanak. A városi pecsét is rajta legyen, és azt hiszem két koronás bélyeg is kell rá. A polgármester aláírása is rajta legyen. Ezeket el kell küldeni az ezredhez azonnal ajánlva vagy expresszel. **Ha sikerülne, akkor december 1-ig otthon lehetnék szabadságon.**

WALLENDORF JÁNOS UTÁSZ:

Cselekmény: Katona társaihoz fordulva

Továbbá július havában összeírták az összes vas-, a fémmunkásokat, s el is vitték őket gyárba mindenhol, csak ebből a zászlóaljból nem vittek el senkit. Így tehát türelemmel kell mindent elviselni. Úgy értesültem, vagyis hallottam, hogy nagy hiány van vasmunkásokban. **Nem lehetne-e valahová, vagyis**

valami gyárba bejutni, ha majd hazajövök? Érdeklődjete valami után, mert jó volna már egy kis pihenés is. Akik szabadságon voltak, mondták, hogy milyen nehéz az élet otthon. Természetes, hogy a szegény munkást, s a polgárságot éri ezen drágaság legjobban, na de az sem fog örökké tartani. Talán megsegít bennünket az Isten már egyszer, hogy vége legyen ennek a háborúnak

WÉBER MARGIT:

Cselekmény: Wallendorf Jánoshoz fordulva a téren át

„Édes Janika! Már négy napja, hogy nem, kaptam tőled postát. Talán csak nincs valami bajod? Mit szólsz az orosz külön békéhez? Azt hiszem, most aztán már lesz valami abból a régen várt békével. Ide haza olyan béke hangulatok vannak. Az újság nagyon biztat, mi meg nagyon bízunk, csak fel ne süljünk. Oda kint mit beszélnek erről? Sokszor csókol Margitkától

RENNER PÁL SZAKASZVEZETŐ:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Tőlünk balra egy kis visszavonulás volt, Brody elesett, ismét a muszkáé. A 3. zászlóalj segíteni ment balra és néhány nap múlva visszavettük. Ma már a második napja, hogy megint kint vagyunk a földből. Az oroszok egyre gyengülnek, most az orosz fronton béke közeledik! Úgy tudjuk, hogy soká már nem leszünk itt.

Kórház, sebesülés, lábadozás

Helyszín: Hadikórház

NARRÁTOR:

Sok fiatalember elhalt, sokan megsebesültek, mások eltűntek, fogságba estek, és csak nagyon kevés ember menekült meg egészségben. Sebesülésem lövés a faron, másokat gránátszilánk ért, azon kívül lábfájás az erőltetett meneteléstől. Sok ember elpusztult már a kolerajárvány miatt is.

Cselekmény: A betegek lábadoznak, társalognak, kiülnek, sétálnak

MÉHES JÁNOS TIZEDES:

Cselekmény: Panaszkodás, lábadozás, séta

Először 1916. augusztusban kerültem kórházba Lestiben, Albániában. Ez a kórház egy nagyon hanyag, rendetlen hely, de meg nemcsak ez, hanem volt ott egy nagy gazember. Láttam, amikor a beteg vagy a haldokló már nem volt éssen, akkor ő elvette tőlük a készpénzt, persze ezt nem látta sem orvos, sem

feljebbvaló, csak én és egy Hodics nevű ápoló. **Onnan kerültem ide a központi hadikórházba** nagy bonyodalmakkal, hosszú utazás után, hogy hátha itt tudnak velem valamit csinálni. **Még most is olyan gyenge vagyok, hogy alig élek, remegnek a kezeim, úgy érzem, hogy tán soha sem lesznek jók.**

BOÓR FERENC ŐRVEZETŐ:

Cselekmény: Panaszkodás, lábadozás, séta

Nem a legjobb az egészségem! 16. óta itt vagyok a kórházban. **A lábammal van baj.** Fáj a sok, erős meneteléstől, s a rossz időjárás is tönkre tette. Nem tudom, hogy **megérem-e, hogy még egyszer haza kerüljek**, mert nagyon rossz állapotban vagyok. Nagyon sok ember elpusztult már, de nem golyó által, hanem a **kolerajárvány miatt.** Ezredüknél volt olyan nap, hogy **40 ember belehalt.** Ez azért is volt, mert nagyon sokat éhen hajtották az embert, amit **nem volt képes kibírni és hullottak, mint a rossz csirke.** Itt volt Daróczi Gáspár bátyám, most Pistánk, ő is itt van.

CZONYNÁL GYULA HONVÉD:

Cselekmény: Panaszkodás, lábadozás, séta

Csak hosszú szenvedések után hoztak bennünket végre ide, a nagy hadikórházba. **Sebesülésem lövés a faron, azt hiszem, hogy gránátszilánk ment át rajta, azon kívül a ballábam is fáj.** Már most egész szépen sétálok, melyhez itt van elég tér árnyas kerttel, csak kár, hogy ez még nekem nehéz, én lassabban sétálok. Ahogy én tudom, ezekből a kórházakból a **gyógyult betegeket összegyűjtik, és viszik vissza a frontra.** Errefele még mindig igen csúnya idők járnak.

TÓLYÁRT ISTVÁN HONVÉD:

Cselekmény: Komájához fordulva panaszkodik a téren át

*„Kedves szerető komám uram, kívánom, hogy ezen pár sor írásom a legjobb egészségben találja, mint nekem van. A levelit megkaptam, ha soká írt is. Köszönöm a komai szeretjít, hogy **abe a sok bajban is megemlékezett, nem felejkedett meg rólam.** Tudatom, hogy még mindig itt vagyok a kórházban. A közelebbi kórházba nem tesznek át. Itt vagyok a messzi távolban. Mán négy kérvényt küldtek, mégis itt vagyok. Haza nem is eresztenek. Tudatom, hogy **még most se jó a kezem, meg talán nem is lesz jó sose, még most se bírok vele semmit se megfogni.** Újságot nem tudok mást, mint hogy sok cső jár nagyon erre felé. Maradok a távolban szerető komája István”*

Cselekmény: Édesanyjához fordulva a téren át

BÁNYAY FERENCZ ŐRMESTER:

„Édes Anyuskám!

Én a mai naptól kezdve kórházban vagyok, nincs nagyon nagy bajom, de erről a Rózsikának nem kell semmit sem írni. Nem akarom, hogy ő otthon valami rosszat képzeljen rólam. Pár hetet bent maradok. Nem kell aggódni!

Öleli és csókolja: Feri ”

WALLENDORF JÁNOS UTÁSZ:

Cselekmény: Katonatársainak mesél hányódtatásairól, sebesüléséről

1917. december végén úgy látszott, hogy Galíciában a háborúnak már vége van. Ott már fegyverszünet volt, a lövöldözés megszűnt, nyugalom, csend mindenfelé, csak a békét vártuk, meg a hazaszállítást. A helyzet nem volt a legjobb, mert már kenyeret napokig nem kaptunk, szóval nem voltak jók az ételmi viszonyok sem. Látszott, hogy a háború arrafelé mindent felemésztett.

De nagy csalódás ért bennünket, mert Galíciából a hazaszállítást vártuk és helyette 1918. tavaszán az olasz harctéren találtuk magunkat. Nekem rosszul kezdődött, mert Pünkösdi vasárnapját már kórházban töltöttem. Megsebesültem, bár szerencsére nem súlyosan, sem életveszélyesen. A bal vállam, s a bal lábam érte gránátszilánk, s csak megsebezte. A belső baj sem maradt el, hisz légnyomás ért, bár az sem veszélyes. Nem tudja az ember, hogy hol éri baj, vagy szerencse. Ütközet alatt, dél tájban én egy domb mögött feküdtem többedmagammal, s az olasz oda lőtt kettőt, s egyszerre érzem, hogy mindenem fáj, s megsebesültem. Siettem is a segélyhelyre, bekötötték, s este tovább egyik kórházból másikba vonaton, autón, s gyalog is mentem. Már nagyon erős honvágyam volt: *„Az mily jól volna otthon lenni! Szeretnék madár lenni, s haza röpködni, csak egy órára, s vissza. Ja, de ha nem lehet, mit csináljon az ember? – türelemmel van, míg él.”* Vettem egy konzerv szilvabefőttet, s másnap egy birsalmabefőttet a kórház kávétermében, mert csak azt lehetett venni. Nagyon jó volt, igazán jól esett. Gondoltam, legyen Pünkösdi, ha már nincs. Végleges hazaszállítási folyamatban van, talán-talán most már végleg hazasegít a jó Isten hozzájuk.

Háború vége

NARRÁTOR:

1917. végén aztán néma csend lett arrafelé mindenhol, aminek nagyon örvendtünk. 1918. januárban meg már a ruszok mentek hazafelé tömegesen. Azt hallottuk tőlük, hogy náluk otthon nagy mozgolódások vannak és nagy változások várhatók. A fő kérdés az volt számunkra, hogy *„Kötik-e már a békét odahaza?”* Mi kötöttük volna már régen...

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva lelkesen beszél a várható masírozásról

Még mindig pihenőn vagyunk. Nem panaszkodhatunk. Vannak olcsó szórakozásaink, s nap múlik nap után anélkül, hogy unatkoznánk. A magam részéről mind e mellett szeretnék már új irányba menni. A pihenőnek 1-2 nap múlva vége. Indulunk ismét vissza Oroszországba. Úgy látszik, az oroszok ereje kezd megtörni. Vannak oly hírek, hogy náluk valami nagy változás van készülöben eljönni. Esős hideg, erős szél van, a marsch bizonyosan nem lesz kellemes, de én mégis várom, jobban szeretem ezt, mint rajvonásban, egy helyben lenni. Az ilyenkor szokás szerint elvesző, elmaradó írásokat nagyon nehezen nélkülözöm.

BOÓR FERENC ŐRMESTER:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva bosszankodik, mesél

Igen rossz napon értem vissza szabadságról ehhez a piszok 61-es bandához! Amikor jelentkeztem, egy rongy főhadnagy azt mondja, hol és merre lógok. Erre azt mondom, hogy én nem lógok, ha szabadságról vonultam be! Na, én ösmerem a 39-es bakát. Most beosztom egy mars kompániához szolgálatvezetőnek. Ekkor odavágom neki, hogy be nem oszthat főhadnagy úr, mert előjegyezve vagyok kórházba. Erre ő: az mellékes! Mentem zászlóalj kihallgatásra és itten az őrnagy befogadott a 61-esekhez. Hát mentem a front mögé munkára. Annyi biztos, hogy ha nem lesz jó üzlet, akkor én lógok tőlük. Javítottuk az utakat, vasutat, ami egy kissé gyorsabb befejezést igényelt, még az újév napján is dolgozni kellett, mert ezen az úton haladt által a hadosztály hazafele menet. Nagy hideg volt, nagy hó borította azt a varjúejtett bunkóvinát! Lenéztem még a „méltóságos urakat” is a magaslatról, mert egy hegyen laktam, a Pulna völgy tetején,

onnan szépen körül tekinthettem végig a környéken, mint Hunyadi Mátyás egykor Budavár ormán, de csak a tudat, haza visz mindenkor! Lassan teltek a téli napok Bukovina görbe vidékén, pedig de jobb lett volna otthon lenni jó malactorral egybe kötve. 1917. végén aztán néma csend lett arrafelé mindenhol, aminek nagyon örvendtünk. 1918. januárban meg már a ruszlik mentek hazafelé tömegesen, alig volt az állásban belőlük egy- kettő. Jóba lettünk a ruszikkal. Azt hallottuk tőlük, hogy náluk otthon nagy mozgolódások vannak és nagy változások várhatók. Adtunk, vettünk egymástól, cseréltünk benzinért rizst, stb. viszont italjuk kevés volt! Két liter rumért még egy géppuskát is adtak. Velek már teljesen jóban voltunk, csak a többivel még nem! A fő kérdés az volt számunkra, hogy „Kötik-e már a békét odahaza?” Mi kötöttük volna már régen, de valami nagyfejű muszka, még mindig nem akarta odakint, ezért aztán ott kellett lopni a hosszú, szép nyári napokat. A kutya szántsa meg ezt a nagy rossz háborút.

S KÁROLY:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva mesél

Holnap ismét egy új hónap kezdődik! Szörnyű! Azt hittem, hogy ilyenkor már a mi jó „Alma Materünk” ölében leszek, s íme, mely nagy csalódás! Ma kaptam Jóska barátomtól egy lapot. Jó dolga lehet a kadet úrnak. Ők kényelmes életet élnek. Hogy irigylem őket! Mostanában gyakran felkeresem Lacit a segélyhelyen, és kedélyesen elbeszélgetünk a közös ismerősökről. De jól esik! Van ott egy csomó szanitéc, sőt van egy lelki szanitéc is. Hála Istennek, egyikre sincs szükségem. Ma szabadnapom van, éppen most jövök egy muszka templomból. Milyen más, mely nagyszerű látványosság! Sajátságos érzés. Persze egy fél esztendeje, hogy nem voltam templomban, hogy nem hallgattam misét! Akkor is a lövészárookban volt a szentmise és

így abban a prédikáció is. Nem tudom, nem gondoljátok-e rólam aggodalmasan, „hogya el fog zülleni ez a gyerek”? Hát nem kell félni! – nem fog.

RÁKOSI GYÖRGY HADNAGY:

Cselekmény: Megszólal a próféta hangja, 1918. október 20.

Közeledik 1919. márciusa. Közeledik a világtragédia vége.
Körülöttünk minden forrongásban van és készül az elmúlt
négy keserves esztendő munkájának a gyümölcseit behordani.
Most már nem lehet jóvá tenni az elmúltak vétkeit és jaj annak,
aki a végső leszámolásnál könnyűnek fog taláztatni. Lesz-e
elégg erő mindenki benn, hogy levonja a múltak konzekvenciáit.
Országok tűnnek el, uralkodókat nyel el a keletkezett óriási örvény.
Állítólag új és jobb világ keletkezik az elmúlándók felett, de én
ebben nem hiszek. A világ sohasem jó vagy rossz, hanem csak az
emberek, s akik a most múló nagy veszedelmet felidézték, nem
tehetik jóvá. Hosszú vezekléssel kell szenvedniök és helyet adniök
az utánuk következő nemzedéknek, ez lehet még jobb.

Levelek a fogságból

Helyszín: a család, az otthon

NARRÁTOR:

Sok kedves bajtárs, jó barát eltűnt az ütközetekben és helyükbe
lépett a sötét aggasztó kétely, hogy vajon elfogták őket és fogságba
estek, vagy jött a halál. A nyugtalanító, súlyos kétség hetek,
hónapok, évek múltán tisztázódik. Megkönnyebbülést hoz egy lap
Oroszországból. Hadifogságba esett! – szomorú örömhír, mert
mégiscsak életben van, bárhol is van – és csak ez a fontos, mert van
remény az örömteli viszontlátásra.

POSTÁS:

Cselekmény: Jön a posta, levél érkezik a fogságból,
amely kézről kézre jár

Jó hírem van, egy lapot hoztam Önnek **Kollárné asszony**, amire biztosan régóta vár. Feladó Kollár Ferenc hadifogoly, valahol Oroszországban.

KOLLÁR FERENCNÉ:

Cselekmény: Átveszi és olvassa a fogságból érkezett lapot

„Szeretett kedves családom

Ezen pár sorom a legjobb egészségben találjon benneteket, én hála Istenek egészségekkel vagyok. Tudatlak, hogy 1915. év május hó 28-án orosz fogságba estem és még azóta semmi választ nem kaptam senkitől, tehát sorom kézbe juttatása után választ kérek, továbbá itt küldöm a fényképemet. Kollár Ferencz”

POSTÁS:

Cselekmény: További levelek...

... és itt egy másik lap orosz hadifogságból, ez pedig tekintetes Kurzinszky Sándorné úrnőnek címezve.

KURZINSZKY SÁNDORNÉ:

Cselekmény: Olvassa a fogságból érkezett lapot

*„Kedves Etelkám, tudatom veletek, hogy egészséges vagyok, melyet kívánok nektek is. Tudatlak kedves fiam, hogy július 15-én orosz fogságba estem, de még mindig megyünk tovább, tehát címet nem tudok írni míg, már állandó helyre nem érünk. Sokszor ölel csókol mindkettőtöket apukád és urad Sándor
Küldjenek lapot! ”*

Cselekmény: A hadifoglyok karát a téren át látni véljük, akik egymás hegyén-hátán tolongnak felénk, hogy szóhoz jussanak, röviden üzenjenek haza a „hangos” lapok által, nevük és rövid üzenetük bemondásával.

POSTÁS:

Cselekmény: Az érkező leveleket kommentálja

**Ismét posta érkezett, de nem egynéhány, hanem számtalan.
Örömötök ma biztosan határtalan, mert egy egész pakli kártyát hoztam.**

Nos, hát, ki az első...?

Helyszín: Valahol Oroszországban, Ázsiában

Cselekmény: Minden megszólaló hadifogoly bemutatkozik és röviden üzen haza

BALOGH ISTVÁN

KRASNOJARSK, SZIBÉRIA

Én egészséges vagyok, amit nektek is szívből kívánok a távolból.

KAISZ MIHÁLY

TASKENT

Lapom a legjobb egészségben találjon bennetek, amilyen nekem is van.

NITSCH MIHÁLY

PENZA, OROSZORSZÁG

Eddig még meglehetősen jól vagyok, de hogy mi lesz, azt nem tudni.

KISS JÓZSEF

KOROTOJAK, VORONYEZSI KORMÁNYZÓSÁG

Igazán már nem tudom elképzelni, hogy számtalan lapomra miért nem kapok választ. 1914. november 21. óta vagyok orosz fogságban.

SZEMIÁN GYULA

SALIKAMSK, OROSZORSZÁG

Tegnap kaptam 2 lapot, egyiket Bieber Lajostól New Yorkból. Nem ír semmi újat, mint hogy biztat, hogy ki kell tartani – ezt én is tudom. A második lapot Brody Sándortól kaptam, ő sem tud semmi különöset írni. Így aztán maradok magamra hagyatkozva.

SIMON SÁNDOR

TASKENT

Nem tudom, hogy miért nem kapok töletek levelet. Ha megkaptad a lapom, akkor azonnal írd, hogy mi újság van otthon. Mi van a Sógorral?

HARTON JÓZSEF **NOVO NIKOLAYEVSK, NOVOSZIBIRSZKI TERÜLET**

A pénzt még nem kaptam meg, amit Cserepanovba küldtél és a 100 koronát sem, amit Barnaulba küldtél. Még mindig Novo Nikolayevskben vagyok építkezésen. Sajnos, kevés postát kapok tőled.

KUSZENDA GYULA

KAZAN

Kercsből most elmentünk Kazanba. Kérem, hogy küldjenek 25 Rubelt táviratilag.

NÉMETH ZSIGMOND

**BEREZOVKA BAJKÁLON TÚLI TERÜLET,
SZIBÉRIA**

Az én rossz postám oka a végtelen elkeseredettség. Mintha nem is lennének hozzátartozóim, mintha én lennék nektek a legeslegmostohább. – De azért nem haragszom rátok. Én minden levelemet nektek szentelem.

Remélem, egyszer majd mégis írtok!

VAGROVICS FERENC

VALAHOL OROSZORSZÁGBAN

Hála a jó Istennek, egészséges vagyok, maguknak is minden jót kívánok. Már rég nem kaptam levelet, sem lapot, sem pénzt. Kérem szépen, írjanak többet.

POSTÁS:

Cselekmény: Az érkező leveleket kommentálja és ő maga felolvassa a körülötte levőknek

Van egy szerencsésebb ember is, aki olasz hadifogságból írt:

VERESS GYULA

ITALIA, MELFI, POTENZA

„E hó 15-én tovább internáltak Melfibe. Sokkal jobban érzem itt magam, sok jó baráttal kerültem össze. Remélem egyszer majd Karira akadok, ha a magyarok egy helyre kerülnének. Ugye Jucika, alig emlékszik már reám? Bizony az első ősz hajszál is megjelent fejemen. Érdekes története van ennek, a Kastélynak, ahol most vagyok. A normanok építették. Nagy Lajos Király hadai is megfordultak itt. Nem messze van innen a kialudt Volturno Vulkán. Tetején kereszt. Misénk van vasárnap a kis kápolnában.

Kézcsók Mindnyájuknak: Gyuszi”

BIRÓ MARISKA:

Cselekmény: Biró Mariska levelet ír orosz hadifogságba, amíg a többiek a megérkezett levelekkel vannak elfoglalva

Helyszín: Otthon, társaságban

Néhány napja kaptam egy kedves, biztató lapot Oroszországból. Erre válaszolva megerősítem levélben korábbi ígéretemet, hogy hazaérkezésekor teljesítem... fehér ruhás lányok élén.

Cselekmény: Biró Mariska küldi levelét a téren át

**„Guttenberg Oscar Úrnak, Oroszország, Kamanskaya, Doni terület
Kedves Guttenberg Úr!**

Kitörő örömmel és lelkesedéssel nyugtázom kedves sorait. Hát az Isten mégis hazasegíti fiainkat. Arra kérem, hogy írja meg lehetőleg pontosan az érkezési idejét. Emlékszik ugye, hogy én egyszer régen megígérttem, hogy fehér ruhás, virágos lányok élén akarom

fogadni, és azt a bizonyos ígéretemet is szeretném hamarosan beváltani. Sokszor szívből üdvözli Biró Mariska Budapest, 1917. december 23.”

Háború után otthon

Helyszín: kocsmá, borospince

NARRÁTOR:

Hej, hogy süppedt a homok a szeges bakancsom alatt, mikor erőltetett lépésekkel jöttem hazafele! Belépve a kis ajtón szaladtak felém. Otthon voltam! – egymás nyakába borultunk és örömlünkben mindannyian sírtunk.

A kocsmában iszogató rokkantak panaszkodnak, az egészségesek mesélnek.

Cselekmény: Borozgatnak, vegyes a hangulat, lassan indul a beszélgetés, majd belemelegednek és már-már háryjánoskodásba mennek át a bortól megmámorosodva, elfelejtve a háború borzalmait, mert újra élni akarnak.
A rokkantak panaszkodnak, az egészségesek mesélnek.

Rokkantak panaszkodnak

MÉHES JÁNOS VOLT TIZEDES:

Cselekmény: A kocsmái hallgatóságnak mesél, panaszkodik

Először Albániában kerültem kórházba. **Az egy nagyon rendetlen hely volt**, de meg nemcsak az, hanem elvették a pénzt a betegektől, akik már nem voltak ésszel. Hiába vittek onnan a központi

hadikórházba, mégse gyógyultam meg, mint sokan mások sem, akikkel együtt ott voltam. Tudom, hogy nem is fogok soha, most is alig vagyok, és remegnek a kezeim, alig tudok velük fogni. **Még mindig nem tudtam belenyugodni.**

KOZELKA JÓZSEF VOLT GYALOGOS:

Cselekmény: A kocsmai hallgatóságnak mesél, panaszkodik

1916. novemberében srapel golyót kaptam a bal oldalamba, bajtársam ott esett el mellettem az első vonalban. Akkor szerencsésnek éreztem magamat, hogy megmenekültem, Azóta is, most is sántítok, alig járok. **A kórházból hazaengedtek.**

Megértettem, hogy így maradok, hogy rokkant lettem egy életre. Ott a föld, szántani, vetni, aratni kellene. A két gyerek még kicsi, az asszony meg már nem bírja tovább egyedül. Nem, nem, nem... **nekem nem kell az alkohol, meg kell találnom a kivezető utat.** Bízom benne, hogy lábra fogok állni.

PAP KÁROLY VOLT GYALOGOS:

Cselekmény: A kocsmai hallgatóságnak mesél, panaszkodik

A gyógyulást vágytuk és vártuk a hadikórházban, de nem jött. A gránátszilánk olyan károkat okozott, hogy az jóvátehetetlen, sejtettük már akkor is, hogy örökre nyomorékok maradunk. Senkinek nincs ránk szüksége, **nem vagy az a férfi, aki voltál,** nem kellesz senkinek, **nem tudsz úgy dolgozni, ahogy szoktál,** nem fog alkalmazni senki sem. Ide löknek, oda dobnak, mint egy rongyot. **Egyetlen öröm maradt az ital, abba fojtod bánatod.** Csak az ért meg, aki mindezt a sok borzalmat veled együtt végig csinálta. Mindannyian jóvátehetetlen bűnt követtünk el egymás ellen, az egész emberiség ellen. Nincs feloldozás! – vagy mégis lenne? Vágyom utána.

TÓLYÁRT ISTVÁN VOLT GYALOGOS:

Cselekmény: A kocsmai hallgatóságnak mesél, panaszkodik

Hiába vittek a központi hadikórházba, mégse még mose jó a kezem, meg talán nem is lesz jó sose, még mose bírok vele semmit se megfogni. **Hazaérkezésemkor nagy örömmel fogadott kedves családom, de bántott, hogy már nem az vagyok, akit hazavártak, akire vágytak,** aki annak előtte keményen álltam a sarat. Érzem is, sokan mások is. Sokat szenvedtem és még most is miatta.

WALLENDORFF JÁNOS VOLT UTÁSZ:

Cselekmény: A kocsmai hallgatóságnak mesél, panaszkodik

A galíciai harctéren 3 évet megértem minden baj nélkül, a háborúnak már vége volt, csak a békét vártuk, meg a hazaszállítást. Hát nem sikerült, mert nem hazavittek bennünket, hanem az olaszharctérre, ahol néhány nap múlva megsebesültem. Azóta sem tudok rendesen járni, de talán így is marad. Nem tudom, hogy ezzel a hibával kinek kellek, visszavesznek-e a gyárba vasmunkásnak a régi munkára!

Egészségesek mesélnek

MUNTYÁN EMIL VOLT ŐRMESTER:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás

A jó Isten mindenben úgy segít, amilyen életet folytatunk. Nekem semmi bajom nem esett. **Sokan vannak, akik még most a háborúban sem javultak meg.** A rosszak a pokolban is rosszak maradnak.

RENNER PÁL VOLT SZAKASZVEZETŐ:

Cselekmény: Katonatársaihoz fordulva

Sokféle emberrel találkoztam a fronton.

Volt ott köztük egy jó barátom, Földes Oszkár, az a gazdag fiú, Besztercebányán, a Garam parton lakik, most 28-32 éves lehet, 1914 óta Zugsführer volt. Mindenki ismerte. Szerintem **nem egészen normális.** A rum volt az első ital nála, abból sokat megtudott inni, **máskülönben igen derék ember, sokat voltunk együtt.** Gumiköpenyekben úgy nézett ki, mint egy kapitány. Gyakran fordult elő, hogy a zászlós és hadnagy urak tisztelegtek neki, persze tévedésből. Ha ő itt lenne, akkor bizony jobban fogyna a rum, lenne nagy mulatás. Fogadkozott, hogy találkozunk mi még... leszünk mi még együtt.

SZABADOS BÉLA VOLT HADNAGY:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás

A háború kezdetén még roppant vígan voltunk, a legkellemesebb társaság, s nagyon jók voltak a körülmények. A végcélról persze nem volt semmi fogalmunk. Gyönyörű vidékeken, szép birtokokon jártunk, ahol később erős harcok voltak, minden elpusztítva, felégetve. Az embernek vérzik a szíve, ha visszagondol rá.

BOÓR FERENCZ VOLT ŐRMESTER:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás

1918. januárra nagy változás volt a fronton, végre csend, **olyan békeféle volt,** Ennek mink nagyon örvendtünk. **A ruszik** mentek hazafelé, mi jóba lettünk velük, nagyon barátságosak voltak, mintha sose álltunk volna harcban. **Adtunk, vettünk egymástól.** **Volt, aki ott maradt a Vörös Hadseregben, volt, aki feleséget talált magának odakint... de sajnálom őket!**

MEDGYESI JÓZSEF VOLT GÉPKOCSIZÓ HONVÉD:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás

Nekem jó sorom volt ott is. Én egy családhoz jártam hosszú ideig, volt egy lányuk, aki szeretett szórakozni, táncolni, mint én is. Megszerettük egymást, majdnem kint maradtam. Megígértem neki, hogy egyszer visszamegyek érte. Zsdi menja i ja vernjus. Szegény Tászja – biztos, még mindig vár rám...

SZLADEK JENŐ VOLT FŐHADNAGY:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás, hengegés

Én mindig kiválóan éreztem magamat. Elöttem rotyogott a puska, mögöttem az ágyú, oda se neki! Néha rágyújtottam cigarettámra, közben hullt a hó, s már a nyakamra ért, de bennem ott volt még a remény, hogy lesz még szőlő, lesz még lány kenyér... Engem baj nem ért, nekem sikerült. Igyunk rá, hogy még élünk, hogy hazatértünk. Sose legyen háború, csak béke, béke, béke örökké!

BOÓR FERENCZ VOLT TIZEDES:

Cselekmény: Beszélgetés, borozgatás, hárijánoskodás

Voltunk olyan muszkaföldön is, amely csak semmire se való, egy olyan kegyetlen vad tájék, hogy még orosz lányt is csak alig találni, pedig tudom én azt magam is nagyon jól, hogy vannak rosszlányok arra fele még most is, de vannak jó lányok is, csak kicsit vadak. Akartunk Gere Jani komámnak egy orosz lányt hozni, de féltünk, hogy harap. Ezért aztán nem hoztunk neki, meg aztán már volt is neki itthon egy.

GAGYHY KÁROLY VOLT TÜZÉR FŐHADNAGY:

Cselekmény: Beszélgetés a háború lélekrombolásáról
borozgatás közben

Magyarországért lelkemben és őszintén gyászoltam. Bántott, hogy érett szép gabona volt, de le kellett, hogy törjünk, mikor már **alig volt kenyér. Nem szeretek a halálról beszélni**, mert annyit láttam, hogy már meg sem látom, hozzászoktam, mert hozzá lehet ám szokni! **Brutálisan érzéketlenné váltam belül, de azt hiszem, hogy valamennyien, akik átéltünk azokat a borzalmakat. Hej azok a kemény napok!- véres csaták! – meg kolera! Nem kívánom vissza! A vigasztalást és a megkönnyebbülést még mindig hiába keresem. Ezek után nehéz lesz újra normális életet kezdeni, élni és lelkileg nyugodt mederbe visszatérni.**

RÁKOSI GYÖRGY VOLT HADNAGY:

Cselekmény: Beszélgetés a háború lélekrombolásáról
borozgatás közben

Én már nemcsak bízni nem tudok, hogy egy jobb vagy kevésbé rossz kor fog elérkezni, hanem lassankint minden hitemet elvesztettem, és a saját létezésemnek komoly céljaiban rendül meg a hitem. Vajon képes leszek-e én még nagy egyéni és emberi célokért küzdeni azután, hogy tevékeny részt vettem tudatosan a legnagyobb és legrettenetesebb vétekben, amit az emberiség eddig elkövetett. Hiszen nemzedékek vezeklő bűnbánata kell ahhoz, ha jóvá akarják ezt tenni, pedig jóvá kell tenni, ha Istenben hinni akarunk. Mi lehetett volna ebből a nyomorult földgolyóból, ha a most veszendőbe menő óriási energiáknak csak a tizedrészét mindenki saját lelki tökéletesítésére fordította volna. És a legszomorúbb az, hogy mennyire kinevették volna azt az embert, aki ezt a háború előtt hirdette vagy ajánlotta volna embertársainak. De hát viselnünk kell a reánk tett ígát

és szenvednünk kell minden vigasz nélkül, nemcsak a mi bűneinkért, hanem embertársainkért is.

Soha ne felejtsünk!

Cselekmény: Felállással, fél perces elcsendesedéssel emlékezzenek a háborúban elesett bajtársaikra

A háborús emlékek

NARRÁTOR:

A képeslapok a háborús idők szép emlékei, visszaidézik az iszonyatos háborús időket. Béke van és ma ez a legfontosabb.

Helyszín: A családi otthon

TÓTH ERNŐ VOLT ŐRVEZETŐ:

Cselekmény: A képeslapok után kutat fiókban, szekrényben és ha megtalálta...?

Néha előveszem és átlapozgatom a frontról hazaküldött és összegyűjtött **lapjaimat, fényképeimet, melyek háborús életem szép emlékei** és újra átélem azokat a háborús időket és hálát adok Istennek, hogy visszatérhettem hozzájuk. Itt van az én kedves zászlóaljparancsnokom fényképe, akivel nagyon jó barátok voltunk, én vagyok az akkoriban született kisfiának a keresztapja. Azóta sem hallottam róla semmit, pedig eltelt már néhány év. Bizonynal ő is már egészségesen hazakerült, **sikerült neki újra a régi csendes hétköznapiakba visszatérni, és lelkileg megnyugodni.** Talán egyszer majd elmegyek hozzá, meglátogatom... de jó is lenne!

BEZERÉD

1914–1918

Békási BÉKÁSSY FERENC	MÓRICZ ISTVÁN
BALOGH JÓZSEF	NÉMETH JÓZSEF
BALOGH JÓZSEF	NÉMETH ZSIGMOND
BALOGH SÁNDOR	PÁLFI ISTVÁN
BERKI PÉTER	ROHONCZI PÉTER
BÖDŐCS ISTVÁN	ROZMÁN JÓZSEF
BUJTOR GYULA	RUMI PÉTER
BUJTÓ KRISTÓF	SABJÁN IMRE
CSERÉP ISTVÁN	SÜLE JÓZSEF
CSIKÓS JÁNOS	SZABÓ ISTVÁN
CSIZMADIA GYULA	SZIJÁRTÓ ISTVÁN
GÁSPÁR FERENC	SZITA ISTVÁN
GÁSPÁR JÁNOS	SZITA KÁROLY
GERENCSÉR ANTAL	TÓTH ISTVÁN
HORVÁTH LAJOS	TÓTH JÓZSEF
HORVÁTH SÁNDOR	TULOK ANTAL
HORVÁTH SÁNDOR	UDVARI JÁNOS
KÉRI JÁNOS	VARRÓ VENDEL
KOMÁROMI LÁSZLÓ	VERCZ JÁNOS
KORPICS ISTVÁN	KORCZ ZSIGMOND
KOVÁCS GYULA	
KOVÁCS JÓZSEF	

I. VILÁGHÁBORÚ HŐSI HALOTTAI EMLÉKÉRE

2015

Kivitelezés: Scriptor Kft.

Kutyavilág

Drága Nagysád, Maga még most sem tudja mi a Train?
– ennyi levelezés után. Ne vigasztaljon többé! – ne várjon
rám! – már késő, csak csacsogjon még egy kicsit naivul, tréfás
bakfissággal, amíg felszállok a csillagok közé.

Moravek hadapród

Kemény harcok voltak az elmúlt napokban, sokan elestek,
sokan megsebesültek, mások fogságba estek. Inkább
meghalni, mint fogságba esni! **Nekem most sikerült épségben**
megúszni... de vajon meddig...? Kutyavilág van itt.
Azt hiszem, tudják, hol vagyok, hát a rajvonalba, ahol süvítve
röpköd a golyó, az ágyú mindig szól, már fáj a fejem, zúg
a fülem, de mégis ki kell bírni.

Árpád honvéd

Szeretett Tanár Úr!

... Olyankor ugyan még tűrhető, amikor nyugton van
a muzska. Igaz néha-néha lecsap a gránát mellett, ilyenkor
meg- megrezzenek, s mikor már elcsendesül a lég, amit
röptében hasít, újra helyre áll a nyugalom lelkemben. Egy kis
födözékben lakom, egy igen jó szívű Wein nevű hadnagy
úrral. Ő nyugtat meg, hogy ne féljek...

Szabó József tizedes

Tudtátok-e, mert az igaz, hogy már nőket is állítanak
az oroszok harcba. Képzeljétek el csak aszt a dolgot, hogy én
egy sebesült orosz nőt láttam, amikor a szanitész kötözte,
és én is megvizsgáltam jó alaposan, hogy meggyőződjem
róla, hogy tényleg nő-e – és tényleg, az is volt.

Czemmel József tizedes

Ára: 1800 Ft